

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİMDALI

**TÜRKİYE’DE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARININ BASEL
II STANDARTLARINA UYUMU VE KATILIM BANKALARI ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA**

Mustafa Can SAMIRKAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2009

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİMDALI

**TÜRKİYE’DE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARININ BASEL
II STANDARTLARINA UYUMU VE KATILIM BANKALARI ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA**

Mustafa Can SAMIRKAŞ

DANIŞMAN: Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2009

ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mdrlgne,

Bu alışma, jürimiz tarafından İşLETME Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI
(Danışman)

ye : Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt NAL

ye : Yrd. Doç. Dr. Neslihan COşKUN KARADAĞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdür Vekili

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, izelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

TÜRKİYE’DE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARININ BASEL II STANDARTLARINA UYUMU VE KATILIM BANKALARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Mustafa Can SAMIRKAŞ

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hatice Doğukanlı

Haziran 2009, 115 sayfa

2004 yılında Basel II Standartlarının yayınlanmasıyla birlikte birçok Avrupa ülkesinde faaliyet gösteren bankalar bu standartlara uyum konusunda yoğun çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. 2006 yılında bankaların Basel II standartlarına uyma zorunluluğu AB müktesebatına dahil edilmesiyle, AB’ye üyelik yolunda olan ülkeler için bu standartlara uyum zorunlu hale gelmiştir. Temel amacı bankaları krizlere karşı daha dirençli hale getirmek olarak ifade edilen Basel II standartlarına uyum konusu, Türkiye’de yasal, siyasi ve ekonomik birçok nedenden dolayı tartışılmış ve ilk başta 2008 yılında uygulanması planlanan standartlar belirtilmeyen bir süreye ertelenmiştir. Fakat AB üyeliği konusunda çalışmaları devam eden Türkiye’nin Basel II standartlarına uyum çalışmalarına hız kesmeden devam edeceği belirtilmiştir. Her ne kadar Basel II standartlarında asgari sermaye yeterlilik hesaplamaları öne çıksa da, Basel II standartları etkileri geniş ve derin olan standartlardır. Türkiye açısından bakıldığında kredilendirmedeki yöntem ve süreç değişikliği büyük önem arz etmektedir. Basel II standardıyla birlikte kredilendirmede firma için verilen derecelendirme (rating) notu, kredi limitinin tespit edilmesinde, kredi fiyatlamasında ve teminat yapısının belirlenmesinde ana faktör olarak kabul edilecektir. Günümüzde kredilendirme ise bankalarca yapılan mali tahlil ve istihbarat (MTİ) çalışmalarına göre yapılmakta olup, bu çalışmaların bankacılık sektörü açısından önemi, Basel II standartlarına uyumu ve MTİ çalışanlarının derecelendirme sistemine bakış açılarına ilişkin literatürde fazla kaynak bulunmamaktadır. Bu çalışmayla; bankacılık sektörünün üzerinde durduğu en hassas faaliyetlerden biri olan kredilendirme sürecinin MTİ çalışmaları ve bu

Çalışmaların temel dayanakları incelenmiş ve bu sürecin Basel II standartlarının sonucu olan derecelendirme sistemine uyumu tartışılmıştır.

Bu bağlamda Türkiye’de faaliyet gösteren 4 katılım bankasının 83 MTİ uzmanına anket uygulanmıştır. Sonuçlara göre; MTİ alışmalarıyla, Basel II standartlarının yapılmasını n gördüğü uygulamalar arasında temel farlılıklar olmadığı, hem Basel II standartlarının önerdiği derecelendirme sisteminde hem de mali tahlil çalışmalarında firmaların kredi değerliliğini belirleyen ana faktörün firma mali verileri olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında firma mali verilerine olan güvenin az olduğu, bu nedenle derecelendirme sistemine olan güvenin de düşük olduğu görülmüştür. Basel II standartlarına uyum konusunda eğitim alan personelin az olduğu ve alınan eğitimin personelin tamamını tatmin etmediği tespit edilmiştir. Sonuç kısmında; yapılan bu çalışmanın bulgularından bahsedilmiş ve önerilerde bulunularak literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basel II, Mali Tahlil ve İstihbarat, BIS, Kredi, Risk, Sermaye, KOBİ, Katılım Bankası

ABSTRACT**ACCORD OF THE CREDIT ANALYSIS AND INTELLIGENCE WORKING TO
BASEL II STANDARDS IN TURKEY AND A SURVEY APPLICATION ON
PARTICIPATION BANKS****Mustafa Can SAMIRKAŞ****Master Thesis, Department of Business Administration****Supervisor: Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI****June 2009, 115 pages**

Lots of banks in European have started to accord Basel II standards since Basel II standards issued in 2004. Application of Basel II standards have accepted to European *acquis communautaire* in 2006 and it cause to be necessity to accord Basel II standards for European Union's candidate countries like Turkey. In Turkey, application of Basel II standards, which defined as trying to increase resistance of banks against financial crises, has delayed to unknown date in 2008 because of many economic, legal and politic factors. But for Turkey application of Basel II standards is still a necessity as an EU candidate country. Although Basel II standard known as criteria about minimum capital requirement (MCR), it has many wide and deep effects to all banking activities. For instance credit process methods, credit process chancing has many considerable affect to Turkey's banking sector. Basel II standards advice using the rating system for making decision of credit limit, credit price etc. The credit decision is given by the credit analysis and intelligence (CAI) working in present day in Turkey, but there are not much research about CAI working importance, according of Basel II standards and CAI's workers perspective of rating system in the literature. This research tries to appear; CAI working for credit process, which is the important process of banking system, CAI working resources and according of CAI process to Basel II standards.

In this context this study base on, survey results from 83 CAI workers who work 4 Participation Banks in Turkey. According to the survey there are no considerable differences between CAI process and rating process, which Basel II's

advised. It is the one result of this survey that the financial data and statements about firms are the most important criteria for rating system and CAI process. The other result shows, CAI workers don't trust financial statement enough and it cause decreasing confidence of new rating system. The other result shows that banks' have less and not quality enough training activities about Basel II standard. There are mention more about this study's result at the conclusion part and trying to contribute to future studies.

Keywords: Basel II, The Credit Analysis and Intelligence, BIS, Credit, Risk, Capital, SMEs, Participation Bank

ÖNSÖZ

Mali sistemin temel unsurlarından birisi olan bankacılık sektörü, ister gelişmiş isterse gelişmekte olan ülkelerde olsun her zaman finansal sektörün büyük bir parçası olmuştur. Türkiye gibi sermayesi az olan ülkelerde, bankacılık sektöründe, toplanan fonların en etkin şekilde dağıtılması bankalar açısından birincil önceliktir. Ancak bankalar, yaptıkları iş gereği yoğun risklerle karşı karşıya kalan kuruluşlardır. Giderek artan küreselleşme ile birlikte, bir ülkede başlayan finansal krizin diğer bir ülkeyi etkilemesi sıkça rastlanan bir durum halini almıştır. Bu nedenle bankacılık sektöründe ulusal alanda alınan önlemlerin yetersiz kaldığı görülmekte ve uluslararası düzeyde önlemler alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla birçok çalışma yapılmış olup en bilinenlerinden birisi de Basel Standartlarıdır. Bu çalışmayla ulusal bazda kredi vermede bir yükümlülük olan MTİ çalışmalarının uluslararası standartlar bütünü olan Basel II standartlarına uyumu üzerinde durulmuştur.

Tez çalışmada değerli görüşleri ile yol gösteren, hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez aşamasında ve öğrencilik dönemim boyunca yardım ve desteklerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Serpil CANBAŞ, Sayın Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL, Sayın Doç. Dr. Azmi YALÇIN'a, ablam Meryem SAMIRKAŞ'a ve çok sevdiğim aileme teşekkür ederim.

Bu tez TÜBİTAK – Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ TAHLİL ve İSTİHBARATLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.İstihbaratın Tanımı , Amaçları ve Kaynakları	6
1.1.1.İstihbaratın Amaçları	6
1.1.2.İstihbaratın Kaynakları	10
1.2.Mali Tahlilin Esasları ve Teknikleri	15
1.2.1.Mali Tahlilin Esasları.....	15
1.2.2.Mali Tahlil Teknikleri.....	16
1.2.2.1.Oran Analizi.....	18
1.2.2.2.Karşılaştırmalı Tablolar Analizi	27
1.2.2.3.Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)	28
1.2.2.4.Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)	29

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLE KOBİ'LERE ETKİLERİ VE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT AÇISINDAN BASEL II'YE GEÇİŞ

2.1.Basel II Sermaye Yeterlilik Standartlarının Tanımı ve Kapsamı	41
2.1.1.I. Yapısal Blok (Minimum Sermaye Gerekliliği)	44
2.1.2.II. Yapısal Blok (Denetim Otoritesinin İncelenmesi).....	54
2.1.3.III. Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)	55
2.2.Basel II Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne ve KOBİ'lere Etkileri	57
2.2.1.Basel II Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkileri	58
2.2.1.1.Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Olası Etkileri	61

2.2.2.Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri.....	67
2.3.Mali Tahlil ve İstihbarat Açısından Basel II'ye Geçişin Değerlendirilmesi	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARININ BASEL II STANDARTLARINA UYUMUNA İLİŞKİN KATILIM BANKALARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

3.1.Anket Çalışmasının Amacı	82
3.2.Anket Çalışmasının Hazırlanması	83
3.3.Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	84
3.4.Anket Sonuçlarının Yorumlanması.	94
SONUÇ	98
KAYNAKÇA.....	102
EKLER	110
ÖZGEÇMİŞ	115

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCBS	: Basel Bankacılık Denetim Komitesi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası
IRB	: Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
MTİ	: Mali Tahlil ve İstihbarat
SA	: Standart Yaklaşım
SSA	: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
SYR	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.C.M.B.	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Mali Tahlil ve İstihbarat Kaynakları.....	13
Tablo 1.2. Mali Tahlil ve İstihbaratın Zorunlu ve Diğer Kaynakları.....	14
Tablo 1.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bir Bankanın Mali Tahlil Çalışmalarında Kullandığı Bilanço Örneği: X Firması 31.12.2006-31.12.2007 ve 31.12.2008 Tarihli Karşılaştırmalı Bilançosu.....	31
Tablo 1.4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bir Bankanın Mali Tahlil Çalışmalarında Kullandığı Gelir Tablosu Örneği:X Firması 31.12.2006-31.12.2007 ve 31.12.2008 Tarihli Karşılaştırmalı Gelir Tablosu.....	34
Tablo 2.1. Yapısal Bloklar	43
Tablo 2.2. Şirketlerden Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları	46
Tablo 2.3. Devletlerden ve Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları	47
Tablo 2.4. Operasyonel Riskler, Nedenleri ve Etkileri	50
Tablo 2.5. Standartlaştırılmış Yaklaşımda Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeleri.....	52
Tablo 2.6. AB’de KOBİ Tanımları	69
Tablo 2.7. Türkiye’de Kuruluşlara Göre KOBİ Tanımları.....	70
Tablo 2.8. Standart Yönteme Göre Firma Sınıflandırmaları.....	71
Tablo 2.9. Standart Yönteme Göre Derecelendirme Sınıfları.....	72
Tablo 2.10. BASEL II’ye Göre KOBİ’lerden Kabul Edilecek Teminatlar.....	75
Tablo 2.11. Basel II uygulamasının Başlamasıyla Kredi Riski Tespitinde Kullanılacak Yöntemler	79
Tablo 3.1. Firma Büyüklüğünü Belirleyen Ölçütler.	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Bankalarda Kredilendirme Süreci.....	5
Şekil 2.1. Basel II Temel İlkeleri.....	44
Şekil 2.2. Basel II Yol Haritası.....	65

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1. Mali Tahlile Muhatap Firmadan Kaç Yıl Geriye Dönük Mali Belge İstendiğini Gösteren Grafik	86
Grafik 3.2. Rating Sisteminde Göz Önünde Bulundurulanan Faktörler	86
Grafik 3.3. Rating Sisteminde Kullanılan Kriterlerin Önem Derecesi	87
Grafik 3.4. Bankalar Tarafından Kullanılan KOBİ tanımları.....	90
Grafik 3.5. Mali Tahlil ve İstihbarat Uzmanlarının Rating Sistemi ve Basel II Standartlarına Bakış Açısına İlişkin Değerlendirme	91
Grafik 3.6. Basel II Konusunda Alınan Eğitim ve Bunun Yeterliliğine İlişkin Anket Değerlendirmesi.....	94

GİRİŞ

Mali sistemin temel unsurlarından birisi olan bankacılık sektörü, özellikle son yıllarda Türk finans kesiminde öncü bir role sahip olmuş ve Türkiye ekonomisinin finansal serbestleşmeye yönelik yapısal değişikliklere katkıda bulunarak önemli bir gelişme göstermiştir.

Bankalar, yaptıkları iş gereği yoğun risklerle karşı karşıya kalan kuruluşlardır. Bankacılık sektöründe yaşanan riskler, her ülkede, her dönemde kaçınılmaz olarak yaşanabilir. Risk unsuru, finansal piyasalar var olduğu sürece, sistem içerisinde varlığını sürdürecektir. Risk unsuru tamamen ortadan kaldırmanın çok güç (ya da imkânsız) olduğu düşünüldüğünde, asıl yapılması gerekenin riski minimize etmek olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada önemli olan risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesidir. Banka üst yönetimleri, kurumsal olarak alınan riskler hakkında daha fazla bilgi edinme ihtiyacında olmakta ve riskin yönetilmesi için gerekli sistemlere sahip olmak istemektedir. Böylece, piyasada oluşacak risklerin zararları, bankaları en alt düzeyde etkileyecek ve oluşacak krizlerin zararları minimuma inecektir.

Ticari bankalar, tıpkı diğer işletmeler gibi kâr amacı güden kuruluşlardır. Bankalar bir yandan firma değerini maksimize edecek şekilde davranırlarken, diğer yandan kendilerini güvenceye almak isterler. Bankalar kazançlarını artırmak için daha fazla kredi vermek, daha fazla yatırım yapmak, bunun için de daha fazla fona sahip olmak zorundadırlar.

Bankaların en temel fonksiyonlarından birisi kredi vermek olduğu gibi kredilerden alınan faiz ve komisyonlar da bankaların başlıca gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Bankalar kredi verirken birinci öncelikleri sadece para satmak değildir. Sattıkları paranın geri dönüşümünün yanı sıra, müşterinin nakit ihtiyacını karşılayarak ekonominin canlanmasını sağlamaktır. Verilen kredinin büyüklüğü eğer müşterinin geri ödeyemeceği tutarda ise hem müşterinin mali durumunda önemli sorunlar yaratabilir, hem de kredinin geri dönüşünü de riske atmış olur. Bankaların müşterileri ile kredi ilişkisine girmeden önce, müşterinin kredi için uygunluğunu ölçmesi gerekmektedir. Bunun için bankaların müşteriye tanınması, piyasa ve genel durum hakkında bilgi

edinmesi gerekmektedir. Her bankanın kendi kredi politikaları paralelinde yaptığı bir takım çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların en önemlisini, kredi talep eden firmalar için hazırlanan mali tahlil ve istihbarat (MTİ) raporları oluşturmaktadır.

Bankalardaki ticari kredi uygulamalarında firmalara kredi kullandırılmadan önce yapılacak iyi bir MTİ çalışması kredilerin güvenliği ve geri dönüşümündeki riski azaltması bakımından oldukça önemli bir çalışma olarak değerlendirilmektedir. Her banka farklı yöntemler kullansa da, hazırlanan MTİ raporları doğrultusunda kredi talep eden firmalar için bir kredi notu (derecesi) verirler. Bu doğrultuda firmanın kredi için uygun olup olmadığına karar verilir.

Bankaların sağlam bir derecelendirme yapabilmesi için etkin bir MTİ servisinin olması yeterli değildir. Bunun yanında firmalardan elde edilecek verilerin, alınan mali tabloların ve istihbarat bilgilerinin tam ve güvenilir olması gerekmektedir. En önemlisi firmaların mali tablolarının gerçeği yansıtması ve MTİ çalışmalarının sübjektiflikten uzak olması gerekmektedir.

Bankaların krizlere karşı direncinin artırılması, risk yönetimine odaklanarak kredi kararlarının verilemesinde sübjektif etkilerin minimize edilmesi ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulması amacıyla Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Komitesi) tarafından 2004 yılında Basel II standartları yayınlanmıştır. Basel II kapsamında, kredi riski; banka ile kredi ilişkisinde bulunan her bir tarafın risk derecelendirme notu bulunmasına ve bu kalite notuna denk düşen bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesi esasına dayanmaktadır (Aras, 2005:4) Derecesi yeterli olmayan ve kredi değerliliği bulunmayan firmaların teminatları ne olursa olsun kredi talepleri bankalarca kabul edilmeyecektir. Buna karşın şeffaflaşmış ve mali tabloları daha gerçekçi olan firmalar daha güven verici ve daha düşük maliyetlerle kredi bulma imkanına sahip olacaklardır. Diğer bir deyişle firma için oluşturulacak derecelendirme (rating) notu kredi limitinin, maliyetinin, istenilecek teminat türlerinin ve tutarlarının belirlenmesinde temel alınacaktır. Basel II standartlarının bir getirisi olan derecelendirme sisteminde objektif bir içsel derecelendirmenin yapılabilmesi için firmaların sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Bu da MTİ çalışmalarına büyük önem kazandırmaktadır.

Basel II standartları 2007 yılında AB ülkeleri tarafından uygulanmaya başlanmış ve 2012 yılında ise ABD tarafından uygulanmaya başlanacağı duyurulmuştur. Türkiye’de ise 2008 yılında BDDK tarafından alınan bir kararla Basel II standartlarına geçiş süresiz olarak ertelenmiştir. Fakat BDDK tarafından Basel II standartlarına uyum çalışmalarının hız kaybetmeden devam ettiği belirtilmiştir. Ayrıca Avrupa Konseyinin Avrupa Birliğindeki tüm bankaların Basel II standartlarına uyma zorunluluğunu getirmesi, AB üyeliği yolunda olan Türkiye için Basel II kriterlerine uymayı bir nevi zorunlu hale getirmiştir. Basel II standartlarının tam olarak ne zaman uygulanacağına dair net bir tarih olmasa da finansal istikrarın sağlanması ve dış politika hedeflerine ulaşılabilmesi için Türkiye’nin kısa süre içinde Basel II standartlarına uyumunun tamamlaması gerektiği düşünülmektedir.

Bu bağlamda yapılan çalışmanın birinci bölümünde MTİ ile ilgili temel kavramlar açıklanarak, bankacılıkta istihbaratın tanımı, önemi ve mali tahlilin tanımı, kapsamı ve esasları üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümde Basel II standartlarını meydana getiren temel etkenler, standartların tanımı, kapsamı ve standartların temel ilkeleriyle bu standartların bankacılık sektörüne ve KOBİ’lere etkileri üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde MTİ açısından Basel II standartlarına geçiş incelenecek olup, günümüzde uygulanan mali tahlil yöntemlerinin dayanaklarıyla Basel II standartlarının üzerinde durduğu değerlendirme yöntemleri, bu yöntemlerin uyumu ve farklılıkları üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümde ise, MTİ’nin derecelendirme kriterleri ve Basel II standartlarının uyumuna yönelik bir uygulama olarak yapılan anket çalışması değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ TAHLİL VE İSTİHBARATLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

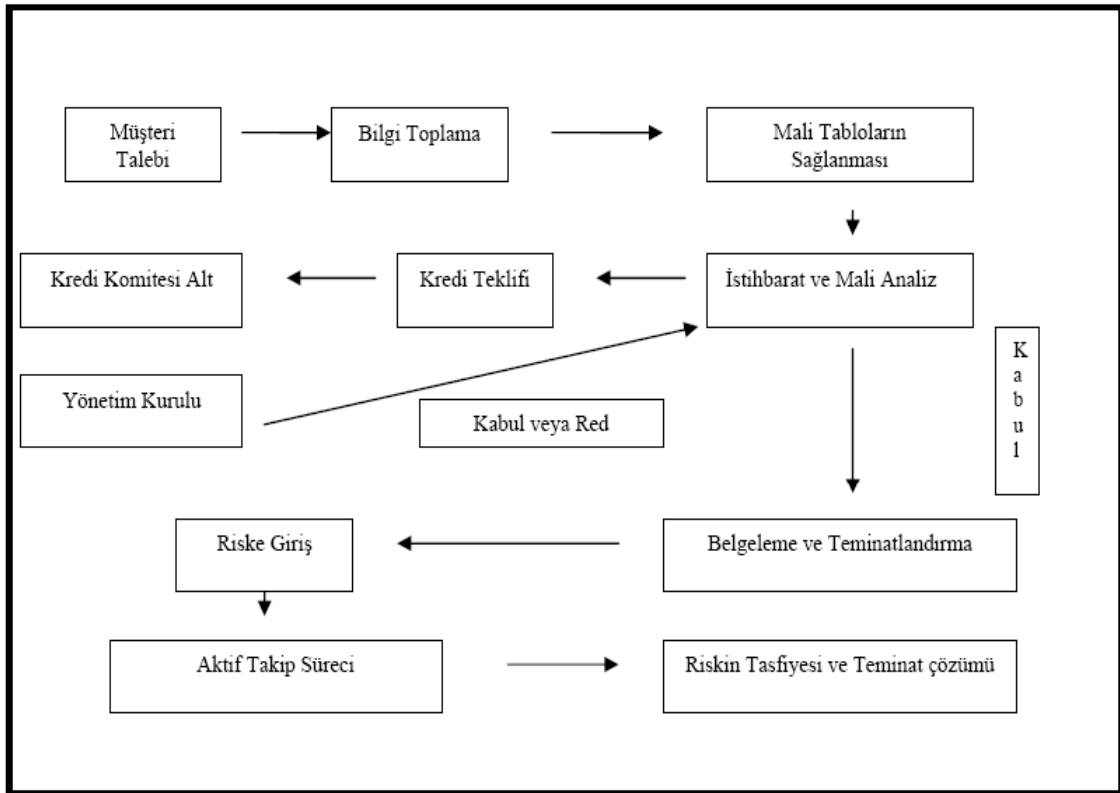
Bankaların ana fonksiyonu, ekonomik sistem içinde toplanan fonları ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlara kanalize ederek, ekonominin büyümesi ve gelişmesine yardımcı olmaktır. Bu fonksiyonuyla ekonomik yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan bankalar ekonomiye aktarılan kredilerin zamanında tahsil edilebilmesi ve plasmanlarda gerekli hareketliliği sağlamaya çalışmaktadırlar. Kredi kullandırmada zaman ve plasman ayarlaması yapmak zorunda olan bankalar her zaman kullandırılan kredinin geri ödenmemesi ya da vadesinde ödenmemesi olasılığının var olduğunun farkındadırlar. Bu nedenle bankalar açısından risk, kredinin ayrılmaz bir unsuru olarak kabul edilmektedir.

Temel fonksiyonu fon ihtiyacı olanlarla fon fazlası olanları buluşturmak olan finansal piyasalarda risk unsuru varlığını daima sürdürecektir ve tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Önemli olan muhtemel risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesidir. Finansal sistem içindeki her banka yöneticisi kurumsal olarak alınan riskler hakkında detaylı bilgiye sahip olmak istemekte ve bu risklerin yönetilmesi için çeşitli sistemlere ihtiyaç duymaktadır. Olası risklerin önceden tahmin edilmesi ve bu risklere karşı önlemler alınması, risklerin muhtemel zararlarını minimum düzeye indirebilmektedir. Finansal piyasaların önemli bir oyuncusu olan bankaların temel gelir kaynakları verilen kredilerden alınan faiz ve komisyonlardır. Bu nedenle risk kavramı bankalar için oldukça önem arz etmektedir. Toplanan mevduatları ana kredi kaynağı olarak kullanan bankalar kredi verme sürecinde ne kadar titizlikle çalışırsa çalışsın, kredi riskini tamamen ortadan kaldıramamaktadırlar. Günümüzde de her bankada farklı oranlarda olsa da batık, donuk, şüpheli ya da tahsilinde sıkıntı yaşanan kredilerle karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle bankalar kredi vermeyi bir süreç olarak değerlendirmekte olup, bu süreç firmanın kredi talep etmesiyle başlamakta ve kullanılan kredinin vade sonunda geri ödenmesiyle de tamamlanmaktadır.

Bankaların müşterileri ile kredi ilişkisine girmeden önce, müşterinin krediye yaraşırlılığını ölçmesi gerekmektedir. Bunun için bankaların müşteriyi tanıması gerekmektedir. Müşteri ile yapılan ilk görüşme bu tanıma sürecinin başlangıcı

sayılmaktadır. Daha sonraki aşamalarda ise bankaların kendi kredi politikaları paralelinde yaptığı bir takım çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların en önemlisini, kredi talep eden firmalar için hazırlanan MTİ raporları oluşturmaktadır (Öztürk, 2005:2).

Bankalarda ticari kredi uygulamalarında en önemli süreçlerden biri, kredi talep eden firmalar için yapılan istihbarat çalışmaları ve mali tahlil raporlarıdır. Bankalar firmaları kredilendirirken; güvence, likidite ve kârlılık temel prensiplerine göre hareket etmektedir. Diğer bir deyişle; emniyet, seyyaliyet ve randıman ilkeleri doğrultusunda kredinin geri ödeme koşulları, miktarı, vadesi, teminatları ve fiyatlama konularında müşteri ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Bu verilere sağlıklı bir şekilde ulaşılabilmesi ise ancak doğru istihbarat çalışmaları, açık, anlaşılır ve üzerinde gerekli düzeltme işlemlerinin yapıldığı mali tahlil raporları aracılığıyla mümkündür. Bankalar bu tür uygulamalarla olası risklerini azaltmayı ve kârlılıklarını artırmayı amaçlamaktadırlar (www.malitahlilci.com, 28.12.2008).

Şekil 1.1. Bankalarda Kredilendirme Süreci

Kaynak: Şakar, 2002:63

Şekil 1.1'den de görüldüğü üzere MTİ çalışması, kredi teklifinden önce yapılmakta ve tahsis edilecek kredinin kabul veya reddine karar vermektedir. Bu kapsamda kredilendirme sürecinde MTİ çalışmaları, kredi ilişkisine girilmesi veya girilmemesi şeklinde nihai öneme sahiptir (Şakar, 2002:63-64).

1.1. İstihbaratın Amaçları ve Kaynakları

Kredi taleplerinin değerlendirilmesi sürecinin önemli bir aşamasını da müşteri hakkında bilgi toplama faaliyeti yani istihbarat faaliyeti oluşturmaktadır. Sözlük anlamı haber, bilgi toplamak, araştırmak, soruşturma yapmak şeklinde açıklanan istihbarat kavramı bankacılık açısından; kredi isteğinde bulunan veya müşteri olabilecek firmaların ticari, mali, şahsi durumu ile borç ödeme gücünü belirlemek amacıyla çeşitli ve inanılır kaynaklardan bilgi toplama ve bu bilgileri belirli bir sistem dahilinde değerlendirme işlemi olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere istihbaratın kapsamını; şahsi durumla ilgili, mali durumla ilgili ve gerekli görülen diğer konularla ilgili yapılan araştırma ve bilgi toplama işlemi olarak tanımlandırmak mümkündür (Katırcıoğlu, 2006:21-22).

Kredilerin güveni, verimliliği ve akışkanlığı, kredilerde bulunan risk unsurunun yerinde ve sağlıklı bir şekilde belirlenmesine bağlıdır. Bu ise, ancak, modern bankacılık tekniğine uygun olarak yapılan bir istihbarat çalışmasıyla mümkündür. Bunun yanında, bankanın ve kredi isteğinde bulunan firmaların çıkarları kadar, ulusal ekonomi açısından da kaynakların doğru ve güvenilir bir şekilde dağıtılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda güvenilir ve objektif bir istihbarat çalışması hem bankalar hem de ülke ekonomileri açısından önem arz etmektedir.

1.1.1. İstihbaratın Amaçları

Bankacılık açısından genel bir tanım yapıldığında; kredi talebinde bulunan veya müşteri olacak kişiler için yapılan bilgi toplama işlemi olarak tanımlayabileceğimiz istihbaratın temel amacı kredinin risk unsurunu en düşük düzeye indirmektir. Bunun için kredi verilecek müşteriyi ve sektörü yakından tanımak, ekonominin genel durumunu dikkate alarak bankanın olanaklarını ve politikasını belirlemek gerekmektedir.

Kişi veya kuruluşların talep ettikleri krediyi alabilmek için kendilerini, oldukları gibi, objektif esaslar içerisinde tanımlamamaları muhtemeldir. Bu nedenle yapılacak istihbarat kredi tahsis organlarına ışık tutmalı, bu suretle layık olmayan kişilere kredi verilememesi veya kredi ilişkisinin sona erdirilmesi sağlanarak bankanın kaynakları güvenli biçimde değerlendirilmelidir (Türkiye İş Bankası, 1992). Kredilerin akışkan olarak işlemesi alacakların donuk hale gelmesinin önlenmesi ve kaynakların gerektiğinde, en kısa sürede paraya çevrilebilecek surette kullanılması, bankalar için büyük önem taşımaktadır. Kredinin akıcılığının korunması ve vadesinde tahsil edilmesi ise, kredinin müşterisinin ödeme gücünü aşmayacak miktarda saptanması ve işinde yeterli olana, zamanında, ihtiyacı ölçüsünde verilmesine bağlıdır. Bunu sağlamak üzere de sağlıklı istihbaratla firmanın hürriyeti, faaliyet konusu, ahlak ve geçmişi, mali yapısı, işindeki yeterliliği, girişimciliği ve başarı derecesi, kredinin niçin istendiği ve kullanılması ile elde edilebilecek sonuç hakkında ayrıntılı bilgiler toplanarak kredi ve kredilendirme riskini ortadan kaldırmaya yönelik ekonomik, mali ve teknik değerlendirmelerin yapılması gereklidir.

Bankaların kredi politikaları doğrultusunda her bankanın MTİ süreci farklılık gösterebilmektedir. Verilen ya da verilmesi muhtemel kredinin miktarına, kredi talep eden müşterinin ölçeğine vb. nedenlere göre yapılan MTİ çalışması da değişiklik gösterebilmektedir. Fakat İstihbarat çalışması için yapılan işlemler çoğu bankada benzer özellik göstermekte olup, istihbarat çalışması için kullanılan kaynaklar da benzerdir.

Bankalar yaptıkları istihbarat çalışmasında;

- Kredi talebinde bulunan müşteri için olumsuz (negatif) kayıt veri tabanı araştırması,
- Bankanın geçmiş dönemlerde müşterisi ise ya da halihazırda bankayla kredi ilişkisi devam eden bir müşterisi ise, banka içsel geçmiş performans değerlendirmesinin yapılması,
- Söz konusu firma için gerek aynı sektörde faaliyet gösteren diğer firmalarla, gerekse hakkında istihbarat talebinde bulunulan firmanın çalıştığı firmalarla görüşülerek piyasa istihbaratı yapılması,

- Firmanın hali hazırda çalıştığı bankalarla (eğer temin edilebiliyorsa firmanın kredi talebinde bulunup ta talebi reddedilen bankalarla da) yapılan görüşmelerle banka istihbaratının yapılması,
- Yapılan araştırmalarda ve firmadan temin edilen belgelerin doğruluğunun araştırılması işlemlerini gerçekleştirmektedirler.

Yukarıda belirtilen hususlar dahilinde, kredi değerlemesine konu edilen firmalar için yapılacak bir istihbarat çalışmasında, firma hakkında olumsuz veri tabanı kayıtlarının çıkması, bankadaki geçmiş dönem performanslarının kötü olması şüphesiz banka istihbarat uzmanına olumsuz bir görüş kazandırmaktadır. Fakat bu durum firmanın kredi talebinin reddi için yeterli olmamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülke statüsünde bulunan ve birçok ekonomik/finansal krize maruz kalan Türkiye gibi ülkelerde faaliyet gösteren firmaların ekonomik değişim ve dalgalanmalardan olumsuz etkilenmeyeceği düşünülemez. Bu nedenle istihbarat uzmanının yaptığı istihbarat çalışmasında geçmiş dönem olumsuzluklarının nedenlerine inmesi gerekmektedir.

Objektif bir değerlendirme yapılabilmesi için banka istihbarat uzmanının ülkedeki ekonomik değişimleri, sektörleri ve sektörlerin ekonomik dalgalanmalara karşı duyarlılık derecelerini yakından takip etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bankalar için; firmayla yapılan görüşmede ve piyasa istihbaratında firmanın güncel durumu ve firmanın iş yapabilme kabiliyetinin tespiti önem arz etmektedir. Yapılan banka istihbaratında firmanın mevcut finansal durumu, ödeme gücü, borçluluk durumu ve diğer bankalardaki kredibilitesi tespit edilmeye çalışılarak güncel finansal kabiliyetinin tespiti gerçekleştirilmektedir.

Bankacılık açısından kredi taleplerinin incelenmesi aşamasında istihbarat çalışması üç temel ilke üzerine inşa edilmiştir ve istihbarat çalışması da bu üç temel ilke olan gizlilik, tarafsızlık-doğruluk ve süreklilik ilkelerine dayalı olarak yapılmaktadır (Yılmaz, 2006:2).

Gizlilik: Gizlilik ilkesi gereği; kredi talep eden kişi ve kurumlar hakkında temin edilen bilgiler kredi değerlendirme çalışmaları ile fiilen ilgili olmayanlara ve banka dışındaki üçüncü kişilere verilemez. Çalışanların bankadan ayrılmalarda dahi aynı hüküm geçerlidir. Ancak, bazı kanun hükümlerine göre açıkça yetkili kılınan

mercilere talepleri halinde verilecek bilgiler bu hükmün dışındadır (2006:2). Bankalara duyulan güven ve itibarın sarsılmaması için gizlilik ilkesine uyulması esastır, yani bankalar tarafından müşterilerden temin edilen belge ve bilgiler ile haklarında düzenlenen raporlara ait bilgiler diğer kişi ve kuruluşlara gösterilemez.

Gizlilik ilkesinin bazı istisnai durumları vardır. Bunlar; Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, T.C Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları, T.C Merkez Bankası, T.C Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Bankalar Kanunu'na göre yeminli murakıplar, Adalet Mercileri, Memurun Muhakemat Kanunu'na göre soruşturmaya yetkili olanlar, İcra ve İflas Daireleri, yalnız vergi konularında vergi daireleri, maliye müfettişleri ve hesap uzmanları, teftişe yetkili bakanlıkların müfettişleri, 4237 sayılı kanuna göre olağan üstü hallerde mal iktisap edenler hakkında soruşturma yapmaya yetkili olanlar, gümrük suçlarının kovuşturulmasında soruşturmaya yetkili olanlar, bankanın müfettiş ve yardımcıları ile istihbarat elemanları, vali ve kaymakamlar gibi resmi kuruluşların talep etmesi halinde banka istihbarat bilgilerini bu kurumlara vermekle yükümlüdür (Bank Asya, 2005:4).

Doğruluk ve Tarafsızlık: İstihbarat uzmanının tarafsız olması, her türlü ön yargıdan uzak olması, olayları objektif bir şekilde değerlendirme vasıflarının olması gerekmektedir. Bu hem banka hem de müşteri açısından önemlidir. Bu amaçla gerek firmadan gerekse yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilerin çeşitli kaynaklardan doğrulanması gerekmektedir. Temin edilen bilgiler doğrulanamıyorsa bu bilgilere fazla itibar edilmemesi gereklidir.

Süreklilik: Bankalar açısından istihbarat bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç kredi talebiyle başlamaktadır. Fakat bu sürecin, verilen kredinin vade bitiminde kapatılmasıyla sona erdiği düşünülse de, müşteri hakkındaki olumlu ve olumsuz duyular gelecek kredi talebinde yararlanılması amacıyla muhafaza edilmek suretiyle süreç süreklilik arz etmektedir. Piyasalar durağan bir seyir izlememektedir. Değişen piyasa koşulları ve değişen firmanın iç dinamikleri, zaman zaman firmayı olumlu ya da olumsuz durumlarla karşı karşıya bırakabilmektedir. Özellikle kredi tahsis edildikten sonra firmanın durumunun takibi olası olumsuzluklara karşı bankalara öncü bir uyarı verebilmektedir. Bankalarda kendilerini ilgilendiren durumlarda gerekli önlemleri almak amacıyla hızlı bir şekilde harekete geçmektedirler.

1.1.2. İstihbaratın Kaynakları

İstihbaratın kaynakları genel olarak kalitatif ve kantitatif şeklinde sınıflandırılmakta olup, istihbaratı birkaç kaynağa dayandırmak ve sınırlı kaynaklarla istihbaratta bulunmak sağlıklı olmamaktadır. Kredi talep edenlerin moralitesi, cari mali gücü, özvarlığı, gelir yaratma kapasitesi hakkında bilgi sağlayıcı, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde büyük öneme sahip bu faktörlerin kavranmasına imkan veren, çeşitli kaynaklar mevcuttur. Bu kaynaklardan en önemlileri; özel, resmi ve yarı resmi kaynaklardır (Öztürk, 2005:5).

Özel Kaynaklar: Özel kaynaklar birebir firmanın kendisinden temin edilen ve tamamen firmayla ilgili olan bilgileri içermektedir. Bunlar;

- **Şirket ana sözleşmesi ve sözleşme değişiklikleri;** Bankalar şirket ana sözleşmesi ve sözleşmede yapılan değişikliklerin teminiyle birlikte şirketin tam unvanı, şirketin nevi, ortaklık yapısı, sermayesi, konusu, amacı, süresi gibi birçok bilgiye ulaşabilmektedir (Şirketle ilgili yapılan diğer değişiklikler genelde ticaret sicil gazetelerinden temin edilebilmektedir).

- **Hesap durum belgesi ve mali hesapların açıklayıcı notları;** Bankalar açacakları krediler ve verecekleri kefalet ya da teminatlar için talepte bulunanlardan Türkiye Bankalar Birliği tarafından saptanan örneğe uygun bir şekilde en son durumlarını gösteren yetkililerin imzasını taşıyan ve damga resmi kanununa göre pullu bir hesap durum belgesi almak zorundadırlar. Hesap durum belgesi, firmayı tanıtıcı bilgiler yanında, içerdiği bilanço ve gelir tablosu aracılığı ile işletmenin mali yapısı ile maliyet ve kârlılık durumu hakkında bilgiler içeren önemli bir kaynaktır (2005:5).

- **Şirket yetkilileri ve/veya ortakları ile yapılan görüşmeler;** Şirket yetkilileriyle yapılan görüşmeler kimi bankalarda telefonla yapılsa da genelde kullanılan yöntem firma yetkilisi ile yüz yüze görüşme şeklinde yapılan mülakatlardır. İstihbarat uzmanı ile firma yetkilisinin yaptığı görüşmelerde firmanın faaliyetleri, yapılan işin niteliği, firmanın kapasite kullanımı, firma yetkililerinin bilgi ve tecrübeleri, yapılan, yapılmakta olan veya yapılması planlanan yatırımlar, firmanın varlık yapısı, firmanın kaynak yapısı, ürün (üretim firmaları için hammadde) alım-ticari mal satım koşulları,

stok durumu, firmanın ekonomik ve siyasal değişimlere duyarlılık düzeyleri, firmanın kurumsal yapısı, pazar içindeki konumu vb. konular hakkında bilgi alınmaya çalışılmaktadır.

- **Şirketlerin Bankalarla Olan İlişkileri;** İstihbarat aşamasında şirketin hangi bankalarla çalıştığı, hangi bankada ne kadar kredi limitine sahip olduğu ve bu limitlerden ne kadarlık kısmının kullanımda olduğu (Banka Limit-Risk durumu), teminat durumu, bankalardaki performansı vb. bilgiler temin edilemeye çalışılmakta olup, limiti düşükse ya da kredi kullanımı çok yüksekse bunun nedenleri araştırılmaktadır.

- **Firma Merkez ve Tesis Ziyareti;** İstihbarat uzmanı tarafından firmanın merkezinin ve tesisinin ziyaret edilmesi oldukça önemlidir. Bankaların kısıtlı olan fonlarını minimum risk maksimum kazanç ilkesiyle optimum faydayı sağlayacak firmalara aktarması gerekmektedir. Bu nedenle kredi talebinde bulunan firmanın merkez ve tesisleri ziyaret edilerek firmanın faal bir firma olup olmadığı, üretimi, mevcut stokları, çalışanları vb. durumların tespiti gerçekleştirilerek oluşabilecek kötü niyetli başvuruların önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Bankaların istihbarat çalışmalarında başvurduğu ve önemli görülen diğer rapor ve belgeler şunlardır; dış denetim raporu, yeminli mali müşavir raporu, serbest muhasebeci mali müşavir raporu, firma faaliyet raporları, kapasite raporu, hakediş belgesi, iş bitirme belgesi, iş sözleşmesi, gümrük çıkış beyannameleri, yatırım teşvik belgesi, ihracatçı-ithalatçı belgesi, vergi beyannamesi.

Resmi Kaynaklar; İstihbarat çalışmasında resmi kurumlardan firma ile ilgili bilgilerin temini söz konusu olmaktadır. Bu bilgilerden bir kısmı firma tarafından temin edilip bankaya sunulmakta olup, bir kısmının ise banka tarafından doğrudan resmi kurumdan temin edilmesi ya da resmi kuruma teyit ettirilmesi mümkündür. Ayrıca günümüzde gelişen teknolojinin etkisiyle bu bilgilerin bir kısmı resmi makamlar tarafından kamuyu aydınlatmak amacıyla yayınlanmakta olup, Türkiye’de de e-devlet uygulaması kapsamında firmalar hakkında bir takım bilgiler internet ortamından temin edilebilmektedir.

Resmi Kaynaklar: Yapılan istihbarat çalışmasında sıklıkla kullanılan resmi kaynakları; Ticaret Sicil Kayıtları, Esnaf ve Sanatkâr Sicil Kayıtları, Trafik Tescil, Liman Sicil, Tapu Sicil ve Vergi Kayıtları, TCMB Kayıtları, İcra-İflas Dairesi Kararları, Kanun, Kararname ve Tebliğler olarak sıralamak mümkündür, fakat bankalar açısından resmi kaynakların en önemlisinin Merkez Bankası kayıtları olduğu kabul edilebilmektedir.

T.C. Merkez Bankası; bankalara müşterilerine (bankanın merkez bankasına bildirimde bulunduğu müşterisine) ait tüm bankalardaki toplam limit durumunu ve bu bankalardaki kullanım durumunu (risk durumunu), kullanılan kredinin niteliğine göre sınıflandırarak firmanın kaç bankayla çalışması olduğunu bankalara bildirmektedir. Merkez bankası tarafından risk santralizasyonu olarak kabul edilen bu işlem sonucu elde edilen tablolara bankacılıkta Memzuç cetvelleri ya da Memzuç kayıtları denilmektedir. Merkez bankası memzuç kayıtlarının yanı sıra bankalara protestolu senet (vadesinde ödenmeyen senet) ve karşılıksız çek kayıtlarını da bildirmektedir. Böylece bankalar firmaların Memzuç kayıtlarıyla firmanın kaç bankayla kredili çalıştığını, toplam limitini, kullanılan kredinin miktarını, türünü, firmanın ve firma ortaklarının ödenmemiş senet kayıtlarını ve karşılıksız çek kayıt bilgilerini öğrenebilmektedir.

Yarı Resmi Kaynaklar: Noterler, ticaret ve sanayi odaları, esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri, ihracatçı birlikleri, mühendis ve mimar odaları, kooperatif birlikleri, serbest muhasebeci, mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odaları, menkul kıymetler borsası gibi kuruluşlar yarı resmi kaynaklar olarak sayılmaktadır.

Tablo 1.1. Mali Tahlil ve İstihbarat Kaynakları

ÖZEL KAYNAKLAR	RESMÎ KAYNAKLAR	YARI RESMÎ KAYNAKLAR
Şirket Ana Sözleşmesi	Ticaret Sicil Kayıtları	Noterler, Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Dernekleri, İhracatçı Birlikleri, Mühendis ve Mimar Odaları, Kooperatif Birlikleri, Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları, Menkul Kıymetler Borsası
Hesap Durum Belgesi ve Mali Hesapların Açıklayıcı Notları	Esnaf ve Sanatkâr Sicil Kayıtları	
Şirket Yetkili/Ortakları İle Karşılıklı Görüşme	Trafik Tescil, Liman Sicil, Tapu Sicil Ve Vergi Kayıtları	
Şirketlerin Bankalarla Olan İlişkileri	TCMB Risk Santralizasyon Kayıtları	
Firma Merkez ve Tesis Ziyareti	İcra-İflas Dairesi Kararları	
Dış Denetim Raporu, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir Raporu, Firma Faaliyet Raporu	Kanun, Kararname ve Tebliğler	
Diğer (Kapasite Raporu, Hakediş Belgesi, İş Bitirme Belgesi, İş Sözleşmesi, Gümrük Çıkış Beyannameleri, Yatırım Teşvik Belgesi, İhracatçı, İthalatçı Belgesi, Vergi Beyannamesi)		

Kaynak: Yalkın, 2007:11

İstihbaratın kaynaklarını özel, resmi ve yarı resmi olarak ayırmak kaynağın içeriği ve temin edilen kurumla alakalı iken bankalar için bu kaynakların önemlilik derecesi öncelik taşımaktadır. Bu nedenle bankalar için MTİ çalışmalarının kaynaklarını zorunlu ve diğer kaynaklar olarak sınırlandırmak daha doğru olmaktadır.

Tablo 1.2. Mali Tahlil ve İstihbaratın Zorunlu ve Diğer Kaynakları

ZORUNLU KAYNAKLAR	DİĞER KAYNAKLAR
Hesap Durum Belgesi	Ticaret Sicil Kayıtları
Mali Hesapları açıklayıcı Notlar	Şirket Ana Sözleşmesi ve Sözleşme
Finansal Tablolar ve Defter Kayıtları	Değişiklikleri
	Esnaf ve Sanatkarlar Sicili
	Tapu ve Vergi Kayıtları
	T.C Merkez Bankası Risk Bildirim
	Cetvelleri, Protesto ve Karşılıksız Çek
	Çizelgeleri
	İcra ve İflas Dairesi Kararları
	Bankayla Olan İlişki ve İşlemlerin İzlenmesi
	Piyasa Araştırması
	Karşılıklı Görüşme ve İzlenim
	Konu ile İlgili İstatistikler
	Bağımsız Denetçi Raporları
	Kararname ve Tebliğler

Kaynak: Bankasya Çalışma Notları, 2005:12

Firmanın mali yapısı ve bu yapıyı aydınlatıcı kaynaklar olarak tanımlanabilen zorunlu kaynaklar, etkin bir istihbaratın yanında finansal analize imkân veren kaynaklardır. Özellikle firmanın finansal tabloları ve ticari defter kayıtları mali tahlilin temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Firmalardan temin edilen finansal tabloların sağlıklı bir şekilde düzenlenmemiş olması bankaların, müşterilerinin mali durumu hakkında bilgi edinmesini zorlaştırır. Finansal tablolar muhasebe ilkelerine uygun şekilde sistemli ve düzenli hazırlanmış olsalar bile, bankalar birliğinin hazırlamış olduğunu hesap durumuna uygun olmayabilir. Bu nedenle firmanın mali verilerinde bir takım arındırma ve aktarmalar yapılarak finansal tablolar analize uygun hale getirilmelidir (Türkiye İş Bankası,1992:32). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde firmaların mali tablolarına şüpheyle bakılmakta gerek reel durumu gösterip göstermediği gerekse standartları uyumlu olup olmadığı konusunda kaygılar taşınmaktadır. Bu nedenle mali tabloların analize uygunluğu bankalar açısından kredi verme sürecinde önem arz etmektedir.

1.2. Mali Tahlilin Esasları ve Teknikleri

Mali tahlil; kredi talebinde bulunan firmanın özellikleri, kapasitesi, likiditesi, mali durumu, kârlılığı, faaliyetleri, hakkında edinilen bilgiler aracılığı ile firmanın kredi değerliliğini tespit etmek için yapılan çalışmaların tamamıdır (www.malitahlilci.com, 28.12.2008). Her ne kadar yapılan rapor çalışmasının adı mali tahlil ve istihbarat raporu olsa da, finansal analiz bu çalışmanın sadece bir ayağını oluşturmaktadır. Bu çalışmada esas olan firmanın finansal durumunun analizinin yanında, moralite ve yönetim yapısının analizi, firmaya bağlı firmaların (iştirakler, bağlı ortaklıklar, grup firmalar vb.) analizi, firma ve ortaklarının varlık düzeyi ve teminat yaratma gücünün analizi, ticari faaliyetlerin analizi, rekabet gücünün analizi, yatırım analizi, banka ve finans kurumlarıyla ilişkilerinin analizi ve risk analizinin yapılmasıdır.

1.2.1. Mali Tahlilin Esasları

1890'lı yıllarda bankerlerce yapılmaya başlanan mali tahlil günümüzde kredi riskini en aza indirmek amacıyla güvenilir bilgi ve belgelerle profesyonel kişilerce yapılmaktadır. Özellikle Türkiye'de yaşanan büyük sermaye sıkıntısı şirketleri yabancı kaynaklara yöneltmekte ve bu durum bankalar açısından büyük müşteri potansiyelinin yanında büyük riskleri de doğurmaktadır (www.muhasibetr.com, 31.12.2008). Bu nedenle günümüzde mali tahlil çalışmalarının önemi giderek artmaktadır.

Bankaların müşterileri hakkında yaptığı incelemeler ile müşterilerin kredi yükümlülüklerini ekonomik yönden ne oranda yerine getirebileceğini kestirebilmeleri gerekmektedir. Firmaların kredi taleplerinde, firmanın krediye yaraşırılığının incelenmesi işlemi büyük önem taşımaktadır. Çoğu kez bu incelemelerden elde edilen toplam izlenim, müşterinin vereceği teminatlardan önce gelmektedir (Öztürk, 2005:2).

Bankalar için mali tahlil süreçleri farklılık göstermekle birlikte bütün ticari bankalarda amaç kredi talebinde bulunan firmaların gerek mali yapısının tespiti, gerek firmanın faaliyetleri ve sektördeki yerinin tespiti, gerekse firmaların moralitesinin tespiti ile verilecek krediden elde edilecek getiri ve pazar payının katlanılacak risk ile dengeli olup olmayacağının tespitini yapmaktır. Her rasyonel ekonomik birim gibi bankalarda minimum riskle maksimum kazanç sağlama eğilimindedir. Bu nedenle bankalar getiri ve risk arasında oluşan dengesizlikleri ortadan kaldıracak ya da

minimum düzeye indirecek yöntemler takip etme amacındadırlar. Yoksa verilen kredideki ortaya çıkan risk ve getiri dengesizlikleri bankayı sorunlu kredilerle yüz yüze getirebilmekte ve yüksek maliyetlerin oluşmasına neden olabilmektedir.

Genel olarak mali tahlil çalışmalarında, bankaların kredi ilişkisinde bulunduğu ya da bulunmayı düşündüğü gerçek ve tüzel kişi işletmelerinin kredi değerliliği ve ödeme gücüne göre hangi tutarlarda hangi tür kredilerin hangi teminatlarla kullandırılması gerektiğinin tespiti ve riskin azaltılması amacıyla gizlilik, tarafsızlık, doğruluk, süreklilik ve geçerlilik ilkeleri altında edinilen bilgileri ilgililere sunma ticari, mali ve moralite açısından çeşitli kaynaklardan araştırma yapma, bilgi toplama, değerlendirme ve raporlama işlemi yapılır (Palabıyık, 2007:2).

Mali analiz, bir firmanın mali durumunu faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve o firma ile ilgili geleceğe dönük tahminlerde bulunabilmek için, mali tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesini temel almaktadır. Mali analiz aşamasında firmanın mali yapısı ve bu yapıyı aydınlatıcı kaynaklar olarak tanımlanabilen zorunlu kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle firmanın finansal tabloları ve ticari defter kayıtları mali tahlilin temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Mali tahlil firmanın mali tablolar üzerinde yapılmaktadır. İşletmenin temel mali tabloları da bilanço ve gelir tablosudur.

Her ne kadar mali tahlilde temel olarak, bilanço ve gelir tablosu kullanılsa da bu tablolara ek olarak fon akım tablosu, nakit akım tablosu, satışların maliyeti tablosu, kâr dağıtım tablosu, öz kaynaklar değişim tablosu mali tahlile yardımcı kaynaklar olarak kullanılmaktadır.

1.2.2. Mali Tahlil Teknikleri

Bankalar tarafından sıklıkla kullanılsa da mali tahlil birçok amaç için yapılmakta olup, yapılan finansal analizden farklı amaçlar güden birçok kişi yararlanmaktadır. Bunlar (Bankasya, 2005:18);

- **İşletme yöneticileri:** İşletme yöneticilerinin birincil amacı işletmenin piyasa değerini maksimum seviyeye çıkartmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için yöneticiler risk ve kârlılığı göz önüne alarak birçok karar vermekte ve verilen kararların denetimini sağlamaktadırlar. Bir yönetici; işletmenin faaliyet sonuçlarının yeterli olup olmadığı, sahip olunan kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığı, işletmenin öz kaynak düzeyinin ne olduğu ve işletmenin hedeflerine, amaçlarına ulaşip ulaşmadığı gibi birçok unsurun tespitinde ve geleceğe yönelik hedeflerle ilgili karar alma aşamasında finansal analizden etkin olarak yararlanmaktadır.

- **Kredi verenler:** Türkiye’de finansal analiz en çok, kredi veren kuruluşların başında gelen bankalar tarafından yapılmaktadır. Bankalar ve diğer kredi kuruluşları işletmenin borç ödeme yeterliliğini ölçmek amacıyla finansal analiz yapmaktadırlar.

- **Kamu kurumları:** (Vergi daireleri, SGK vb): İşletmelerin ödemek zorunda olduğu vergi, sigorta gibi yükümlülüklerin tespitinde finansal tablolardan ve finansal analiz verilerinden yararlanmaktadırlar.

- **Sendikalar:** Çalışanların haklarını korumak, işletmenin verimliliğinin artırılması yönünde işletme yöneticilerine önerilerde bulunmak amacıyla finansal tablolar ve finansal analiz verilerinden yararlanmaktadırlar.

- **Yatırımcılar:** İşletme ile ilgili yatırım kararlarını verebilmek amacıyla finansal analiz yapmak ya da yapılan finansal analiz verilerine karar vermede yardımcı unsur olarak kullanmaktadırlar.

- **Kamuoyu:** Araştırmacılar, öğrenciler, sivil toplum örgütleri yapacakları çalışmaları için mali analizden yararlanmaktadırlar.

Mali tahlili kim yaparsa yapsın ya da hangi amaçla yapılırsa yapılsın, bir işletmenin finansal performansını değerlendirirken, mali tablolar üzerinde bir takım teknik incelemeler ve hesaplamalar yapılması gerekmektedir. Mali tablolar üzerinde; bu analiz yapılırken, “mali ya da finansal analiz teknikleri” denilen bir takım araçlardan faydalanılır. Bu tablolardaki bilgilere finansal analiz tekniklerinin uygulanması ile finansal tablolardaki bilgiler bir başka şekle bürünür. Bu bilgiler, kullanılabilir, daha rahat anlaşılabilir ve yorumlanabilir hale gelir. Finansal analiz teknikleri yardımı ile kalemler arasındaki ilişkiler ve dönemler itibarıyla değişimler tespit edildikten sonra, analizin en önemli safhası olan yorumlamaya sıra gelir. Bu safhada ilişkilerin ne anlama geldiği ve değişmelerde hangi faktörlerin rol oynadığı belirlenmeye çalışılır.

Değişmelerin firmayı nasıl etkilediği tahmin edilmeye çalışılır ve geleceğe yönelik firma ile ilgili öngörülerde bulunulur (Gücenme, 2003:151).

Geleneksel olarak kredi değerlendirme işlevi, **Oran Analizi**, **Karşılaştırmalı Tablolar Analizi**, **Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)**, **Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)** gibi teknikler kullanılarak yapılmaktadır. Yakın geçmişte ve günümüzde geleneksel olarak nitelendirilen bu yöntemler geçerliliklerini korumakta, bankalar tarafından yaygın bir şekilde uygulanmakla beraber, artık daha objektifleştirilmiş ve sübjektifliği minimize edilmiş değerlendirme yöntemlerinin uygulanabilirliğinin araştırılması yoğunluk kazanmıştır (İç ve Yurdakul, 2000:2).

1.2.2.1. Oran Analizi

Bankalarda kredi analizi esnasında, müşterilerden alınan bilgilerin çoğunluğu standart formattadır. Müşterilerden alınan finansal tabloların analizi aşamasında amaçlanan, söz konusu bilgiler üzerinden yapılacak çalışmalar ile sağlıklı kredi kararına ulaşabilmektir. Bu çerçevede, 'Oran Analizi' en bilinen ve en çok kullanılan finansal analiz aracıdır. Finansal tablolar arasındaki ilişkilerin saptanması için kullanılır. Böylece firmanın çeşitli dönemlerdeki performansı ölçülerek diğer firmalarla ve sektörün genel ortalamalarıyla karşılaştırmalar yapmak mümkün olabilir.

Oran analizi, işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını kendi içinde ve aynı veya farklı sektörden diğer işletmelerin sonuçları ya da sektör sonuçlarıyla karşılaştırarak incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Rasyo analizi olarak da adlandırılan bu yöntemde, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurmak suretiyle, firmanın ekonomik ve finansal yapısı ile kârlılık ve çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşmaya çalışılmaktadır. Oran analizi yapılırken; oranların hesaplanması tek başına bir amaç değil, önemli olan bir finansal araç niteliğinde olan oranların firmanın amaçları ile bütünleştirilerek değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır (Akdoğan ve Tenker, 2005:575).

Oran analizi, uygulanmasının kolay olmasından dolayı sık kullanılmaktadır. Bu durum oran analizini hem en çok önemsenen hem de genellikle yanlış kullanılan finansal analiz aracı haline getirmiştir. Kolay hesaplanabilmelerine karşın, ancak uygun

bir şekilde seçilip ve doğru yorumlandığı takdirde yararlı bir analiz tekniğidir. Ayrıca, kredi kararı öncesinde analiz için tek başına yeterli olmamakta ancak analizi yapana yardımcı veriler sunmaktadır. Bununla birlikte kullanım aşamasında bazı noktaların göz önüne alınması gerekmektedir.

- Çok sayıda oran etkinliği sağlamayabilir. Önemli olan firmanın likidite durumunun, finansal yapısının, faaliyetlerindeki verimliliğin ve karlılığının en etkin şekilde ortaya konulabilmesidir.
- Mevsimsellik ve ekonominin içinde bulunduğu süreç oranların genellemesi üzerinde farklı etkiler yaratabildiği göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır.
- Finansal tablolar, içerisinde yer alan kalemlerde kullanılan yöntemlere göre farklı tutarlara ve sonuçlara ulaşılabilir (örneğin stok değerleme, amortisman yöntemleri gibi). Dolayısıyla analizin yapıldığı dönem içinde gündeme alınmamış yöntem değişikliği firmanın analiz edilen iki yılı için farklı mesajlar verebilir.
- Aynı sektörde yer alan firmaların oranları karşılaştırılırken kullanılan muhasebe yöntemlerinin farklılığı analizde göz önüne alınmalıdır.
- Fiyatlar genel düzeyindeki beklenmedik bir değişikliğin oranlar üzerinde olası etkileri hesaba katılmalıdır.

Firmaların finansal analizinde, mevcut kısıtlarına karşın faydalı bir araç olan oran analizinde oranlar,

- Likidite Oranları,
- Faaliyet Oranları,
- Borçluluk Oranları,
- Karlılık Oranları olmak üzere dört ana grupta toplamak mümkündür.

Likidite Oranları: Firma ile ilgili gruplar özellikle firmadan alacakları olanlar, yöneticiler ve firmaya kısa vadeli kredi verecek olan bankalar, likidite oranlarını kullanarak “firmanın kısa vadeli borçlarını, vadesinde dönen varlıkları ile ödeyebilecek midir?” sorusuna cevap arar. Dönen varlık kalemi, firmanın normal faaliyetleri sonucunda kısa sürede paraya çevirebileceği değerlerdir. Bu nedenle, kısa vadeli borçların ödenmesinde kullanılacak olan fon miktarı bu unsurlardan oluşacaktır. Bundan dolayı, kısa vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde, dönen varlık kalemleri

ile kısa vadeli borçlar arasındaki oransal ilişkilerin incelenmesi gerekmektedir (Yalkın, 2007:132). İşte likidite oranları da firmanın kısa vadeli borçlarını zamanında yerine getirip getiremeyeceğini, ödeme gücünün ne düzeyde olduğunu, net çalışma sermayesini günlük faaliyetlerini karşılamada yeterli olup olmadığını saptamak için kullanılmaktadırlar.

Temel likidite oranları cari oran, likidite oranı (asit-test oranı) ve nakit oranı olarak tanımlanmaktadır.

Cari Oran: (Dönen Varlıklar / Kısa Süreli Borçlar)

İşletmenin döner değerlerinin, kısa vadeli borçlarına bölünmesiyle elde edilen orandır. Genel bir kural olarak cari oranın 2 olduğu kabul edilmekle birlikte reel ekonomi, faaliyet kolu, çalışma koşulları, iş hacmi, sektör yapısı (inşaat taahhüt, karayolu taşımacılığı gibi.) vb. faktörler dikkate alındığında; oranın 2'den büyük olması yetersiz olarak yorumlanacağı gibi, 2'nin altında olması da yeterli olarak kabul edilebileceği göz önünde tutulmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde likidite çok yüksek olmadığından, bu ülkelerde sınai ve ticari işletmelerde cari oranın 1,5 olmasının yeterli olabileceği ileri sürülmektedir (Akgüç, 1998:24-25).

Cari oran bir firmanın mali gücünü ölçen kaba bir ölçü niteliği taşımaktadır. Çünkü cari oranın hesabında dönen değerler ve kısa vadeli borçların nitelikleri dikkate alınmamaktadır. Bir firmanın bilançosundaki dönen değerlerin paraya dönüş süreci ve gücünü aynı olarak değerlendirmekte olup dönen değerler içindeki likidite derecesi göz ardı edilmektedir. Bu nedenle işletmenin borç ödeme gücünü gösteren cari oranın yeterli olup olmadığına karar verebilmek için;

- Dönen varlıkların yapısının
- Satın alma ve satış şartlarının
- Satışların düzenliliğinin ve kârlılığının
- İş hacminin özelliklerinin
- Mevsimlik hareketlerin
- İşletmenin faaliyette bulunduğu sektörün
- İşletmenin bankalardaki kredi riskinin
- Stok devir hızının

- Alacak devir hızının incelenmesi gerekmektedir. Bu hususlar dikkate alınmadan sadece cari orana bakarak bir firmanın mali gücü hakkında karar vermek yanıltıcı sonuçlara sebep olabilmektedir (Akgüç, 2005:382).

Likidite (Asit-Test) Oranı: Likit Varlıklar Toplamı / Kısa Süreli Borçlar

Likidite (Asit-Test) Oranı: {Dönen Varlıklar-(Stoklar + Diğer Dönen Varlıklar)} / Kısa Süreli Borçlar

Bu oran; cari oranı tamamlayan bir orandır. Stok kalemlerinin satılarak paraya çevrilmesi diğer dönen varlıklara nazaran daha fazla bir zaman gerektirdiğinden bu oranın hesaplanmasında stoklar göz ardı edilmektedir. Başka bir deyimle Likidite oranı firmanın ani kısa vadeli borç ödeme yeteneğinin daha duyarlı bir ölçüsüdür.

Nakit Oranı: (Hazır Değerler + Menkul Kıymetler) / Kısa Süreli Borçlar

Bu orana dispoñibilite oranı da denilmektedir. Ani ödeme gücünü yansıtmakta olup, cari ve likidite oranlarına göre daha duyarlı bir ölçüdür. Sözü edilen oran, işletmenin satışlarının durması ve alacaklarını tahsil edememesi durumundaki kısa vadeli borç ödeme gücünü göstermektedir. Nakit oranının 0.20'nin altına düşmemesi arzu edilmektedir. Aksi bir durumda işletmeyi nakit sıkıntısına sokarken, oranın büyük olması da işletmenin nakitlerini iyi planlamadığı ve kullanamadığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Faaliyet Oranları: Firmanın çalışma durumunun analizinde, firmanın faaliyetlerinde kullanılan varlıkların etkin ve verimli, bir biçimde kullanılıp kullanılmadığı ölçülmektedir. Varlıkların kullanımları sırasında etkinlik derecelerini gösteren bu oranlara aktivite oranları, verimlilik oranları veya devir hızı oranları da denilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2005:264).

- Ticari alacakların devir hızı oranı
- Stokların devir hızı oranları
- Dönen varlıkların devir hızı oranı
- Maddi duran varlıkların devir hızı oranı
- Aktiflerin devir hızı oranı

- Öz kaynakların devir hızı oranı başlıca kullanılan faaliyet oranlarından.

Ticari alacakların devir hızı oranı: Net Satışlar / Ortalama Ticari Alacaklar

Alacakların devir hızı oranı, işletmenin alacaklarını ne kadarlık bir süre içinde tahsil ettiğini gösterir. Bu oran, alacakların bir dönemde kaç defa tahsil edildiğini ifade eder. Yıldaki gün sayısı olan 360'ı bu orana böldüğümüzde alacakların bir yılda kaç günde bir tahsil edildiği yani alacak devir süresi bulunabilir.

Alacakların devir hızının artışı işletmenin lehine yorumlanan bir durumdur ve işletme sermayesinin alacaklara nispeten az miktarda bağlandığını gösterir. Tersine devir hızının azalması işletmenin sermayesinin büyük bir bölümünün alacaklara tahsis edildiğini belirtir. Bu nedenle Alacak tahsil süresinin doğru ve sağlıklı bir sonuç vermesi ticari alacakların iyi bir şekilde irdelenmiş ve arındırılmış olmasına bağlıdır. İçinden avans senetleri ayrılmamış, kardeş/grup firmalardan ve ortaklardan olan alacaklarla, ticari alacak olmayan diğer alacakları, ticari alacakların içine karışmış firmalarda alacak devir hızının yüksek çıkarak gerçeği yansıtmayacağı görülmektedir. Bu neden mali analiz çalışmalarında analizi yapan uzmanların ticari alacakların mahiyetini tespit etmesi ve buna göre gerekli aktarma arındırmalarla daha sağlıklı veriler elde etmesi gerekmektedir.

Stok Devir Hızı: Satışların maliyeti / Ortalama Stok

Ortalama Stok: (Dönem Başı Stok + Dönem Sonu Stok)/2

Stok devir hızı, firmanın stoklarının ne kadar hızla satıldığının tespitinde kullanılan bir göstergedir. Bazı sanayi firmalarında stok devir hızı verimliliğin bir göstergesi olarak ta kullanılabilir. Stok devir hızının yüksek olması, genellikle işletmenin daha fazla kâr elde etmesine olanak verdiği gibi, daha az sermayenin stoklara yatırılmış olduğunu ifade eder. Stok devir hızı yüksek olan işletme daha fazla rekabet olanağına sahiptir. Böyle bir işletme daha düşük fiyata mal satarak satış hacmini genişletebilir. Kâr marjı düşük olsa bile yüksek düzeyde kâr sağlayabilir (www.denetci.net, 11.09.2008).

Devir hızı düşük ise, firmanın uzun süre elinde tuttuğu stokun depolama ve muhafaza gideri artar, sigorta gideri yükselir, stoklardaki malların fiyatları düşünce işletme zarar eder, finansman giderleri artar, tüketicinin tercihleri değişince (modası geçince, teknolojisi eskiyince) tercih edilme düzeyi düşebilir. Stok devir hızının düşüklüğü, mal alış veya üretilen malın satışının ayarlanamaması, yılsonu stok değerinin yüksek gösterilmesi, fiyatlar yükselecek mantığıyla, ya da spekülatif amaçla stoklara yatırım yapılmasından kaynaklanabilmektedir.

Stok devir hızının yüksek olması ise, dönem sonu stokunun düşük bedelle değerlendirilmesinden, işletmenin iyi bir stok kontrol politikasının olması, stokların işletmenin iş hacmine kıyasla yetersiz olması, tedarik ve üretim güçlükleri nedeniyle stokların yenilenememesi, firmanın sipariş üzerine üretim yapmasından kaynaklanabilir. Firmanın aşırı stok tutmasının bir maliyeti olduğu gibi, yetersiz stok ile çalışmamasının da bir maliyeti vardır. Bunlar müşteri taleplerine zamanında cevap verilemesi, olası fiyat yükselmelerinin meydana gelmesi, ilave nakliye giderlerine maruz, yüksek alımlarda sağlanabilecek iskontolardan mahrum kalınması gibi durumlardır.

Firmalar için gereğinden fazla stok tutmakta gereğinden az stok tutmakta ilave maliyetlere sebep olmaktadır. Bu nedenle firmaların kendi içsel dinamiklerini hesaba katan uygun bir stok politikası geliştirmesi gerekmektedir. MTİ uzmanının sağlıklı bir çalışma yapabilmesi için tahlil ve istihbarat çalışması kapsamında ziyaret edilen firmanın üretim tesisleri ve depolarının gezilerek reel stok düzeyinin, stok kalitesinin, stokların satış kabiliyetinin tespit edilmesi önerilmektedir.

Aktif Devir Hızı: Net Satışlar / Ortalama Aktif

Ortalama Aktif: (Dönem Başı Aktif + Dönem Sonu Aktif)/2

Bu oran, işletmenin sahip olduğu varlıkların ne derecede verimli kullanıldığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir ve varlıkların kaç katı satış yapıldığını gösterir. Aktif devir hızı ne kadar yüksekse firmanın varlıklarını o derecede verimli kullandığı kabul edilmektedir.

İşletmenin faaliyetlerini değerlendirmek için kullanılan bu oranların yanında sağlıklı bir şekilde hesaplanmış Dönen varlıkların devir hızı oranı, Maddi duran

varlıkların devir hızı oranı, öz kaynakların devir hızı oranı mali analiste yardımcı olan oranlardır.

Borçluluk Oranları: Firmanın finansal yapısının analizinde kullanılan oranlardır. Firmanın faaliyetlerini ne şekilde fonladığını, öz kaynak yapısının yeterli olup olmadığını, yabancı kaynak kullanımının ne düzeyde olduğu gibi firmanın finansman yapısının tespitinde kullanılan bu oranlara finansal yapı oranları da denilmektedir. Finansman yapısının tespitinde bilançonun aktif ve pasif hesaplarının çeşitli varyasyonlarla birbirine oranlanması sonucu birçok borçluluk oranı elde edilebilmektedir. Fakat bunların en sık kullanılanları ve anlamlı sonuçlar çıkarılmasına yardımcı olanlarını aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür.

Borçlanma Oranı: Toplam Borç / Öz kaynaklar

Finansman Oranı: Öz Kaynak / Toplam Borç

En temel finansal yapı oranı Borçlanma Oranıdır. Bu oran fonlamanın hangi oranda yabancı kaynaklarla yapıldığını gösterir. Üretilen malın veya hizmetin fiyatlarında ani düşüşlerin yaşanması veya satışların duraksaması gibi durumlarda bu oranın yüksek olması risklidir bu anlamda MTİ uzmanının gelecekle ilgili beklentileri ışığında projeksiyon çizerken firmanın öz kaynaklara göre borçluluk düzeyini göz önünde bulundurmak açısından kullanılması yararlı bir oran olarak kabul edilmektedir.

Finansal Kaldıraç Oranı: Toplam Borç / Toplam Aktif

Aktiflerin yüzde kaçının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösteren bu oranın %50 seviyelerinde olması makul olarak kabul edilebilmektedir. Bu oranın yüksek olması firmanın varlıklarının önemli bir kısmının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini ve kredi verenler için emniyet marjının dar olduğunu gösterir.

Bunun yanında bu oranın yüksek oluşunun firma sahiplerine sağlayacağı yararlar da vardır. Az sermaye ile geniş kaynakların kullanımına egemen olabilecekleri gibi firmanın normal faaliyetinden sağladığı kâr oranının yabancı kaynak maliyetini aştığı durumlarda da finansal kaldıraç olumlu etkilerinden bahsedilebilir (Bankasya, 2007:37).

Maddi Duran Varlıkların Öz kaynak ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Toplamına Oranı: $M.D.V. (Net) / (U.V.Y.K.+ \text{Öz Kaynak})$

Duran varlıklar toplamının prensip olarak öz kaynaklarla karşılanması gerekir. Öz kaynakların yetersiz kaldığı durumlarda uzun vadeli yabancı kaynaklardan da yararlanılabilir. Bulunan oran; öz kaynak ve uzun vadeli yabancı kaynakların net maddi duran varlıklara bağlanmış olan kısmını verir. Diğer bir deyimle, net maddi duran varlıkların ne oranda firmanın kendi kaynakları ve uzun vadeli yabancı kaynak olanaklarıyla finanse edildiğini gösterir (Yalkın, 2007:131).

Kârlılık Oranları: Tüm ticari işletmeler kâr elde etmek amacıyla kurulmakta ve faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak için yeterli seviyede kâr elde etmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Firmanın kârının ne yeterli olup olmadığını değerlendirmek için finansal tablolarda yer alan nominal kâr tutarını esas almak tek başına yeterli değildir. Firmanın geçmiş yıllardaki kârları, aynı sektörde eş/benzer işletmelerin kârları, genel ekonomik durum gibi unsurların göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. Ayrıca kârın nominal tutarından çok bu değer hangi kalemlerin ne derecede kullanıldığını yansıtan bazı hesaplamalara göre yorum yapılmasının daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Kârlılık durumunun analizinde kullanılan başlıca oranlar şöyledir;

Öz Kaynak Kârlılığı: $\text{Net Kâr} / \text{Öz Kaynaklar}$

Öz kaynak kârlılığı işletme sahibi veya ortaklarının işletmeye sağlamış oldukları kaynaklarının verimli kullanılıp kullanılmadığının ölçülmesinde kullan bir orandır. Oran öz sermayenin bir birimine düşen kâr payını göstermektedir. Bu orana mali rantabilite oranı da denilmektedir.

Aktif Kârlılığı: $\text{Net Kâr} / \text{Toplam Aktif}$

İşletmenin toplam kaynaklarının (Toplam kaynak: Yabancı Kaynak + Öz Sermaye) ne derece kârlı olduğunu tespit etmek amacıyla kullanılan bir orandır. Bu oranın yüksek olması arzu edilmekte olup, oranın yüksek çıkması işletmenin

kaynaklarıyla yüksek kâr elde ettiğini göstermektedir. Bu orana ekonomik rantabilite oranı da denilmektedir.

Faiz Karşılama Oranı: (Bilanço Kârı + Faizler) / Faizler

Faizleri karşılama oranı, işletmenin ödemek zorunda olduğu faiz giderlerini bir dönemde kaç kere kazandığını gösteren orandır. İşletmenin yabancı kaynak kullanımından dolayı karşı karşıya kaldığı faiz yükümlülüklerini ödeyip ödeyemeyeceğini gösteren orandır.

Kârlılığın ölçülmesinde işletmenin satışlarını temel alan oranlar sıklıkla kullanılmaktadır. Bunlar;

- Brüt Kâr/Net Satışlar Oranı
- Faaliyet Kârı/Net Satışlar Oranı
- Olağan Kâr/Net Satışlar Oranı
- Dönem Kârı/Net Satışlar Oranı
- Dönem Net Kârı/Net Satışlar Oranıdır.

İşletmeler her zaman kâr elde etmek amacındadırlar ve yıl sonu kârlılıklarının yüksek olması arzusundadırlar. Fakat her zaman dönem kârı elde eden işletmelerin faaliyetlerinin kârlı olduğu sonucu çıkarılamaz. Firmanın diğer faaliyetlerinden ve olağan olmayan bir şekilde elde ettiği kârdan (Aktif varlıkların satışından elde edilen kar vb.) dolayı dönem kârlılığı oluşabilmektedir.(Bunun tam terside geçerlidir; firmanın diğer faaliyetlerinde ve olağan olmayan bir durumdan dolayı zarar etmesi de söz konusudur.) Mali analist açısından işletmenin **Faaliyet Kârlılığı** (Faaliyet Kârı / Net Satışlar) firmanın dönem kârından daha fazla önemsenmesi gereken bir orandır. Çünkü bu oran firmanın faaliyetlerinin ne ölçüde kârlı olduğunu ortaya koymaktadır. İşletmeler açısından esas önem teşkil etmesi gereken firmanın esasa faaliyetlerinin sürdürülebilir kârı elde edip etmediğidir.

1.2.2.2. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

Karşılaştırmalı tablolar analizi, bir işletmenin iki veya daha fazla dönemlerine ilişkin finansal tablolarının, birbirini izleyen dönemler bakımından karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan kalemleri zaman içinde göstermiş olduğu değişikliklerin incelenerek değerlendirilmesidir (Türkoğlu, Kök ve Başsüllü, 2008:6).

Karşılaştırmalı mali tahlilin en büyük üstünlüğü, incelenen işletmenin gelişme yönü hakkında görüş verecek verileri sağlamasıdır. Mali tablolarda yer alan kalemlerdeki değişikliklerin incelenmesi, işletmenin ve onun mali karakteristiklerinin hangi yönde gelişmekte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca karşılaştırmalı mali tahlil, işletmenin gelecekteki gelişmesi hakkında tahminlerde bulunmak yönünden de yararlı olmaktadır. Koşullarda büyük değişiklik olmadığı sürece, işletmenin geçmişteki eğilimine uygun düşen bir gelişme göstereceği beklenmektedir (Yalkın, 2007:119).

Bu yöntemi kullanabilmek için karşılaştırmaya tabi tutulan tabloların dönemlerinin aynı olması (aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık tablolar şeklinde) bu tabloların aynı muhasebe politikaları kullanılarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Ayrıca enflasyonist etkiler göz önünde bulundurulmalı ve karşılaştırma yapılırken karşılaştırılan veriler enflasyonun etkisinden arındırılmalıdır. Ayrıca işletmenin faaliyet konusu, üretim kapasitesi, konjonktürel değişimler, ülkenin sosyal ve ekonomik durumu gibi bazı faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Karşılaştırmalı tablolar analizi yapılırken, bîlânço kalemlerindeki değişmelerin analizinde dikkate alınması gereken durumlar şunlardır .(Akdoğan ve Tenker, 2005:539-540) :

- Dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynak hesaplarındaki değişiklikler,
- Dönen varlıklar ile duran varlık hesaplarındaki değişiklikler,
- Yabancı kaynak ile öz sermaye hesaplarındaki değişiklikler,
- Duran varlık ile öz sermaye hesaplarındaki değişiklikler,
- Devamlı sermaye ile duran varlık hesaplarındaki değişiklikler,
- Stoklar ile satışlardaki değişiklikler,

- Ticari alacaklar ile satışlardaki değişiklikler,
- Ticari alacaklar ile ticari borçlardaki değişiklikler,
- Maddi duran varlıklar ile stoklar arasındaki değişiklikler.

Mali analist söz konusu durumlardaki artış veya azalışları tespit etmeli, bu artış veya azalışların üzerine yoğunlaşarak nedenlerini ortaya koyabilmelidir.

1.2.2.3. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)

Dikey analiz ya da yüzde yöntemiyle analiz olarak adlandırılan bu teknik, şirketlerin mali tablo kalemlerinin toplam içerisindeki ağırlığını ölçen, dönemler itibariyle yapılan incelemeler ile şirketlerin mali durumu ve gelişimi hakkında bilgi veren basit fakat oldukça faydalı bir analiz türüdür. Dikey analiz tekniğinde, bilanço toplamı 100 kabul edilerek her bir kalemin toplama oranı, toplam içindeki yüzdesi hesaplanmaktadır ve bilanço yer alan her bir kalemin toplam içerisindeki payı yüzde olarak ifade edilmektedir (Soylu, 2004:134).

Karşılaştırmalı mali tablolar analizinde mali tabloda seçilen kalemlerin yıllar itibariyle değişimi gözlenirken, dikey analizde bir yıla ait mali tablonun kalemlerinin nasıl bir yüzde dağılımı gösterdikleri gözlenerek bir yoruma ulaşılmaya çalışılır. Dolayısıyla dikey analizin amacı işletmenin tek bir dönemdeki mali durumunun ve faaliyet sonuçlarının incelenmesidir.

Bu tahlil metodunun diğer tekniklere kıyasla iki büyük üstünlüğü vardır (Yalkın, 2007:118).

- Diğer tahlil teknikleri, mali tablolarda yer alan kalemlerin toplam içindeki görece önemlerini gösteremedikleri halde, bu yöntem, her bir kalemin toplam içindeki yüzdesini, payını açıkça ortaya koyar.

- Aynı endüstri kolundaki çeşitli işletmeler arasında karşılaştırma yapılmasına ve her endüstri koluna ait ortalama oranların hesaplanmasına olanak verir.

1.2.2.4. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)

Bir işletmenin aralarında ilişki olan mali tablo kalemlerinin uzun sürede gösterdikleri eğilimleri karşılaştırmak suretiyle yapılan incelemeye trend analizi denir. Böylece işletmenin uzun süredeki başarısı, uygun yatırım kararları alıp almadığı, uygun finansal kaynaklar kullanıp kullanmadığı, varlıklarını verimli ve etkin kullanıp kullanmadığı gibi yorumlar yapılabilir.

Eğilim Yüzdeleri analizinde, tablolarda bir yıl baz olarak alınmakta ve baz yıldaki bütün kalemler 100 olarak kabul edilmektedir. Her kalemin temel alınan yıldaki kaleme göre artış ve azalışları temel yıla bölünerek bulunur. Temel yılı izleyen yıllarda tablo kalemlerinin değeri temel yıla oranla daha küçükse, eğilim yüzdesi 100 den daha az, büyükse eğilim yüzdesi 100 ün üstünde olmaktadır (Akgüç,1994:112).

Eğilim Yüzdeleri Analizinin finansal tablolara uygulanmasından önce finansal tabloların enflasyondan arındırılması gerekmektedir. Aksi bir durumda analiz sonuçları gerçeği yansıtmayacaktır. Bu analizde finansal tabloların düzenlenmesinde aşağıdaki sıra izlenmektedir.

- Eğilim yüzdeleri hesaplanacak zaman diliminin belirlenmesi,
 - Yüzde hesaplamasına esas teşkil edecek yılın belirlenmesi,
 - Finansal tablo kalemlerinin seçilen temel yıla göre değerinin belirlenmesi
- işlemleri yapılmaktadır.

Eğilim Yüzdeleri analizinden elde edilecek faydanın arttırılabilmesi için aralarında ilişki bulunan kalemlerin karşılaştırılması gerekmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır (Aydın, 2004:59);

- Stoklar-Net Satışlar
- Ticari Alacaklar-Net Satışlar
- Stoklar-Ticari Borçlar
- Dönen Varlıklar-Net Satışlar
- Dönen Varlıklar-Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
- Maddi Duran Varlıklar-Net Satışlar

- Maddi Duran Varlıklar-Öz Kaynaklar
- Yabancı Kaynaklar-Öz Kaynaklar
- Brüt Satışlar-Öz Kaynaklar
- Brüt Satışlar-Net Satışlar
- Brüt Satış Kârı-Faaliyet Giderleri
- Ticari Borçlar-Ticari Alacaklar

Genel olarak mali analiz, bir veya birkaç döneme ait finansal tablolarda yer alan kalemlerin, gerek kendi aralarındaki gerekse bütünle olan ilişkilerinin çeşitli analiz tekniklerinden yararlanarak incelenmesi, yorumlanması ve işletmenin içinde bulunduğu koşulların da göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi işlemi olarak tanımlanabilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 1992).

Mali tabloların tahliline, önce tahlil için gerekli belgelerin ve bilgilerin derlenmesiyle başlanır. Derlenen belge ve bilgilere göre mali tablolar, tahlile hazır duruma getirilir. Sonra, tahlile hazır bu mali tablolar, yukarıda detaylanan yöntemler yardımıyla tahlil edilir ve tahlil sonuçları bulunur. Daha sonra ise, bulunan tahlil sonuçlarının değerlendirilmesi yapılır. Bu aşamada işletmenin çalışma ve gelişme durumu göz önüne serilir, eleştirisi yapılır. Varsa sorunları ortaya konur, bunların nedenleri araştırılır, alınması gereken önlemler belirlenir. Tahlilin amacına göre, tahlil sonuçlarının, belirlenen amacı gerçekleştirilebilme durumu saptanır (Türkoğlu, Kök ve Başsüllü, 2008:8).

Tablo 1.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bir Bankanın Mali Tahlil Çalışmalarında Kullandığı Bilanço Örneği: X Firması 31.12.2006-31.12.2007 ve 31.12.2008 Tarihli Karşılaştırmalı Bilançosu

Aktif

		FARK	0		0		0		
			6.245.		6.448.		6.9		
			611		353		54.491		
TR	X FİRMASI	2006/	%	2007/	%	TR	20		T
END		12		12		END	08/12		REND
-	DÖNEN DEĞERLER	6.166.	%	6.293.	%	%	6.0		-
%100,0		175	98,7	778	97,6	2,1	51.160	87,0	%3,9
-	HAZIR DEĞERLER	266.5	%	83.24	%	-	11		%
%100,0		30	4,3	6	1,3	%68,8	6.566	1,7	40,0
-	1 Kasa	89	%	21.75	%	%	9.1		-
%100,0	00		0,0	5	0,3	24343,8	44	0,1	%58,0
-	1 Bankalar	266.4	%	61.49	%	-	10		%
%100,0	02	41	4,3	1	1,0	%76,9	7.422	1,5	74,7
-	TİCARİ ALACAKLAR	3.444.	%	3.862.	%	%	3.9		%
%100,0		959	55,2	835	59,9	12,1	97.943	57,5	3,5
-	1 Senetsiz Alacaklar	3.444.	%	3.862.	%	%	3.9		%
%100,0	20	959	55,2	835	59,9	12,1	97.943	57,5	3,5
%	1 Senetli Alacaklar (Net)	0	%	0	%	%	0		%
0,0	21		0,0		0,0	0,0		0,0	0,0
-	1 Şüpheli Ticari Alacaklar	128.8	%	203.3	%	%	20		%
%100,0	28	00	2,1	00	3,2	57,8	3.300	2,9	0,0
-	1 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	128.8	%	203.3	%	%	20		%
%100,0	29	00	2,1	00	3,2	57,8	3.300	2,9	0,0
%	DİĞER ALACAKLAR	0	%	0	%	%	0		%
0,0			0,0		0,0	0,0		0,0	0,0
-	STOKLAR	2.316.	%	2.256.	%	-	1.9		-
%100,0		501	37,1	368	35,0	%2,6	36.651	27,8	%14,2
-	1 Ticari Mallar	2.316.	%	2.256.	%	-	1.9		-
%100,0	53	187	37,1	368	35,0	%2,6	36.651	27,8	%14,2
%	1 Diğer Stoklar	314	%	0	%	-	0		%
0,0	57		0,0		0,0	%100,0		0,0	0,0
%	VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI	0	%	53.66	%	%	0		-
0,0			0,0	2	0,8	100,0		0,0	%100,0
%	DİĞER DÖNEN DEĞERLER	138.1	%	37.66	%	-	0		-
0,0		85	2,2	7	0,6	%72,7		0,0	%100,0
-	DURAN DEĞERLER	79.43	%	154.5	%	%	90		%
%100,0		6	1,3	75	2,4	94,6	3.331	13,0	484,4
-	MADDİ DURAN VARLIKLAR	79.11	%	154.5	%	%	90		%
%100,0		8	1,3	51	2,4	95,3	2.264	13,0	483,8
-	2 Binalar	0	%	0	%	%	74		%
%100,0	52		0,0		0,0	0,0	7.007	10,7	100,0
-	2 Taşıt Araç ve Gereçleri	240.3	%	361.5	%	%	25		-
%100,0	54	48	3,8	38	5,6	50,4	5.173	3,7	%29,4
-	2 Demirbaşlar	50.37	%	51.94	%	%	89.		%
%100,0	55	6	0,8	3	0,8	3,1	194	1,3	71,7
-	2 B.Amortismanlar	211.6	%	258.9	%	%	18		-
%100,0	57	06	3,4	30	4,0	22,4	9.110	2,7	%27,0
-	DİĞER DURAN VARLIKLAR	318	%	24	%	-	1.0		%
%100,0			0,0		0,0	%92,5	67	0,0	4345,8
-	AKTİF TOPLAMI	6.245.	%	6.448.	%	%	6.9		%
%100,0		611	100,0	353	100,0	3,2	54.491	100,0	7,8

Pasif

PASİF TOPLAMI			6.245		6.44			6.9		
			.611		8.353			54.491		
-	KISA V. YABANCI		5.146	%	4.91	%	-	5.0		%
%100,0	KAYNAKLAR		.173	82,4	3.789	76,2	%4,5	94.984	73,3	3,7
-	K.V.MALİ BORÇLAR		129.5	%	10.9	%	-	93		%
%100,0			47	2,1	97	0,2	%91,5	1.105	13,4	8366,9
-	3	Banka Kredileri	129.5	%	10.9	%	-	93		%
%100,0	00		47	2,1	97	0,2	%91,5	1.105	13,4	8366,9
-	TİCARİ BORÇLAR		4.964	%	4.86	%	-	3.3		-
%100,0			.945	79,5	0.978	75,4	%2,1	34.403	47,9	%31,4
-	3	Senetsiz Borçlar	2.053	%	1.46	%	-	2.0		%
%100,0	20		.549	32,9	6.740	22,7	%28,6	91.109	30,1	42,6
-	3	Senetli Borçlar	2.911	%	3.39	%	%	1.2		-
%100,0	21		.396	46,6	4.238	52,6	16,6	43.294	17,9	%63,4
-	K.V. DİĞER BORÇLAR		29.85	%	0	%	-	56		%
%100,0			4	0,5	0	0,0	%100,0	6.540	8,1	100,0
-	3	Ortaklara Borçlar	0	%	0	%	%	56		%
%100,0	31		0	0,0	0	0,0	0,0	6.540	8,1	100,0
%	3	Diğer Borçlar	29.85	%	0	%	-	0		%
0,0	36		4	0,5	0	0,0	%100,0	0	0,0	0,0
-	ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER		7.476	%	41.2	%	%	24		%
%100,0	YÜKÜMLÜLÜKLER			0,1	27	0,6	451,5	6.520	3,5	498,0
-	BORÇ VE GİDER		14.35	%	0	%	-	15.		%
%100,0	KARŞILIKLARI		1	0,2	0	0,0	%100,0	654	0,2	100,0
-	DİĞER K. V. YABANCI		0	%	587	%	%	76		%
%100,0	KAYNAKLAR		0	0,0		0,0	100,0	2	0,0	29,8
%	UZUN V. YABANCI		15.02	%	0	%	-	0		%
0,0	KAYNAKLAR		7	0,2	0	0,0	%100,0	0	0,0	0,0
%	U.V.MALİ BORÇLAR		15.02	%	0	%	-	0		%
0,0			7	0,2	0	0,0	%100,0	0	0,0	0,0
-	YABANCI KAYNAKLAR		5.161	%	4.91	%	-	5.0		%
%100,0	TOPLAMI		.200	82,6	3.789	76,2	%4,8	94.984	73,3	3,7
-	ÖZ KAYNAKLAR		1.084	%	1.53	%	%	1.8		%
%100,0			.411	17,4	4.564	23,8	41,5	59.507	26,7	21,2
-	SERMAYE		1.000	%	1.00	%	%	1.0		%
%100,0			.000	16,0	0.000	15,5	0,0	00.000	14,4	0,0
-	ÖDENMEMİŞ SERMAYE		120.0	%	120.	%	%	70.		-
%100,0			00	1,9	000	1,9	0,0	000	1,0	%41,7
-	SERMAYE YEDEKLERİ		79.35	%	79.3	%	%	79.		%
%100,0			0	1,3	50	1,2	0,0	350	1,1	0,0
-	KÂR YEDEKLERİ		14.85	%	14.8	%	%	14.		%
%100,0			6	0,2	56	0,2	0,0	856	0,2	0,0
-	GEÇMİŞ YIL KÂRI		52.28	%	252.	%	%	58		%
%100,0			4	0,8	694	3,9	383,3	1.839	8,4	130,3
%	GEÇMİŞ YIL ZARARI		0	%	0	%	%	0		%
0,0				0,0		0,0	0,0	0	0,0	0,0
-	DÖNEM NET KÂRI(ZARARI)		200.4	%	329.	%	%	25		-
%100,0			11	3,2	146	5,1	64,2	6.406	3,7	%22,1
-	ÖZKAYNAKLARDAN		142.4	%	21.4	%	-	2.9		-
%100,0	İNDİRİMLER (-)		90	2,3	82	0,3	%84,9	44	0,0	%86,3
-	PASİF TOPLAMI		6.245	%	6.44	%	%	6.9		%
%100,0			.611	100,0	8.353	100,0	3,2	54.491	100,0	7,8

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın mali tahlil uzmanı tarafından hazırlanmış olduğu karşılaştırmalı bilanço örneği görülmektedir. Firmadan temin edilen mali veriler banka personeli tarafından gerçeği yansıtmayan durumlar giderilerek (bilançodaki makyajlamalar giderilerek) analize uygun hale getirilmiş ve değerlendirme işlemine yardımcı olması açısından yukarıdaki bilanço formatına girilmiştir.

Söz konusu bilançoda firmanın son üç dönem mali verilerine yer verilmiş, firmanın 2006, 2007 ve 2008 yılları bilançolarının karşılaştırılması mümkün olmuştur. Bunun yanında her yılın kendi içinde değerlendirilmesinin sağlanması amacıyla aktif toplamına %100 ve pasif toplamına %100’lük değer verilerek, aktif ve pasif kalemlerin toplam içindeki ağırlığının tespiti sağlanmış ve dikey analiz yapılması mümkün hale gelmiştir. Ayrıca başlangıç yılı hariç her yılın bir önceki yılında ki her bilanço kalemi %100 olarak kabul edilmiş (2007 yılı için 2006 yılı baz yıl, 2008 yılı içinde 2007 yılı baz yıl olarak seçilmiştir.) ve bilanço kalemlerinin dönemler arasındaki azalış ve değişimleri bu yüzdesel değer üzerinden tespit edilmiştir. Böylece söz konusu bilanço mali analiste karşılaştırmalı tablolar analizi, dikey analiz ve trend analizi yapma imkanı vermektedir. Bilanço için yapılan teknik uygulamaların tümü gelir tablosu içinde yapılmakta ve böylece firmanın varlık ve kaynaklarının değerlendirilmesinin yanın da faaliyetlerinin geçmiş yıllarla karşılaştırılması ve değişimlerin gözlemlenmesi mümkün olmaktadır.

Tablo 1.4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bir Bankanın Mali Tahlil Çalışmalarında Kullandığı Gelir Tablosu Örneği: X Firması 31.12.2006-31.12.2007 ve 31.12.2008 Tarihli Karşılaştırmalı Gelir Tablosu

			2006/12		2007/12			2008/12		
-%100,0	BRÜT SATIŞLAR		30.826.459	%102,0	35.868.903	%102,5	%16,4	37.800.779	%101,8	%5,4
-%100,0	600	Yurt İçi Satışlar	30.826.459	%102,0	35.868.903	%102,5	%16,4	37.800.779	%101,8	%5,4
%0,0	601	Yurt Dışı Satışlar	0	%0,0	0	%0,0	%0,0	0	%0,0	%0,0
%0,0	602	Diğer Gelirler	0	%0,0	0	%0,0	%0,0	0	%0,0	%0,0
-%100,0	SATIŞ İNDİRİMLERİ		610.305	%2,0	859.408	%2,5	%40,8	653.426	%1,8	-%24,0
-%100,0	610	Satıştan İndeler	599.241	%2,0	795.096	%2,3	%32,7	646.076	%1,7	-%18,7
-%100,0	611	Satış İskontoları	11.064	%0,0	64.265	%0,2	%480,8	7.350	%0,0	-%88,6
%0,0	612	Diğer İndirimler	0	%0,0	47	%0,0	%100,0	0	%0,0	-%100,0
-%100,0	NET SATIŞLAR		30.216.154	%100,0	35.009.495	%100,0	%15,9	37.147.353	%100,0	%6,1
-%100,0	SATIŞLARIN MALİYETİ		29.306.952	%97,0	33.933.881	%96,9	%15,8	35.884.705	%96,6	%5,7
-%100,0	FAALİYET GİDERLERİ		705.196	%2,3	972.569	%2,8	%37,9	946.552	%2,5	-%2,7
%0,0		Amortisman Giderleri	49.023	%0,2	57.056	%0,2	%16,4	0	%0,0	-%100,0
-%100,0	FAALİYET KÂRI/ZARARI		154.983	%0,5	45.989	%0,1	-%70,3	316.096	%0,9	%587,3
-%100,0	Diğer Faal. Olağan Gelir ve Kârlar		301.644	%1,0	559.825	%1,6	%85,6	96.990	%0,3	-%82,7
-%100,0	646	Kambiyo Kârları	275.860	%0,9	559.825	%1,6	%102,9	29.834	%0,1	-%94,7
-%100,0	Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar		200.778	%0,7	191.440	%0,5	-%4,7	73.051	%0,2	-%61,8
-%100,0	656	Kambiyo Zararları	42.811	%0,1	85.532	%0,2	%99,8	8.458	%0,0	-%90,1
-%100,0	FİNANSMAN GİDERLERİ		3.363	%0,0	2.595	%0,0	-%22,8	13.636	%0,0	%425,5
-%100,0	660	Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	3.363	%0,0	2.595	%0,0	-%22,8	13.636	%0,0	%425,5
%0,0	661	Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri	0	%0,0	0	%0,0	%0,0	0	%0,0	%0,0
%0,0		Leasing Giderleri	0	%0,0	0	%0,0	%0,0	0	%0,0	%0,0
-%100,0	OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR		252.486	%0,8	411.779	%1,2	%63,1	326.399	%0,9	-%20,7
%0,0	OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR		0	%0,0	2.685	%0,0	%100,0	0	%0,0	-%100,0
-%100,0	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		440	%0,0	1.888	%0,0	%329,1	4.713	%0,0	%149,6
-%100,0	DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI		252.046	%0,8	412.576	%1,2	%63,7	321.686	%0,9	-%22,0
-%100,0	Ödenecek Vergi ve Diğer Yas Yük Kâr		51.635	%0,2	83.430	%0,2	%61,6	65.280	%0,2	-%21,8
-%100,0	DÖNEM NET KÂRI/ZARARI		200.411	%0,7	329.146	%0,9	%64,2	256.406	%0,7	-%22,1

Yukarıdaki mali tablolar incelendiğinde mali analiste karşılaştırmalı tablolar analizi, dikey analiz ve trend analizi yapma imkanı vermekte olup, mali analist bu tekniklerden birini veya birkaçı aynı anda kullanarak yorum yapabilmektedir. Fakat

Mali tablolar analizinde en çok oran analizi kullanılmakta olup yukarıdaki tablolar ışığında söz X firması için aşağıdaki göstergeler ve finansal oranlar hesaplanmıştır.

X FİRMASI	2006/12	2007/12	2008/12
NET İŞLETME SERMAYESİ	1.020.002	1.379.989	956.176
İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI	310.394	176.766	-1.738.199
CARİ ORAN	1,20	1,28	1,19
LİKİDİTE ORAN	0,72	0,80	0,81
ALACAK TAHSİL SÜRESİ(GÜN)	41,0	39,7	38,7
STOK DEVİR SÜRESİ(GÜN)	28,5	24,3	21,0
TİCARİ BORÇ ÖDEME SÜRESİ(GÜN)	61,0	51,6	33,5
KISA VADELİ BORÇLAR/ÖZKAYNAKLAR	4,75	3,20	2,74
KISA VADELİ BORÇLAR/NET SATIŞLAR	0,17	0,14	0,14
V.Ö.K/NET SATIŞLAR	0,01	0,01	0,01

Mali analist söz konusu firma için yaptığı çalışmada yukarıda açıklanan dört temel finansal analiz tekniğini kullanma imkânına sahip olmuş olup, bu tekniklerden hangisi veya hangilerini kullanacağı konusunda özgürdür. Fakat uygulamalarda mali verilerin sağlıklı olup olmadığı da göz önüne alınarak değerlendirmeler yapılmakta ve genelde tüm teknikler birlikte kullanılmaya çalışılarak objektif sonuçlar elde edilmeye çalışılmaktadır.

Yapılan tüm MTİ çalışmalarının amacı en objektif şekilde müşterilerin veya olası müşterilerin kredi değerliliğinin ve borç ödeme gücünün tespiti ve firmaların geçmişte oluşan değişikliklerden nasıl etkilendikleri ve gelecekte oluşan değişimlere nasıl tepki verebileceklerinin tespit edilmeye çalışılmasıdır.

MTİ çalışmaları olası müşterilere (yeni müşterilere) yapılarak müşteriye kredi verilmesinin ne ölçüde uygun olduğunu, verilen kredinin risk düzeyini ve bu risk düzeyindeki fiyatının belirlenmesinde yardımcı olur. Mevcut müşteriler için yapılan çalışmalarda ise müşterinin genel durumunda herhangi bir değişikliğin olup olmadığı verilmiş kredinin zamanında ödenmeme riskinin ne düzeyde olduğunun tespiti yapılmaktadır. Böylece risk düzeyi farklılaşmış müşteriler için önlem paketleri alınabilmekte (borcun yeniden yapılandırılması, kredinin geri çağırılması vb.) ve bankanın olası riskleri minimize edilmeye çalışılmaktadır.

Her ne kadar iyi bir Mali Tahlil ve Analiz çalışması yapılmış olsa da bankanın risklerini sıfırlaması imkânsızdır. Bankaların kullandıkları kredinin batık duruma gelme veya vadesinde ödenmeme riski her zaman mevcut olmaktadır. Özellikle Türkiye’deki gibi bankacılık sektörünün öz sermaye yapısı çok güçlü olmayan ülkelerde verilen kredilerin geri ödenmeme durumu bankaların faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bankanın verilen kredilerin miktarı ve risk düzeyine göre belirli bir öz kaynağa sahip olması gerekmektedir. Bu çalışmanın ikinci bölümünde bankacılık sektörü için risklerin ölçümünde hangi kriterlerin dikkate alınacağı ve bu risklere karşı ne ölçüde öz sermaye gerektiği üzerinde durulan ve Basel Komitesi tarafından yayınlanan Basel II standartları üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜ İLE KOBİ'LERE ETKİLERİ VE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT AÇISINDAN BASEL II'YE GEÇİŞ

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi (Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesi) ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar ve buna paralel büyük finansal sorunlar yaşanmıştır. 1974 yılı sonunda Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) nezdinde “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi” adında bir komite oluşturularak yaşanan makroekonomik değişimler sonucu ortaya çıkan sorunlara ortak bir çözüm arayışına gidilmiştir (OECD Development Centre. 2002:6) Basel Komitesi olarak da bilinen bu komiteye üye ülkeler olan Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İngiltere ve ABD hem kendi merkez bankaları hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından bu komitede temsil edilmektedirler. Temel olarak, BIS, uluslararası bankalar, yerel bankalar ve yerel otoritelerle çalışarak, onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır. Basel komitesi de BIS'in amaçları ve yapısı çerçevesinde, resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilecek bir yapıya sahiptir (Teker, Bolgün, Akçay. 2005:43).

Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır. Söz konusu uzlaş, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüştür (BDDK, 2005:1). Bu uzlaş ile, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttukları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu amaca uygun olarak, başkanlığını Bank of England'ın

yaptığı Komite, Cooke rasyosu olarak da bilinen sermaye yeterliliği rasyosunu (SYR) ortaya koymuştur (Rabell ve diğerleri. 2003:18).

Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR) = (Özkaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler) $\geq$ %8

Bu rasyonun payında geçen “öz kaynak”, bankaların tuttukları muhasebeye dayalı sermaye miktarından farklı olarak tanımlanmaktadır. Bu rasyoda tanımlanan öz kaynak miktarı şöyle hesaplanmaktadır;

A= Ana Sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış kârlar)

X= Katkı Sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar)

Y= Üçüncü Kuşak Sermaye (sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)

Z= Sermayeden İndirilen Değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

Basel I Sermaye yeterlilik rasyosunda **Özkaynak**; Ana Sermaye, Katkı Sermaye ve Üçüncü Kuşak Sermayenin toplamından Mali İştirakler ve Aktifleştirilmiş giderlerin çıkarılması sonucu oluşan değer olarak tanımlanmaktadır.

$$\text{ÖZKAYNAK} = A + X + Y - Z$$

Risk ağırlıklı varlıklar ve gayri nakdi krediler tutarı ise, tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların dört farklı risk grubuna dağıtılıp, risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanmasıyla bulunmaktadır.

Risk Grupları	Risk Ağırlıkları
<u>A= Ana Sermaye</u>	<u>%0</u>
<u>X= Katkı Sermaye</u>	<u>%20</u>
<u>Y= Üçüncü Kuşak Sermaye</u>	<u>%50</u>
<u>Z= Sermayeden İndirilen Değerler</u>	<u>%100</u>

Basel-I standartları bankaların uyması gereken çalışma kriterlerini belirlemiş ve bankaların olası krizlere dayanıklılığını arttırmak üzere, banka sermayelerinin, riskli

aktiflere oranının %8'den az olamayacağını belirten “sermaye yeterlik rasyosu”nu dile getirmiştir.

Basel-I, G-10 ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince benimsenmiş, sermaye yeterliliği ölçümlemede Basel-I kriterleri uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de de bu kriterler, 6 No’lu Bankalar Kanunu Tebliği ile kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır (Çavuş, 2007:46). 1988 yılından itibaren Basel-I standardına geçiş sürecine giren Türkiye, ilgili dönem finansal yapıyı da dikkate alarak kademeli bir geçiş süreci yaşamıştır. Bu bağlamda 1989 yılı için %5 ile başlayan Sermaye Yeterlilik Rasyosu, 1990 yılında %6’ya, 1991 yılında %7’e ve 1992 yılında %8’e yükseltilmiştir.

Basel-I sermaye standardı, başlangıçta sadece uluslararası faaliyet gösteren bankalar için önerilmiş bir yaklaşımken, zaman içinde beklenenin çok ötesinde kabul görerek pek çok ülke ve bankalar için uygulanmaya başlamıştır. Finansal piyasalarda artarak etkisini sürdüren küreselleşme olgusu ve finansal piyasaların etkinliğinin artmasıyla, uygulanan Basel-I Sermaye yeterlilik rasyosunda hesaba katılan ölçütlerin yeterli olmadığı görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Söz konusu sermaye yeterlilik rasyosunda sadece kredi riskinin tanımlanması, elde tutulan varlıklar ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayırımı yapmaması, portföy kavramını göz ardı ederek portföy içindeki risklerin netleştirilmesini hesaba katmaması ve elde tutulan varlıkların piyasa değerleri yerine muhasebe değerlerini esas alması, Basel I standardının en önemli eksiklikleri olarak eleştirilmiştir (Teker, Bolgün ve Akçay, 2005:44).

Basel-I standardı kredi riskini temel olarak almış ve Sermaye yeterlilik rasyosunu bu temel üzerine oturtmuştur. Her ne kadar 1980’li yıllar için bu durum makul kabul edilse de 1990’lı yıllarda finansal piyasalardaki hareketlenmeler, kur ve faiz oranlarındaki oynamalar, finansal enstrümanların çeşitliliğinin artması finansal piyasaları daha karmaşık bir hale getirmiş ve bankaların karmaşık işlemlerine yanıt vermede Basel-I basit ve yetersiz kalmıştır. Bankalar piyasalardaki değişkenlikten yararlanarak gerek arbitraj gerekse diğer yöntemleri kullanarak %8 sermaye yeterlilik rasyosunu yakalamakta güçlük çekmemişlerdir. Bu durum finansal piyasalardaki dalgalanmalarda hassas zemin üzerinde olan bankaların denetiminde zorluklar oluşmasına neden olmuştur.

Finansal piyasalarda meydana gelen değişimler sonucunda Basel-I standardının yetersiz kalması yeni bir stratejinin belirlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda 1996 yılından itibaren Amerika’da sermaye yeterlilik rasyosunun paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin beraberce tanımlandığı piyasa riski için de gerekli sermaye miktarı ilave edilmeye başlanmıştır. Türkiye’de de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK; bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren zorunlu hale getirmiştir (BDDK, 2005: 45).

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)} = \frac{\text{Özkaynak}}{(\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski})} \geq \%8$$

Her ne kadar Basel-I’de belirtilen sermaye yeterlilik rasyosunun paydasına piyasa riski ilave edilse de; gelişen mali piyasalar, küreselleşen dünya koşulları ve karmaşık finansal enstrümanlar karşısında risklerin hassas bir biçimde ölçülmesinin gerekliliği artmış, kredi ve piyasa risklerinin yanı sıra finansal olmayan risklerin de var olduğu ve bu riskler karşılığında da sermaye ayrılması gerektiğinin farkına varılmıştır. Fakat kredilere risk ağırlıkları verilirken kredi değeriyle yerine teminat yapılarını dikkate alan, risk azaltıcı bir yöntem olmasına karşın portföy çeşitlendirmesini hesaba katmayan ve büyüklükleri, aldıkları riskler, yaptıkları işlemlerin karmaşıklığını dikkate almadan her bankaya aynı risk ölçütü uygulayan Basel-I standartlarının gelişen piyasa ihtiyaçlarını karşılayamadığı anlaşılmıştır (Bankasya, 2007:5).

Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I’in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999’da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişari metni (Consultative Paper-1) yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişari metin (Consultative Paper -2), Nisan 2003’te ise üçüncü istişari metin (Consultative Paper -3) yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel-II’ye ilişkin nihai metin Haziran 2004’te yayımlanmıştır (BDDK, 2005:2).

Esas olarak Basel-I standartlarıyla aynı amaç için yayınlanan Basel-II uzlaşısıyla, Basel-I standartları için; sermayenin sadece kredi ve piyasa riskiyle (1996 yılından itibaren piyasa riski dikkate alınmaya başlamıştır) ilişkilendirilmesi, risk duyarlılığının yetersiz olması (sadece beş farklı risk aralığı olması), OECD'ye üye ülkelerle OECD'ye üye olmayan ülkelerin uluslararası borçlanmalarında risk ağırlıklarında farklılıklar meydana gelmesi, eldeki varlıkların piyasa değeri yerine muhasebe değerinin esas alınması, portföy içinde riskin dağıtılmış olma ihtimalinin dikkate alınmaması, tüm bankalar için tek yöntemin kullanılması ve Risklerin vade/zaman boyutunun yetersiz değerlendirilmesi olarak belirtilen eleştirilerin giderilmesi planlanmaktadır.

2.1. Basel II Sermaye Yeterlilik Standartlarının Tanımı ve Kapsamı

Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel-I'in yayımlanmasının ardından, piyasalarda oluşan değişimler, faiz ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar bankaların mali yapılarında piyasa risklerinin göz ardı edilemeyeceğini ortaya koymuş ve bu gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yapılan çalışmalar neticesinde 1996 yılında Basel-I standartlarına ek bir doküman yayınlanmış ve bu dokümanla Basel-I standartlarına piyasa riski de dahil edilmiştir.

Basel I'de daha önce üstünde durulan Bankaların kredi riskinin yönetiminde; faaliyet yapılarını, büyüklüklerini ve işlem karmaşıklıklarını göz önüne alarak, kurum içi (dahili) derecelendirme sistemlerini geliştirmesi ve kullanılması prensibine ilave olarak, yayınlanan bu ek doküman sermaye yeterlilik rasyosuna sadece piyasa riskinin ilave edilmesinden öte kredi riskinde de hassas ayarların yapılması, kredi verilecek firmalara derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu verilerek, risk ağırlıklarının bu nota göre belirlenmesi gibi hususlar içermektedir (Basel II'de özellikle uluslararası derecelendirme kuruluşu olan Standart&Poor's'un derecelendirme notları referans alınmaktadır.).

Fakat yine de zamanla mali piyasaların gelişmesi, finansal enstürmanların çeşitlenmesi ve işlemlerin karmaşılaşması sonucunda Basel-I standartları yetersiz kalmakta bankaların krizlere karşı duyarlılığının ve dayanıklılığın hesaplanmasında yanıltıcı sonuçlar çıkmasına neden olmaktadır. Basel Komitesi, finansal piyasalarda

meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999'da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişari metni (Consultative Paper-1) yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişari metin (Consultative Paper -2), Nisan 2003'te ise üçüncü istişari metin (Consultative Paper -3) yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel-II'ye ilişkin nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır (BDDK, 2005:2).

Basel II standartlarına göre hesaplanması gereken Sermaye Yeterlilik Rasyosuna (SYR), kredi ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel riskin de hesaba katılması gerekmektedir ve Sermaye Yeterlilik Rasyosunun paydasına operasyonel riskte eklenerek sermaye yeterlilik rasyosu aşağıdaki şekli almıştır.

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)} = \text{Özkaynak} / (\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}) \geq \%8$$

Formülde gördüğümüz özkaynak, Kredi riski ve Piyasa riski Basel-I'deki tanımlarıyla aynı kalmakta operasyonel risk ise yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Formülde; **kredi riski** olarak belirtilen unsur, bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenememesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarar ifade eder. Diğer bir deyişle verilen kredinin ya tamamen ya da zamanında geri dönememe ihtimalini ifade etmektedir. **Piyasa riski** ise; finansal piyasalar faiz oranlarında ve döviz kurlarında değişimler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme olasılığını ifade etmektedir. Basel-I standartlarında göz ardı edilen **operasyonel risk** ise; Bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini ifade etmektedir. Operasyonel riskler; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır. Ya da daha geniş bir tanımla operasyonel riski Kredi ve Piyasa riski dışında kalan tüm riskler olarak kabul etmek mümkündür.

Esas olarak Basel-I standartlarıyla aynı amaç için yayınlanan Basel-II uzlaşısıyla birlikte;

- Finansal sistemde güven ve sağlamlığı arttırmak,
- Rekabet eşitliğini arttırmak,
- Riskin ele alımında daha kapsamlı ve risk odaklı yaklaşımları ortaya koymak,
- Bankaların maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçmek ve bunu en az sermaye düzeyi ile ilişkilendirmek,
- Ulusal ve uluslararası denetim uygulamalarını güçlendirmek,
- Bankaları risk yönetim yeterliliklerini geliştirmeleri için teşvik etmek amaçlanmaktadır (ATO, 2007:10).

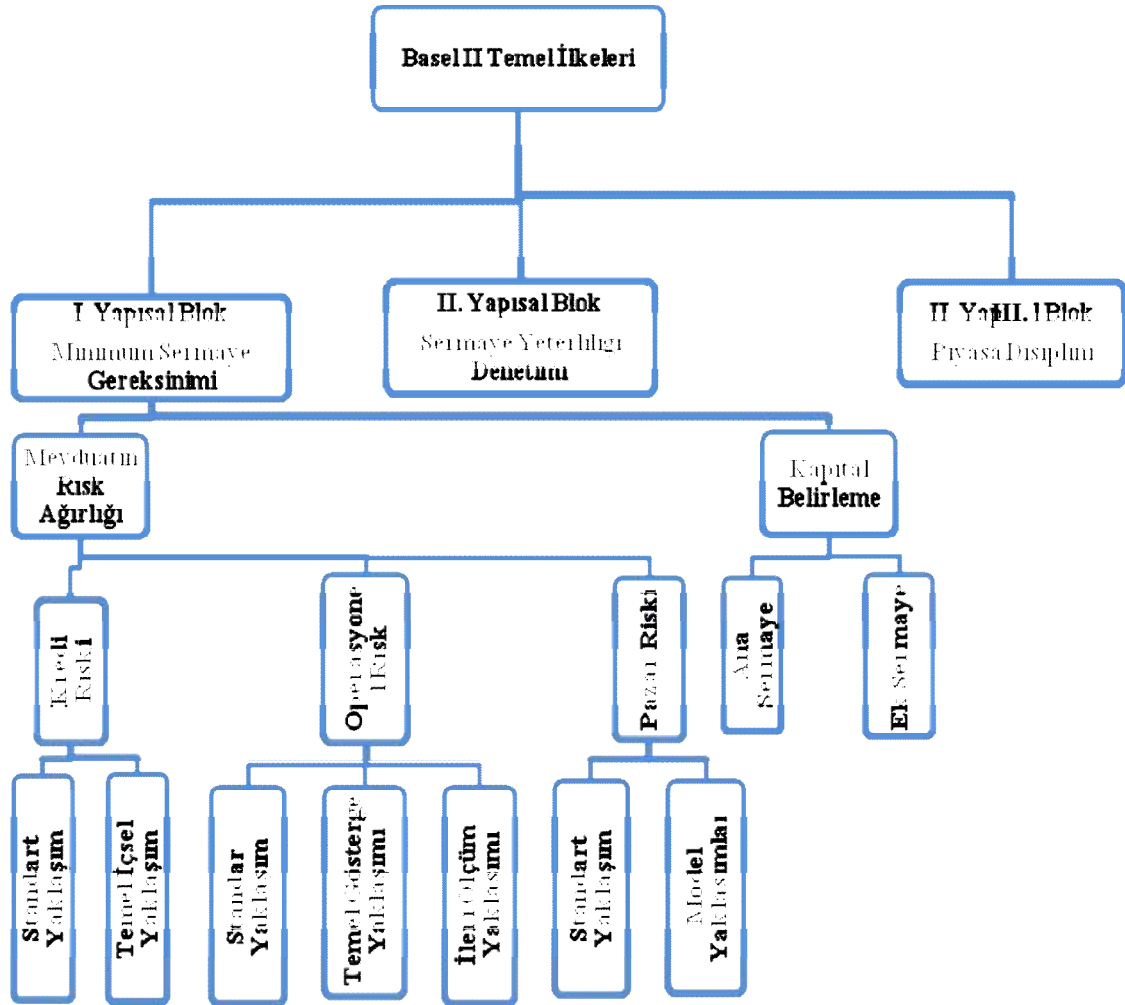
Basel-II önerileri finansal sistemde güvenlik ve doğruluğa katkıda bulunduklarına inanılan üç destekleyici esas (Yapısal Blok) üzerine inşa edilmiştir. İlk esas piyasa riski, kredi riski ve operasyonel risk için minimum sermaye gerekliliklerini temsil ederken, ikinci esas kurumların sermaye yeterliliği ve dahili değerlendirme yöntemlerinin denetlenerek gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymakta, üçüncü esas ise piyasa disiplini ile Basel Komitesi bankaları yeterli sermayeyi bulundurmaları için cesaretlendirirken yüksek standartların ortaya çıkarılması ve piyasa iştirakçilerinin rollerinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır (Katırcıoğlu, 2006:69).

Tablo. 2.1: Yapısal Bloklar

BASEL II		
<u>I.YAPISAL BLOK</u> Asgari Sermaye Yeterliliği	<u>II.YAPISAL BLOK</u> Denetim Otoritesinin İncelenmesi	<u>III.YAPISAL BLOK</u> Piyasa Disiplini
- Kredi Riski - Operasyonel Risk - Riski Azaltma - Teminat	- Sermaye ve Risk yönetim süreçleri, - Sermaye yeterliliği, - Sermaye karşılığı düzeyi, - Sermaye seviyesinin proaktif izlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması	-Risk yönetimi yaklaşımı, - Sermaye seviyesi, - Risk ve iş kollarına göre sermaye analizi

Kaynak: Yörük, 2007:369

Basel-II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, getirdiği yenilikleri üç temel yapı üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda Basel-II'nin iskeletini Şekil 2.1'deki gibi göstermek mümkündür.

Şekil 2.1. Basel II Temel İlkeleri

Kaynak: Kömürcü, 2007:10

2.1.1. I. Yapısal Blok (Minimum Sermaye Gerekliği)

Bankaların asgari sermaye yükümlülüklerinin hesaplandığı birinci yapısal blokta gerek ölçüm yöntemleri gerekse de ilave edilen riskler nedeniyle 1988 tarihli ilk Sermaye Uzlaşısına göre önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bankaların piyasa riskleri

için 1996 yılında Basel-I standardına getirilen esaslarda değişiklik yapılmazken, kredi riski için farklı ve daha hassas kredi riski hesaplama yöntemlerinin kullanılmasına olanak verilmekte ve ilk defa operasyonel riskler asgari sermaye yükümlülüğüne dahil edilmektedir (Mazıbaş, 2005:2).

Genel olarak I. Yapısal Bloкта nicel değerlere yer verilmiştir. Bu ölçülebilir değerlerin temelinde, bankaların, sistemin belirttiği risklere karşı ellerinde bulundurmaları gereken özsermaye tutarının tespiti bulunmaktadır. I. Yapısal Bloкта Basel I uzlaşısında belirtilen %8'lik oran muhafaza edilmiştir. Bu safhada Operasyonel riskler uzlaşya dahil edilmiş ve operasyonel risklerin değerlendirilmesine ve sayısallaşmalarına kolaylık sağlamak amacı ile dört ölçme yöntemi saptanmıştır. Bu yöntemler ilgili bankanın ya da yerel otoritenin tercihine ve gelişmişlik düzeyine göre uygulanacaktır. Bu ölçme yöntemleri, Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım, Alternatif Standart Yaklaşım ve İleri Ölçüm Yaklaşımlarıdır (Çelik ve Kızıl, 2008:21).

I.Yapısal Bloкта sadece operasyonel riski ölçme yöntemleri belirtilmemiş olup, kredi ve piyasa riski ölçüm yöntemleri hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda bankaya karşı olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesinden doğabilecek zarar olarak nitelendirilen kredi riskinin saptanması amacıyla; standart yöntem ve içsel derecelendirme yöntemi önerilmiştir. Piyasa riski ise Basel-I standartlarının 1996 yılında yayınlanan ekindeki gibi kabul edilmiş olup, bu riskin hesaplanmasında da standart yaklaşım ve diğer gelişmiş modeller önerilmektedir.

Kredi Riskinde önerilen standart yöntem diğer bir ifadeyle dış derecelendirme yöntemi; Basel I standardında tanımlanan risk gruplamasının aslında biraz daha detaylandırılmış hali gibi görülebilir. Bu yöntem, banka ile kredi ilişkisinde bulunan her bir tarafın bir dışsal risk derecelendirme kuruluşundan kalite notu almasına ve bu kalite notuna denk düşen bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesi esasına dayanmaktadır (Güçlü, 2006:10).

Tablo 2.2. Şirketlerden Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları

KREDİLENDİRME	STANDART RİSK AĞIRLIKLARI (%)				
	AAA'dan AA-ye	A+'dan A- ye	BBB+'dan BB-ye	BB-'nin altı	Derecesiz
ŞİRKETLER	20	50	100	150	100
Gayrimenkul Teminatlı Krediler	Konut ipoteği karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.				

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2002:5

Yukarıdaki tablo, sigorta şirketleri dahil derecelendirilmiş kurumsal kredilere ilişkin risk ağırlıklarını göstermektedir. Derecelendirilmemiş kurumsal krediler için standart risk ağırlığı yüzde 100 olacaktır. Bir alacağın kurumsal nitelikte olabilmesi için şirketin yıllık cirosunun 50 milyon Avro'dan fazla olması gerekmektedir. Bununla birlikte, Basel II Sermaye Uzlaşısında, yıllık toplam satış tutarı 50 milyon Avro'nun altında, riski ise 1 milyon Avro'nun üstünde olan firmalar, kurumsal KOBİ portföyünde değerlendirilmektedir. Yukarıdaki tabloda derecelere göre belirlenmiş olan risk ağırlıkları, kurumsal KOBİ niteliğini haiz firmalar için de geçerli olmaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2006:9).

Finansal piyasaların en aktif oyuncusu olan bankaların sadece şirketlerle ticari ilişkide olmadığı özellikle finans sektörünün hızla küreselleşmesi bankaları, ülkeler ve diğer bankalarla kredi ilişkisine yönlendirmiştir. Bu bağlamda Basel II'de ülkeler ve bankalar içinde standart risk ağırlıkları üzerinde durulmuştur. Devletler ve merkez bankalarından olan alacaklar için kullanılacak risk ağırlıkları, uygun dış kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelere bağlı olarak belirlenmektedir.

Tablo 2.3. Devletlerden ve Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları

KREDİLENDİRME	STANDART RİSK AĞIRLIKLARI (%)					
	AAA'dan AA-ye	A+'dan A-ye	BBB+'dan BB-ye	BB+'dan B-ye	B- 'nin altı	Derecesi z
ÜLKELER	0	20	50	100	150	100
BANKALAR I	20	50	100	100	150	100
BANKALAR II	20	50	50	100	150	50
BANKALAR II (kısa Vadeli Alacaklar için)	20	20	20	50	150	20
Gayrimenkul Teminatlı krediler	Konut ipoteği karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.					

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2002:5

Bankalar grubu I; bir ülkede kurulu bulunan tüm bankalardan olan alacaklara, o ülkenin hazinesine ve Merkez Bankasına kullandırılan kredilere uygulanan risk ağırlığından bir kategori daha yüksek risk ağırlığı uygulanmaktadır. Bankalar grubu II ise, risk ağırlığının ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notu doğrultusunda belirlenmesine dayanmaktadır. Burada orijinal vadesi üç ay veya daha kısa olan krediler için asgari yüzde 20 olmak kaydıyla bir kategori daha düşük risk ağırlığı uygulanabilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2006:9).

İçsel derecelendirme yöntemi ise, kalite notunun dışsal risk derecelendirme kuruluşları yerine, bankanın kendi içsel sistemleri tarafından üretilmesi esasına dayanır. Bu modelin uygulanması, temel ve ileri düzey olmak üzere iki farklı şekilde yapılabilir (Teker, Bolgün ve Akçay, 2005:47). İçsel modelin uygulanabilmesi için; temerrüde düşme olasılığı (PD), temerrüt anındaki kullanım miktarı (EAD), temerrüt halinde

tahsilat oranı (LGD) ve vade (M) parametrelerinin belirlenmesi gerekir. Temel düzeyde, PD parametresi ilgili banka tarafından ölçülürken; M, LGD ve EAD parametreleri denetleyici kamu otoriteleri tarafından sabit bir girdi olarak sağlanır. İleri düzeyde ise, tüm parametreler ilgili banka tarafından üretilerek modele katılır (Güçlü, 2006:10).

Basel II içsel derecelendirme yöntemi ile birlikte, standart metotta var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar, temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını (LGD), geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formülasyonlara dahil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir. Sonuç olarak, Basel II’de öngörülen risk ölçümleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça risk azaltım tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankaların kendi içsel veri setlerinden hareketle tahmin yapmalarına imkan tanısa da, kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir biçimde işleyeceği düşünülmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2006:13).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi’nin 1996 yılında Basel-I’e ek olarak yayınladığı tebliğde bankalar kredi riskleri karşılığı tutmakta oldukları sermayenin yanı sıra üstlendikleri piyasa riskleri karşılığında da sermaye tutmakla yükümlü kılınmış ve **piyasa risklerinin** ölçümüne ilişkin olarak bankalara iki metot önerilmiştir. Bunlardan ilki “Standart Metot”, diğeri ise “Model Metodu”dur (BDDK, 2005:1).

Standart yöntem, bir bankanın piyasa riskini oluşturan hesap kalemlerindeki uzun ve kısa pozisyonların kalan vadelerine göre sınıflandırılarak, uzun ve kısa pozisyonların netleştirilmesinden sonra, ilgili risk ağırlıkları ile çarpılmasıyla hesaplanan risk miktarını ifade eder (Güçlü, 2006:10). Diğer bir ifadeyle her bir risk kategorisi (faiz, kur, altın, hisse senedi) için gerekli sermaye gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve daha sonra bu tutarlar toplanarak toplam sermaye gereksinimine ulaşılır (BDDK, 2007:1).

Piyasa riski ölçmede kullanılabilecek diğer yöntemler ise; parametrik VaR (PVaR), tarihi simülasyon (TS) ve Monte Carlo (MC) simülasyonu olarak sınıflanabilir. PVaR yöntemi, piyasa riskine maruz kabul edilen portföylerin opsiyon içermediğini, portföyü oluşturan varlık getirilerinin normal dağıldığını ve varlık getirileri arasındaki

ilişkilerin lineer olduğunu varsayarak, piyasa riskine maruz değeri hesaplar. TS yöntemi, varlık getiri dağılımları ve getiriler arasındaki ilişkiler hakkında herhangi bir varsayımda bulunmadan, bugün elde tutulan piyasa riskine maruz belirli bir portföyün geçmişte herhangi bir gündeki piyasa hareketleri nedeniyle uğrayabileceği kayıpları hesaplar (Tekler, Bolgün ve Akçay, 2005:47). MC yöntemi ise, elde tutulan portföy içindeki varlıkların geçmiş getiri dağılımlarını esas alarak, gelecekte beklenen getirilerini simüle edip, portföyün maruz kalabileceği zarar miktarını hesaplar (Güçlü, 2006:10). Türkiye’de piyasa riskinin hesaplanmasında daha kolay bir yöntem olarak kabul edilen standart yöntem BDDK tarafından zorunlu olarak kabul edilmiştir. Fakat yapılan araştırma ve çalışmalarla daha hassas ve esnek olan diğer yöntemlerin uygulanmasının daha yararlı olacağı yönünde teşvik edici bir tutum sergilemektedir.

Bankacılıkta asgari sermaye yeterlilik rasyosuna Basel-II standardıyla dahil edilen **operasyonel risk** aslında bankacılığın kuruluşundan itibaren bankaların karşı karşıya kaldıkları bir risk türüdür. Aslında genel kabul görmüş tek bir tanımı olmayan operasyonel riskin genel olarak; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluştuğu kabul edilmektedir. Basel-II’de ise operasyonel risk; kredi ve piyasa riski dışında kalan tüm riskleri içeren risk grubu olarak kabul edilmiştir.

Operasyonel riskin ölçümü her zaman için zor bir uğraş olmuştur. Birçok farklı riskin var olması, bu risklerin oluşturdukları etkilerin ve zaman çevrelerinin farkı, nedensel faktörlerin belirlenmesindeki zorluk, imaj zedelenmesi ve en önemlisi operasyonel zararlarla ilgili verilerin kısıtlılığı buna neden olmaktadır (Aksel, 2001: 1). Operasyonel riskler gerek bankalarca gerekse denetim otoritelerince saptanabilmekte farklılık gösterse de bir operasyonel riskin ve bu risk unsurlarının tanımı yapılabilmektedir. Fakat tanımlanan bu unsurlardan dolayı bankanın ayırması gereken sermaye miktarının ne kadar olacağı yani bu riskin sayısal olarak değerlendirilmesi oldukça güç ve maliyetli bir işlemdir. Bu bağlamda Basel Komitesi 1998 tarihinde farklı ülkelerden 30’a yakın banka üzerinde yaptığı bir araştırma sonucunda, operasyonel riski kapsayan karmaşık bir sistemin geliştirilmesinin ve yürütülmesinin maliyetinin oldukça yüksek olacağını belirtmiştir (Basel Komitesi, 1998a:4).

Tablo 2.4. Operasyonel Riskler, Nedenleri ve Etkileri

Operasyonel Riskler (Nedenler)	Operasyonel Risk Olayları (Olaylar)	Risk Olaylarının Sonuçları (Etkiler)
Süreçlerden kaynaklanan riskler	Banka içi hile ve dolandırıcılık olayları	Varlık değerinde azalmalar
Sistemlerden kaynaklanan riskler	Banka dışı hile ve dolandırıcılık olayları	Rücu edilmesinden kaynaklan kayıp
İnsan unsurundan kaynaklanan riskler	İstihdam uygulamaları ve iş yeri güvenliğiyle ilgili kayıp olayları	İade ve kaybı tazminler
Dışsal olaylardan kaynaklan riskler	Müşteriler, ürünler ve iş uygulamalarına ilişkin kayıp olayları	Yasal sorumluluk
	Fiziki varlıklara verilen zararlarla ilgili olaylar	Denetim otoritesi ve mevzuata uyumsuzluk nedeniyle alınan cezalar (vergi cezaları dahil)
	Faaliyetlerin durması ve sistem hatalarına ilişkin kayıp olayları	Aktiflerden veya aktiflere verilen hasarlardan
	İşleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıp olayları	kaynaklanan kayıplar

Kaynak: Mazıbaş, 2005:5

Basel Komitesi operasyonel risk yaklaşımına dayalı olarak geliştirdiği asgari sermaye yükümlülüğü hesaplama yaklaşımları üç grupta ele almıştır. Basel-II’de

belirtilen en basit yöntem Temel Gösterge Yöntemidir. **Temel Gösterge Yöntemine** göre, sermaye tahsisinin, bankanın tüm faaliyetleri için tek bir gösterge kullanılarak hesaplanması öngörülmektedir. Bu hesaplamada, temel gösterge olan brüt gelir, sabit bir oranla (alfa faktörü), çarpılarak gerekli sermaye tahsisi belirlenmektedir. Temel Gösterge Yaklaşımı, bankalar arasında yaygın olarak kullanılan ve uygulaması oldukça kolay bir yaklaşım olmasına karşın, bu yaklaşımın daha karmaşık operasyonel risk yapısı ve riskleri olan uluslararası bankalar için kullanılması, Basel Komitesi tarafından uygun görülmemektedir (Pişkinoglu, 2003:2).

Bu yaklaşımda operasyonel risk için gerekli sermaye tahsisi; temel göstergenin “Alfa Faktörü- α ” ile çarpımı yoluyla hesaplanır.

$$K=EI \times \alpha$$

Burada K; Temel Gösterge Yaklaşımı altında toplam sermaye tahsisini, EI; bütün kurum için maruz kalınan risk göstergesini (brüt gelir), α ise Komite tarafından belirlenen sabit yüzdeyi temsil etmektedir (Basel Komitesi, 2001: 8).

Temel Gösterge Yaklaşımının daha gelişmiş ve daha karmaşık bir şekli olan **Standart Yaklaşımla** banka faaliyetleri standart iş kollarına bölünmekte ve her iş kolu için bu alanlarda bankanın faaliyetinin büyüklüğü ve hacmini yansıtan genel bir gösterge kullanılmaktadır. Her bir iş kolu için sermaye tahsisi, ilgili sabit bir oran olan Beta faktörüyle çarpılmasıyla hesaplanmaktadır. Toplam sermaye tahsisi, tüm iş kolları için hesaplanan sermaye tahsislerinin toplanmasıyla oluşturulmaktadır (Pişkinoglu, 2003:2).

Tablo 2.5. Standartlaştırılmış Yaklaşımında Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeleri

<i>Faaliyet Birimleri</i>	<i>Faaliyet Kolları</i>	<i>Göstergeler</i>
Yatırım Bankacılığı	Kurumsal Finansman	Brüt Gelir
	Alım-Satım Faaliyetleri ve Satışlar	
Bankacılık	Perakende Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler
	Ticari Bankacılık	
	Ödeme ve Takas	Yıllık Takas Sonuçları
Diğerleri	Perakende Aracılık	Brüt Gelir
	Varlık/Portföy Yönetimi	Yönetim Altındaki Toplam Fonlar

Kaynak: Basel Komitesi, 2001a: 7.

Her bir faaliyet kolu için sermaye tahsisi, bankanın temel risk göstergesinin “Beta Faktörü- β ” ile çarpımı yoluyla hesaplanır. Örneğin, kurumsal finansman faaliyet kolu için düzenleyici sermaye tahsisi;

$$K_{\text{Kurumsal Finansman}} = \beta_{\text{Kurumsal Finansman}} \times EI(\text{Brüt Gelir})'dir.$$

Bu formülde K; Standartlaştırılmış Yaklaşım altında kurumsal finansman faaliyet kolu için toplam sermaye tahsisini, β ; kurumsal finansman faaliyet kolunda kullanılan sermaye faktörünü, EI; bu faaliyet kolu için maruz kalınan risk göstergesinin (brüt gelir) düzeyini temsil etmektedir (Basel Komitesi, 2001a: 7).

Bankanın tümü için sermaye tahsisi ise; her bir faaliyet kolu için hesaplanan sermaye tahsislerinin basit toplamı yoluyla hesaplanır ve formülasyonu da şu şekildedir:

$$K = \sum (EI \times \beta)$$

Beta faktörü aşağıdaki gibi hesaplanır;

$\beta = \{[\%20 \text{ Mevcut Toplam Minimum Düzenleyici Sermaye (\$)}] \times [\text{Faaliyet Kolu Ağırlığı (\%)}]\} / \Sigma \text{Örnek Bankadaki Faaliyet Kolu İçin Finansal Gösterge (\$)}$ (Boyacıoğlu, 2002:59).

İleri ölçüm yaklaşımları diğer yaklaşımlara göre daha karmaşık bir yapıya sahip olup, riske en duyarlı yaklaşımlardır. İleri ölçüm yöntemleri içsel derecelendirme yaklaşımları olarak adlandırılmaktadır. İçsel ölçümleme yönteminde, bankalara sermaye tahsisini hesaplamada kendi içsel verilerinden yararlanma olanağı verilmiştir. Bu hesaplama için, banka faaliyet kollarına ayrılır ve bu alanlarda kullanılacak operasyonel risk türleri belirlenir. Her bir iş kolu risk türü için, maruz kalınan operasyonel risk göstergesi, kayıp olasılığını gösteren veriler ve olayın gerçekleşmesi durumunda maruz kalınabilecek zarar belirlenir. Daha sonra belirlenen bu verilere sabit bir oran (Gama faktörü) uygulanarak, her iş kolu için sermaye tahsisinde bulunulur. Toplam sermaye tahsisi, tüm iş kolları için hesaplanan sermaye tahsisinin toplanmasıyla oluşturulur. (Pişkinoglu, 2003:2). Basel Komitesi, bankaları, iç verilerini de kullanarak kendi ileri ölçüm sistemlerini geliştirmeleri ve bu doğrultuda gerekli sermaye tahsisini yapmaları yönünde teşvik etmektedir. Fakat ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmak isteyen bankaların; Basel-II kriterlerinde belirtilen gerekli niteliksel ve niceliksel kriterleri sağlamış ve geliştirdikleri ölçüm sistemlerini ilgili denetim otoritelerine onaylatmış olmaları gerekmektedir (BDDK, 2005/2:6-7). Diğer bir ifadeyle ileri ölçüm yöntemlerini uygulamak isteyen bankaların Basel-II standartlarına uygun olmaları gerekmektedir.

Basel Komitesi tarafından tavsiye edilen belirli bir içsel ölçüm yaklaşımı bulunmamakla birlikte, operasyonel riskin içsel olarak ölçülmesinde bankalar tarafından sıklıkla kullanılan ileri ölçüm yaklaşımları şu şekildedir (Operasyonel Risk Çalışma Grubu, 2006:97):

- İçsel Ölçüm Yaklaşımı (Internal Measurement Approach)
- Kayıp Dağılımı Yaklaşımı (Loss Distribution Approach)
- Kalitatif Yaklaşımlar (Skorkart Yaklaşımı - Scorecard Approach, Öz Değerlendirme)
- Yaklaşımı – (Self Assessment Approach)

Bankalar ileri ölçüm yaklaşımlarından, kendi faaliyetlerine, yapılarına ve risklilik durumlarına uygun olanını belirlemeli ve ekonomik sermayelerini bu doğrultuda hesaplamalıdır.

2.1.2. II. Yapısal Blok (Denetim Otoritesinin İncelenmesi)

İkinci Yapısal Blok aslında Basel Temel İlkelerinde zaten kapsanmış olan hususların çoğunu içermektedir. İkinci yapısal blok, bankanın risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesinin incelemesi sürecini tanımlamaktadır. Bu blokta, bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir. Bankanın yönetim kuruluna ve yöneticilerine yüklenen görevler sayesinde, iç kontrol ve diğer kurumsal yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Katırcıoğlu, 2005: 135).

II. Yapısal Blok; bankaların risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesi tarafından incelenme sürecini içerir. Bu blokta bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir. Basel Komitesi I.Yapısal Blok ile II.Yapısal Blok'un uyum içinde olması için dört ana ilke belirlemiştir. Bu ilkeler (Aras, 2007:4);

İlke 1 : Bankanın içsel sermaye yeterliliğini değerlendirmesi ve sermayenin seviyesini korumak için bir sermaye stratejisi belirlemesidir. Bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdırlar. Bu süreç dahilinde banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalıdır.

İlke 2 : Denetim otoritesinin bankanın ekonomik sermaye yeterliliği konusundaki değerlendirmelerini incelemesi ve bankanın tüm risklerini birlikte değerlendirerek yasal sermaye yeterliliğini değerlendirmesi yapılmalıdır.

İlke 3 : Bankanın asgari yasal sermayenin üzerinde bir sermaye ile faaliyette bulunmasıdır. Resmi otoritenin, asgari sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebilecektir.

İlke 4: Denetim otoritesinin bankanın sermayesindeki aşınmayı önceden belirleyerek erken müdahalede bulunmasıdır. Banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlayacak bir süreçte sahip olmalıdır.

Bu bağlamda ikinci yapısal bloğun denetim otoritesinin bankanın risk yönetim yaklaşımını inceleme sürecini içerdiği, bankanın sermaye yeterliliğinin değerlendirmesi, asgari sermaye sınırının gerektiğinde yukarı çekilmesi, riskin artması durumunda sermaye sınırı dışında diğer önlemlerin alınmasının sağlanması temeline dayandığı söylenebilmektedir. Tüm bunların yanında bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetiminin yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır.

2.1.3. III. Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

III. Yapısal Bloкта piyasa disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin inceleme sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilerine sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuoyu bilgilendirme yükümlülüğü getirerek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (The New Basel Capital Accord, 2004:239).

Piyasa disiplini birinci ve ikinci yapısal blokları tamamlayıcı niteliktedir. Bankaların risk profilleri, mevcut sermayesi ve sermaye yeterliliği ile ilgili bilgi sahibi olmak ve bankalar arasında standardize bilgiye dayalı karşılaştırma yapabilmek için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Piyasa katılımcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme olanağına sahip olacaklardır. Basel II'nin üçüncü ayağını oluşturan piyasa disiplini ile amaçlanan bu şeffaflığı sağlamaktır (Aras, 2005:15).

Üçüncü Yapısal Blok'a göre; bankalar karşılaştıkları riskleri minimize etmek ya da tamamen ortadan kaldırmak amacıyla uyguladıkları yöntemler ve stratejiler

hakkında piyasayı bilgilendirmelidirler. Bilgilendirmeye ilişkin esaslar, sermaye yeterliliğinde bazı metotların kullanılmasında ve başka avantajlara sahip olunabilmesi açısından gerekli şartlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bankalara karşı karşıya kaldıkları riskler ve bu riskleri yok etmek amacıyla uyguladıkları yöntemler hakkında kamuoyunu bilgilendirme mecburiyeti getirilmekte ve bu sayede gerek ekonomik birimler gerek denetim otoritesi gerekse kamuoyu tarafından bankalar arasında karşılaştırılabilirlik sağlanacaktır.

Bu blokta bankadan; sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği (grup bazında ve iştirak konumundaki her banka için), kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bilgileri açıklanması istenmektedir (TSPAKB, 2005:9).

Basel komitesi tarafından bankaların açıklaması istenen bilgilerin, her ülkenin kendi muhasebe standartları çerçevesinde yapılmasının uygun olacağı belirtilmiş olup, bilgilendirme için kullanılacak kaynakları bankanın kendi inisiyatifine bırakmıştır. Fakat Basel Komitesi tarafından bilgilerin kamuoyuna duyurulmasında aynı kaynakların kullanılması gerekliliği bildirilmiştir.

Bankalar bilgilendirme süreçlerine ve iç kontrol sistemlerini gösteren bir politikaya bunun yanında bilgilerin uygunluğunu değerlendiren bir süreçte sahip olmaları gerekmektedir. Komite tarafından hangi bilgilerin açıklanacağına dair önemlilik prensibi oluşturulmuştur. Bilgilerin açıklanması ihmal edildiğinde veya yanlış açıklandığında bu bilgiye dayanarak ekonomik kararlar veren kullanıcıların kararlarını etkileyecek olan bilgiler önemli bilgi olarak açıklanması zorunlu tutulmuştur (Bandırma İktisadi Araştırma Enstitüsü, 2007).

Bankalar bilgilerini rakipleri ile paylaşımları sonucunda bankanın yatırımlarının değerini düşüren ve rekabetçi dezavantajlar getiren bilgiler özel bilgi kapsamında tutulmuştur ve açıklanmamasına ilişkin kararlar söz konusudur. Bu bilgilendirme süreci Üçüncü Yapısal Blok'a göre 6 aylık periyotlarla kamuya sunulmalıdır. Bankanın risk yönetimindeki amaç ve politikaları ile ilgili raporlar yıllık olarak yapılabilir. Yüksek risk duyarlılığının tespit edilmesi, sermaye piyasalarında

daha sık raporlama eğilimi durumlarında büyük bankalar 1. kuşak sermaye, genel sermaye yeterlilik rasyosu ve bileşenleri 3'er aylık dönemlerde açıklanmalıdırlar. Ayrıca risk tutarları veya diğer hususlarla ilgili bilgilerin hızlı değişim gösterme eğiliminde olduğu durumlarda banka bu bilgileri de üçer aylık dönemlerde açıklayacaktır. Üçüncü Yapısal Blok, en üst seviyede konsolide grup bazında uygulanacaktır. Grup içinde yer alan bankalar bazında ayrı ayrı açıklama yapılması zorunlu değildir. Ancak toplam ve ana sermaye rasyolarının açıklanması bu konuya istisna teşkil edecektir (Bandırma İktisadi Araştırma Enstitüsü, 2007).

2.2. Basel II Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne ve KOBİ'lere Etkileri

Basel II sermaye yeterliliği kapmasında Basel I standartlarından farklılaştırılmış ve Basel I standartlarına göre genişletilerek detaylandırılmış birçok konu üzerinde durulmuştur. Basel II standartlarıyla birlikte aşağıdaki uygulamalara yer verilmiştir.

- Sermaye yeterliliğin ölçülmesinde Basel I'de yer alan "kulüp kuralı" ortadan kaldırılmış yerine riski daha iyi yansıtan derecelendirme sistemi benimsenmiştir. Standart Yaklaşımlarda derecelendirme kuruluşlarının (S&P, Fitch, Moody's, vb) verdiği derecelerin esas alınması, ileri ölçüm yöntemlerinde (içsel derecelendirmeyi esas alan yöntemler) ise bankanın kendi içinde geliştirdiği bir yöntemle göre üretilen derecelerin kullanılması öngörülmüştür (Çabukel, 2007:76).

- Basel I, kredi ve piyasa risklerini sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde dikkate alırken, Basel II kredi ve piyasa riski dışında kalan tüm riskleri operasyonel risk olarak sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde dikkate almıştır.

- Basel II standartlarında sermaye yeterliliklerini bankanın kendisi tarafından değerlendirmesi öngörülmekte ve denetim otoritesinin rolünü ise bu sürecin yeterliliğinin denetlenmesi şeklinde tayin etmektedir.

- Basel II kapsamında, sermaye yeterliliğine ilişkin olarak bir takım detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirmektedir.

- Basel II'de kredi riskinin azalmasına yönelik kullanılan kredi garantilerinin veya teminatların sermaye yeterliliğine nasıl dahil edileceğine ilişkin olarak ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.

Görülmektedir ki Basel II geniş etki alanına sahip bir standartlar bütünü oluşturmuştur. Şüphesiz bu geniş standartlar bütünü olan Basel II Bankaları (fon arz edenleri), müşterileri (fon talep edenleri), derecelendirme kuruluşlarını, düzenleyici ve denetleyici otoriteleri ve makroekonomik eğilimleri doğrudan etkileyecektir. Yukarıda Basel II'nin tanımı ve kapsamı üzerinde durulmuş olup, bölümün devamında Basel II'nin bankalara olan etkisi ve Türkiye ekonomisi içinde gerek işletme sayısı gerekse istihdama katkıları açısından önemli bir paya sahip olan KOBİ'lere etkisi tartışılacaktır.

2.2.1. Basel II Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkileri

Küreselleşme ile birlikte artan riskler, finans sistemindeki hassasiyeti ve kırılganlığı da arttırarak sık sık finansal krizlerin ve özellikle de bankacılık krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkeler de giderek karmaşılaşan mali piyasalar ve finansal enstrümanlar, bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim, sermayenin serbest dolaşımı, mevcut düzenlemelerdeki yetersizlikler finansal sistemdeki kırılganlığın temel nedenlerini oluşturmuştur. Üstelik ekonomilerinin birbirlerine oldukça yaklaşması ve finansal sistemlerin girift hale gelmesiyle bir ülkede yaşanan sıkıntılar artık bulaşma etkisi göstermekte ve diğer ülkelere kolayca yayılabilmektedir. Bu gelişmeler krizlerin ülke sınırları içerisinde kalmasının artık söz konusu olmadığını göstermiş ve finansal sistemin ve bu sistemde yer alan kurumların işleyişinin küresel düzeyde yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Uluslararası işbirliğinin sağlanmasını ön plana çıkaran düzenlemeler, uluslararası finansal yapının güçlendirilmesi, rekabetçi, istikrarlı, şeffaf ve etkin bir finansal yapının oluşturulması, finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi ve denetimin etkinliğinin arttırılmasını amaçlamaktadır. Sözü edilen düzenlemelerden birisi de bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve istikrarlı işleyişinin sağlanması amacıyla getirilen “Basel II Bankacılık Sermaye Yeterliği Düzenlemeleri”dir (Aras, 2007:1).

Basel II düzenlemeleri, Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements- BIS) bünyesinde kurulan “Bankacılık Denetim Komitesi” tarafından 1988 yılında yapılandırılan Basel I düzenlemelerinin yetersiz kalması sonrasında, 1999’da yine “Basel Komitesi” tarafından hazırlanan ve bankacılık sisteminin finansal risklere ve krizlere karşı korunmasını amaçlayan düzenlemelerdir. Basel II kararlarını, başta G-

10 ülkeleri ve AB ülkeleri 2007'nin başından itibaren uygulanmaya başlamıştır. ABD ise söz konusu kararları 2012 yılından itibaren uygulayacağını açıklamıştır. (BIS, http://www.bis.org/publ/bcbs_nl11.htm; 2007). Bunlara ilaveten FSI (Financial Stability Institute) tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan 107 ülkeden 100'ü, zaman içerisinde Basel I gibi Basel II'yi kullanmayı planladıklarını belirtmişlerdir (Karabıyık ve Anbar, 2006: 40).

BIS bünyesindeki Bankacılık Denetim Komitesi, ortak ve standart yaklaşımlar saptayarak, belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu çerçevede, Komitenin önemli hedeflerinden birisi de uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu hedef kapsamında iki önemli prensip belirlenmiştir; birinci prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği, ikinci prensip ise, yapılan denetlemelerin yeterliliğidir. Basel Komite'sinin temel amacı, bankaların maruz kaldıkları riskleri daha doğru bir biçimde yansıtan esnek bir uygulama alanı oluşturmaktır. Sağlıklı ve istikrarlı bir finansal sistemi sürdürülebilir kılmak elbette tek başına asgari sermaye yeterliliğinin sağlanması ile olanaklı değildir. Bunun için, etkin bir denetim ve gözetim sistemi oluşturulup uygulanması ve piyasa disiplininin etkinliğinin artırılmasının sağlanması da gereklidir. Özellikle 90'larda sermaye yeterliğine sahip olan bankaların dahi iflas etmiş olması bu konuda daha farklı yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu noktada bankacılık sisteminin yeniden düzenlenmesi ve denetimin önemi açık bir şekilde görülmüş ve yeni düzenlemeler bunun üzerine yoğunlaşmıştır (Aras, 2007:2-3).

Basel II düzenlemesinin bankalar üzerindeki temel etkilerine bakıldığında; düzenleme, borçlu-kredi kalitesine verilen önemin artmasına paralel olarak zaman içinde kurallara uygun bir kredi kültürünün yerleşmesini desteklemektedir. Piyasa disiplini, şeffaflık ve rekabetin artması, daha etkin hale gelmesi beklenmektedir. Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olması muhtemeldir. Ancak, düzenleme uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile bu kapsamda yer almayan bankalar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği gibi gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bankaları üzerindeki etkileri de farklı olacaktır. Bu konuda en çarpıcı örnek Türkiye ile ilgidir. Türkiye gibi OECD üyesi olma avantajını kaybedecek olan ülkelere bankacılık sektöründe sermaye gereklerini artıracaktır (Özince, 2005:20).

Basel II, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını, yani etkin risk yönetimini temel almaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalarla kredi ilişkisi içinde olan bütün işletmeleri etkileyecek bir uygulamadır. Bu yeni yaklaşımla birlikte, Basel I deki geleneksel kredi değerlendirmesinden farklı olarak kredi talepleri kredi riskine göre değerlendirilmektedir. Kredi riski ise, firmanın finansal verileri yanında firma faaliyetleri ve yönetimini de içeren bütün göstergelerin bir arada değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “firma derecelendirme notu” ile belirlenmektedir. Öte yandan banka açısından yüklenilen risk de ise; tahsis edilen kredinin teminatı, vadesi, para birimi vb. gibi faktörler belirleyici olmaktadır. Basel II, kredi işleminin kendisinden kaynaklanan riski ve kredi kullanan firmanın riskini bir arada değerlendirmektedir. Bu değerlendirme sonrasında riske göre kredi fiyatlaması yapılmakta, diğer bir ifade ile, firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır. Öte yandan, bankanın kredi verdiği firmanın riskinin yüksek olması kendisinin maruz kaldığı riski arttırmaktadır. Böyle bir durumda banka maruz kaldığı kredi riski arttıkça riske göre daha fazla sermaye bulundurmak zorundadır. Bu kaybını da *kredi fiyatına yansıtarak* kendisini koruyacaktır. Sonuçta kredilendirmeden kaynaklanan firma ve kredi riski maliyetin temel faktörü olarak kredi kararında da belirleyici olacaktır. Basel II uygulaması ile birlikte, kredilendirmede subjektif değerlendirmelerden çok, objektif faktörlere dayanan kriterlerin benimsenmesi sonucu, kredi sınıflandırma sistemleri ve kredi risk ölçümünün çok daha homojen bir yapıya kavuşmasının sağlanması beklenmektedir. Yeni düzenleme bankalara, hem kredi riski hem de operasyonel risk için çok daha geniş bir risk ölçme ve yönetme esnekliği vermektedir. Böylece daha geniş bir kapsamda sermayenin mevcut riske uyumlu hale getirilmesi ile bankacılık sisteminin daha güvenilir ve daha verimli bir yapıya kavuşması beklenmektedir (Aras, 2007:3-4).

Yukarıda belirtilen olumlu gelişmelerin yanı sıra, Basel II uzlaşısının gelişmiş ülkelerde uygulanmasının gelişmekte olan ülkeler açısından çeşitli sonuçları olacağı beklenmektedir. Örnek olarak; gelişmekte olan ülkelere verilen kredilerin maliyetlerinin artması ve verilen kredi miktarının azalması, vadelerinin kısalması, büyük bankaların rekabet avantajlarının artması ve konjonktürel dalgalanmaları arttırması beklenmektedir. Ayrıca bu kararların gelişmekte olan ülkelere uygulanmasının gelişmekte olan ülkelere olası olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak ise, dış kredi derecelendirme kuruluşlarına aşırı önem verilmesi, ileri ölçüm yöntemleri

için istenen verilerin yetersizliği, iki farklı bankacılık sisteminin ortaya çıkması sonucu yabancı veya büyük bankaların rekabet avantajı elde etmesi, uygulama maliyetlerinin yüksekliği ve kalifiye personelin yetersizliği v.b. gibi olumsuz etkiler beklenmektedir (Turgut,2007:33-34).

2.2.1.1. Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Olası Etkileri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği, Türk Bankacılık sisteminde faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların bir an önce alt yapılarını ve kredi tahsis süreçlerini Basel II kriterlerine göre oluşturmalarını talep etmektedir. Çünkü Türkiye'nin uluslararası finans zincirinin dışında kalmaması için öncelikle finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların bütün bu gelişmelere hazırlanması gerekmektedir (Arslan, 2008:64).

Basel II uygulamalarıyla Türkiye'nin ülke ve banka risk ağırlığı değişeceğinden finansal istikrarı önemli oranda etkilenebilecektir. Türk bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar ve gelişmelerin sonucu olarak, Basel II'ye uyum sürecinde önemli gelişmeler meydana gelmiş ve Türk bankacılık sistemi büyük oranda değişmiştir. Bankacılık sektöründe uluslararası gelişmelere ve eğilimlere paralel olarak hem iç baskılar hem de uygulanmakta olan ekonomik istikrar programına taraf olan IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların dış baskıları sonucu başta sektörün gözetimi ve denetimi olmak üzere çeşitli alanlarda düzenleme yapmak zorunlu hale gelmiştir. Bu düzenlemeler şu şekilde sıralanmaktadır (Beşinci, 2005: 24):

Öncelikle 18 Haziran 1999 tarihinde yürürlüğe giren 4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu düzenlenmiştir. Bu kanun ile Türk bankacılığına getirilen en önemli düzenleme 9. maddenin 4. fıkrasında yer almıştır. Bu maddede “Bankalar, işlemleri nedeniyle karşılaştıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünü sağlamak amacıyla faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu esasları ve usulleri kurumca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek etkin bir iç denetim sistemi ve risk kontrol ve yönetim sistemi kurmakla” ve bankaların yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunlu tutulmuştur.

Türk bankacılık sisteminin sağlam bir şekilde işleyebilmesi için Bankacılık Kanunu'na paralel olarak BDDK kurulmuş, kurum 31 Ağustos 2000 tarihinde faaliyete

geçmiştir. BDDK tarafından hazırlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” 08.02.2001-24312 tarih ve sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin geçici maddesi ile bankalara, iç denetim ve risk yönetimi sistemlerini yeni duruma uygun hale getirmeleri için 1.1.2002 tarihine kadar süre tanınmıştır.

BDDK, 10 Şubat 2001 tarihinde Sermaye Yeterlilik Tebliği’ni yayınlamıştır. Bu tebliğ, BIS’in 1996 değişikliği adı ile yayınladığı ve gelişmiş piyasalarda 1 Ocak 1998 yılında uygulamaya başlanan tebliğin benzeri bir tebliğdir. Artık bankalar Sermaye Yeterlilik Oranını eski yöntemle değil, piyasa riskini de içerecek şekilde her gün ölçeceklerdir. 01.11.2005 tarihli Mükerrer Resmi Gazetede 5411 sayılı yeni Bankacılık Kanunu yayımlanmıştır. 5411 sayılı kanun, 4389 sayılı kanunda yer alan maddelerin çoğunu aynen benimsemekle birlikte, 4389 sayılı kanunda eksik bırakılan veya yer almayan çok yeni tanım ve kuruluşlara ilişkin hükümler getirmiş bulunmaktadır (finansal holding şirketi, destek hizmeti kuruluşu, denetim komitesi, değerlendirme ve derecelendirme kuruluşları gibi). Yeni Kanun “sistemik riske karşı alınacak önlemler” başlıklı 72. maddesinde finansal sistemin bütününe etki edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin ortaya çıkması ve bu durumun koordinasyonundan Bakanlar Kurulu sorumlu tutulmuştur. Ayrıca, bu kanun bankaların mali bünyelerinde zayıflamalar olması durumunda BDDK’ya yasal önlemler alma yetkisi vermektedir.

Basel II Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir olanak olarak değerlendirilmektedir. Türk Bankacılık sektöründe, 3 adet Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası, 11 adet Özel Sermayeli Mevduat Banka, 1 adet Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Banka, 4 adet Katılım Bankası, 11 adet Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Banka, 6 adet Türkiye’de Şube Açan Yabancı Banka, 6 adet Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası, 3 adet Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası, 4 adet Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası bulunmaktadır (TBB, 2009).

BDDK’nın 2005 yılında yaptığı çalışmasında (ikinci anket çalışması) Türk bankalarının Basel II uzlaşısı uyum sürecine yaklaşımlarının farklılık içerdiği görülmektedir. Bankaların bir kısmı, uyumu sadece proje olarak düşünürken, önemli bir bölümü sadece belirli bölümleri ilgilendiren bir konu olarak ele almaktadır. Burada

bankaların büyük bir kısmının Basel II ile ilgili olarak çalışma grupları kurduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda bankaların hemen hemen tamamının Basel II'ye geçişle ilgili politika ve stratejilerini oluşturdukları görülmektedir. BDDK 2005 yılında Basel II'nin etkilerini öngörebilmek amacıyla bir de QIS-TR çalışması yapmıştır. Yapılan QIS-TR çalışmasında Türk Bankalarının uzlaşıda standart yöntemleri kullanmaları durumunda önemli bir sermaye ihtiyacı ile karşılaşmayacakları tespit edilmiştir. Basel II kriterlerine göre kredi riski için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, Türk Bankalarının bir bölümü (küçük boy bankalar) Standart Yöntemi uygulama kararlılığındadır. Ancak programda hedef olarak İçsel Derecelendirme yaklaşımını düşünen bankaların bir bölümü (orta boy bankalar) başlangıçta Standart Yöntemi kullanacak, ilerleyen dönemlerde İçsel Derecelendirme yöntemine geçeceklerini belirtmişlerdir. Bu geçişin planlamalarda 10 yıllık bir süreyi kapsayacağı düşünülmektedir (Çelik ve Kızıl,2008:25).

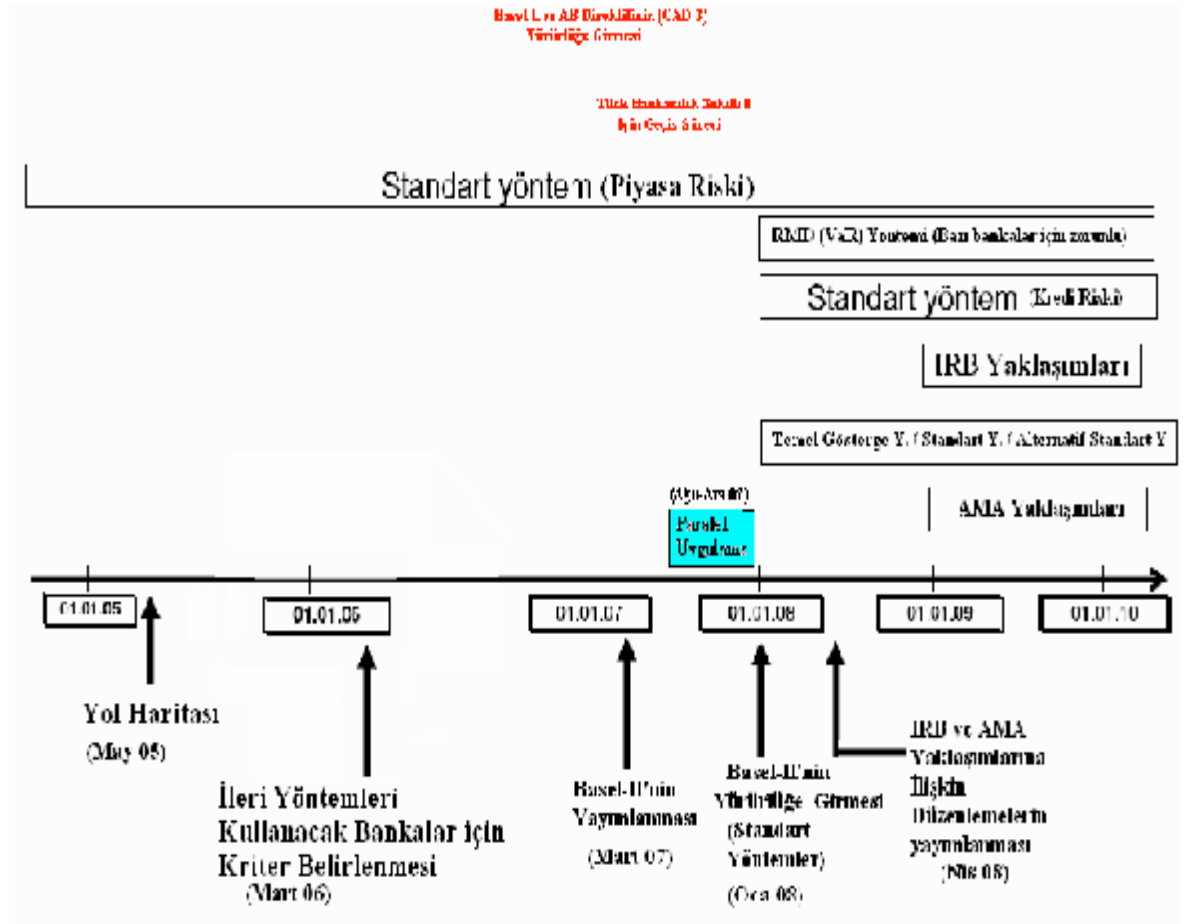
Basel I yaklaşımı içerisinde de olan piyasa riskinin saptanması konusunda önemli değişiklikler yapılmamıştır. Bankacılık sektöründe aktif olarak kullanılan iki temel gösterge vardır. Bunlar Standart Yöntem ve Riske Maruz Değer (VaR) yaklaşımlarıdır. VaR yaklaşımı genellikle bankalarca risk oranlarının ve ekonomik sermaye gereksinimlerinin tespitinde ve küçük bankalarca özellikli portföyler için kullanılmaktadır. Uzlaşının ilerleyen ilk birkaç yılı içerisinde tüm sektörün VaR yaklaşımına geçmesi beklenmektedir. Basel II ile gündeme gelen operasyonel risk tanımı, Türkiye'nin de uzlaşıya dahil olma kararlılığından dolayı bankacılık sektörünün üzerinde en çok durduğu konulardan biridir. Operasyonel riskler için sermaye hesaplamasında üç temel gösterge kullanılacaktır. Bunlar, temel gösterge yaklaşımı (BIA), standart yaklaşım (SA), alternatif standart yaklaşım (ASA) ve dahili ölçüm yaklaşımıdır (IRB). Sektörde faaliyet gösteren bankaların büyük bölümü hedef olarak IRB yaklaşımına geçmeyi amaçlasa da, uygulamaya IRB dışındaki yöntemlerle başlanacağı görülmektedir. Yapılan incelemelerde Türk Bankacılık sektörünün ağırlıklı olarak, karmaşıklık düzeyi yüksek olan ve ön çalışmaları uzun süren I. Yapısal Blok safhasında yoğunlaştıkları görülmektedir (Çelik ve Kızıl, 2008: 25-26).

Son olarak, Basel II'nin yüzden fazla ülke tarafından uygulanmaya hazırlanıldığı bir dönemde uygulamadan uzak kalmak Basel II'nin muhtemel olumsuz etkilerini ortadan kaldırmayacağı gibi ilave maliyetleri olabileceği düşünülmektedir.

Buna ilaveten, Basel II ile beklenen muhtemel faydaları şu şekilde ifade edebiliriz (Turgut,2007: 36); Bankalarda risk yönetiminin etkinliğinin artması, bankaların aracılık hizmetlerini daha etkin biçimde yerine getirmesi, bankalar aracılığıyla kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması, bankaların sermaye seviyelerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması, bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme beklenmektedir. Ayrıca, Basel II kararlarının uygulanma süreciyle birlikte finansal yapının büyük oranda değişime tabi olacağı ve etkileneceği açıktır. Bu etkileşimin olumlu sonuçlanabilmesi için, Türkiye’de, uygulamaya geçmeden önce yapılması gerekenleri Türkiye Bankalar Birliği şu şekilde ifade etmektedir (Turgut, 2007:36-37;TBB, 2007 <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>: 8);

Öncelikle Türkiye’de denetim otoritesinin (BDDK) öncülüğünde, risk yönetim ve derecelendirme kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla Türk bankalarının kendi iç risk değerlendirme modellerini geliştirip uygulayarak, uluslararası standartlara yaklaşma yönünde gayret etmesi gerekmektedir. Türk bankaları, kredi ve operasyonel riskleri için veri setleri oluşturmaya ve perakende bankacılık faaliyetlerine ağırlık vermeleri gerekmektedir. Ayrıca, her bankanın risk değerlendirme modelini seçme özgürlüğü olmalıdır. Ancak kullanılan modelin BIS çerçevesi içinde sağlaması gereken koşulların da BDDK tarafından belirlenmesi uygun olacaktır. Bununla birlikte, BDDK’nın seçtiği modelleri bu amaçla sınama yetkisini kullanması etkinlik açısından uygun olacaktır. Gerek risk değerlendirme modelinin geliştirilmesi, gerek veri tabanının oluşturulması, gerekse uygulamanın başarılı olabilmesi yönündeki çalışmalar, bankalar için önemli bir maliyet oluşturacaktır. Bu amaçla, bankaların kendi aralarında yapabilecekleri işbirliğinin yanında, ortak bir eğitim programı ile bu alanda çalışacak nitelikli eleman yetiştirilmesi yararlı olacaktır. Ancak hepsinden önemlisi, BDDK’nın en kısa sürede ülke şartlarına uygun yasal düzenlemeler getirmesi gerekmektedir.

BDDK 30.05.2005 tarihinde Basel II standartlarına uyum aşamasında Basel II’ye geçiş yol haritasını açıklamış ve kademe kademe hangi tarihlerde ne gibi uyumlaştırma çalışmaları yapılacağını beyan etmiştir. Bu bağlamda 01.01.2008 tarihi Basel II standart yöntemlere geçiş için 01.01.2009 tarihi de ileri ölçüm yöntemlerine geçiş için kabul edilmiştir.

Şekil 2.2 . Basel II Yol Haritası

Kaynak: Albayrak, 2008:2

Türkiye'nin geçiş sürecini gösteren yukarıdaki şemada, Basel II düzenlemesinin standart yöntemler için 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe gireceğini ve 2009 yılından itibaren de ileri yöntemler için BDDK'ya başvurulabileceği görülmektedir. Bu takvime göre 2007 yılında operasyonel risk uygulaması başlatılmış, ileri yöntemler için ise 3 aylık erteleme söz konusu olmuştur (Albayrak, S. 2008:3).

Sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarında operasyonel riskin dahil edilmesi hususunda gecikmeler olsa da öngörülen takvime paralel ilerleme görülürken kredi riskinin derecelendirmeye dayalı hesaplamasına ilişkin planlanan takvimden sapmalar olmuştur. Muhasebesel olarak standartların oluşturulmasına karşın bahse konu standartların uygulanmasını zorunlu hale getirecek hükümleri içeren yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısı tamamen yasalaşmamıştır. Bunun yanında, Basel II ile birlikte, halen kredi riskinin hesaplanmasında %0 risk ağırlığı uygulanmakta olan bankaların yabancı

para cinsinden gerek devlet iç borçlanma senetlerinin ve gerekse Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki alacaklarının da ülke kredi notuna dayalı olarak riske dahil edilmesi gündeme gelmektedir. Söz konusu durum doğrudan bankaların bu çerçevedeki aktif kalemler için daha fazla sermaye tahsis etmeleri zorunluluğunu doğurmakta ve nihayetinde bu durum para ve maliye politikalarının uygulanmasını etkilemektedir. Bu nedenlerden dolayı 2007 yılında reel sektör temsilcilerinin ve banka üst düzey yönetiminin ıslarları neticesinde BDDK tarafından derecelendirmeye dayalı kredi riski hesaplamaya ilişkin uygulamanın 2009 yılının başına ertelendiği duyurulmuştur (www.bddk.org.tr, 23.07.2008).

BDDK tarafında 25.06.2008 tarihinde yapılan basın açıklamasında; 2008 yılında uygulanmaya başlanacağı planlanan ve gerek kanunsal alt yapının eksikliklerinden gerekse piyasanın söz konusu standartlara uyumlaştırılmasının sağlanamamasından dolayı 2009 yılının başına ertelenen kredi değerlemede Basel II standartlarına geçişin, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle seküritizasyon ve likidite riski açılarından Basel II uzlaşısında eksiklikler tespit edildiğinden ve 2007 yılında ertelemeye sebep olan nedenlerin devam etmesinden dolayı derecelendirmeye dayalı kredi riski hesaplamaya ilişkin uygulamanın belirsiz süreliğine ertelendiği duyurulmuştur (BDDK,2008:1).

2007 yılında sorunlu eşik-altı (subprime) mortgage kredileri nedeniyle başlayan dalgalanma ve ardından tüm finansal piyasalarda son dönemde yaşanan gelişmeler, Basel II'nin standartlarında seküritizasyon ve likidite riskleri açısından eksik kalınan yönleri ortaya koymuştur. Fakat finansal piyasalarda meydana gelen bu dalgalanmalar bankaların, üstlendikleri riskler ile orantılı olarak güçlü bir sermaye yapısına sahip olmasının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. BDDK'nın basın açıklamasına istinaden Türkiye'de kredi riskinin hesaplanmasında Basel II uygulaması henüz belirlenmeyen bir tarihe ertelenmiştir. Fakat Basel II ile uyumlu düzenleme çalışmalarına hız verilmiştir ve Basel II'ye olan muhtemel eleştiriler uluslararası platformda giderilmeye çalışılmaktadır.

2.2.2. Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri

Bir standartlar bütünü olan Basel II aslında bankacılık kesimiyle ilgili düzenlemeler olmakla birlikte, reel kesimdeki firmaları çok yakından ilgilendirmektedir. Türkiye’de birçok farklı KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) tanımı yapılmakta olup, KOBİ tanımı konusunda tek bir genel kabul görmüş açıklama bulunmamaktadır. Bunun yanında Basel II uygulamasıyla KOBİ’ler için yeni bir tanımlama getirilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren reel sektör kuruluşlarının istatistikleri incelendiğinde; İstanbul Sanayi Odası’nın 2004 yılı sonu rakamlarına göre ilk 1.000 firmadan 660’ının ve TCMB’nin 2003 yılsonu bilânço verilerini topladığı 7.500’ü aşkın firmanın ise 6.800’ünün Basel II kriterlerine göre KOBİ sayıldığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’deki çoğu firma, Basel II kriterlerine göre KOBİ tanımına girmektedir. Basel II kriterlerine göre ise hemen hemen Türkiye’deki birçok firmanın KOBİ olarak sınıflandırılması söz konusu olduğu için; Basel II kriterlerinin en çok KOBİ’lerin üzerine etkileri tartışılmaktadır (Yılmaz, 2006:2).

Schumacher’in 1973 yılında yayımlanan “Küçük Güzeldir” çalışması ile ses bulan ve bundan sonraki süreçte değişen koşullara çabuk cevap verebilecek ve adapte olacak esnek yapıları ile devasa işletmelerin yerini küçük işletmeler almaya başlamıştır (Döm,2008: 78-79). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan tüm ülkelerde başta ekonomi ve istihdam olmak üzere pek çok açıdan büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de de KOBİ’ler ekonomik ve sosyal kalkınmanın itici gücü durumundadır. Türkiye’deki işletmelerin %99,5’i, istihdamın %64’ü, katma değer %36’sı KOBİ’lere aittir. Küçüklükleri nedeniyle talep değişikliklerine daha kolay uyum gösteren, teknolojik yeniliklere daha kolay ayak uyduran, ülke içinde ve uluslararası rekabette avantajlı olan KOBİ’ler varlıklarını sürdürebilmektedir. Bu özelliklerinden dolayı, bölgelerarası dengeli kalkınmada ve gelir dağılımının da etkili rol oynarlar (Yılmaz, 2006:9).

KOBİ tanımları ülkeden ülkeye değiştiği gibi, Türkiye’de de değişik kurumlarda farklı kriterlere göre farklı KOBİ tanımlamaları bulunmaktadır. “Küçük ve orta boy işletme” ana tanımı içinde, KOBİ’lere değişik ülkeler hatta aynı ülke içindeki farklı birimler farklı farklı özellikler yüklemektedirler. KOBİ tanımlamalarında genel olarak 3 faktörün öne çıktığı söylenmektedir. Bu faktörler, firmada çalışan sayısı, yıllık

ciro miktarı ile bağımsızlık ölçütleri olarak belirlenmiştir. Bağımsızlık ölçütü, bir firmanın sermayesi ve hissesinin %25 ten fazlasının bir büyük sermaye grubuna ait olmaması olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, hisse payı içinde büyük sermayenin payı %25'ten az olan bütün firmalar KOBİ tanımındaki bağımsızlık ölçütünü sağlamış olmaktadır. Buna ek olarak, KOBİ kapsamı içine giren ve mikro ölçekli işletmeler, küçük ölçekli işletmeler, orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmakta olan birimler ise, istihdam ettikleri eleman sayısı ve ciro miktarlarına göre adlandırılmaktadırlar (Ankara Ticaret Odası, 2007:30-31).

En genel tanımlardan birini yapan Dış Ticaret Müsteşarlığı'na göre, KOBİ'ler; imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları karşılığı TL'yi aşmayan işletmelerdir. Hazine Müsteşarlığı'nın tanımına göre ise; imalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, demirbaşlar vb. toplamının net tutarı 400 bin Türk Lirasını aşmayan; en fazla 9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük (mikro) ölçekli, 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir (Döm, 2008:77).

Yaşanan kavram kargaşasını azaltmak ve değişen şartlara adaptasyon amacıyla 18.11.2005 tarihinde KOBİ tanımı, nitelikleri ve sınıflandırılması hakkında Resmi Gazete'de yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır. Yürürlüğe giren bu yeni yönetmelikte KOBİ'ler yıllık ciro ve çalışan sayısına göre mikro, küçük ve orta boy işletmeler olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre yıllık cirosu 1.000.000 TL'ye kadar olan ve 1-10 arası işçi çalıştıran (10 dahil değil) işletmeler mikro ölçekli işletme, yıllık cirosu 5.000.000 TL'ye kadar olan ve 10-50 arası işçi çalıştıran (50 dahil değil) işletmeler küçük ölçekli, yıllık cirosu 25.000.000 TL'ye kadar olan ve 50-250 işçi çalıştıran (250 dahil değil) işletmeler orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmıştır.

Ancak, yapılan bu düzenlemelere karşın, Avrupa Birliği'nin yaptığı KOBİ tanımı ile Türkiye'deki KOBİ tanımı hala aynı olamamıştır. AB'nin 1 Ocak 2005'te yürürlüğe giren KOBİ tanımı içerisinde çalışan kişi sayısı, yıllık ciro veya bilanço büyüklüğü ile bağımsızlık kriterlerinden oluşan ölçüler kapsamaktadır (ATO,2007:32).

Tablo 2.6. AB’de KOBİ Tanımları

KOBİ TANIMI AB	ÇALIŞAN SAYISI	YILLIK CİRO	BİLONÇO
Mikro Ölçekli İşletme	1-9 İşçi	2.000.000 Avro’ya kadar	2.000.000 Avro’ya kadar
Küçük Ölçekli İşletme	10-49 işçi	10.000.000 Avro’ya kadar	10.000.000 Avro’ya kadar
Orta Ölçekli İşletme	50-249 işçi	50.000.000 Avro’ya kadar	43.000.000 Avro’ya kadar

Kaynak: Enterprise and Industry: SME Definition www.europa.eu, (01.02.2009)

KOBİ tanımlamalarında ortak bir tanım üzerinde uzlaşılması amacıyla birçok çalışma yapılmış olmasına karşın, Türkiye’de KOBİ tanımlamalarında genel kabul görmüş bir tanımın oluşmadığı ve birçok KOBİ tanımının kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de sıklıkla kullanılan KOBİ tanımlarını Tablo: 2.7’deki gibi belirtmek mümkündür.

Tablo 2.7. Türkiye'de Kuruluşlara Göre KOBİ Tanımları

KURULUŞ	TANIM KAPSAMI	TANIM KRİTERLERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (TL)	400.000 TL	400.000 TL	400.000 TL
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı,	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (ABD Doları)			2.000.000 \$
TÜİK ve DPT	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	1-9 İşçi	10-49 işçi	50-250 işçi
KOSGEB	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	1-50 işçi	51-150 İşçi
TÜRK EXİMBANK	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (ABD Doları)	-	-	2.000.000 \$
TÜRKİYE HALK BANKASI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	-	-	1-250 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (TL)	950.000 TL	950.000 TL	950.000 TL

Kaynak: Aydoğmuşoğlu,2007:11

Daha önce de belirtildiği gibi, KOBİ'lerin tanımlanmaları konusunda gerek ülkeler arasında, gerekse aynı ülke sınırları içerisindeki farklı kurumlar arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların başlıca sebebi, tanımlama yapılırken farklı

kriterlerin kullanıyor olmasıdır. Basel II kriterlerine göre de mevcut KOBİ tanımlamaları genişletilmiştir. Basel Komitesi, uzlaşıda KOBİ'lere ilişkin bazı tanımlamalarda bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak işletmelerin çeşitli kriterlerine göre, kredi kullanım durumları örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Basel II de cirosu 50 milyon € ve altı olan işletmeler KOBİ tanımı içerisinde yer almakta ve işletmeler kullandıkları toplam kredi ve satış cirolarına göre gruplandırılmaktadırlar. Burada dikkatle üzerinde durulması gereken nokta, Basel Komitesinin uzlaşısı içerisinde yaptığı KOBİ tanımı ile Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ tanımlarının farklılığıdır. Bu yeni tanımlama ile pek çok işletme statü değişimine uğrayacaktır. Statü değişikliği ve temel kriterlerin değişimi neticesinde KOBİ'lerin alacakları derecelendirme notları, işletmeler açısından kredinin maliyetini etkileyen en önemli unsur olacaktır (Çelik ve Kızıl, 2008:24).

Basel II'de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde KOBİ'ler firmaların yıllık satış tutarlarına göre belirlenecektir. Basel-II içerisinde yer alan şirket kredileri “kurumsal krediler” ve “perakende krediler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bunlar (Yılmaz, 2006:9-10);

- KOBİ'nin bir bankadaki toplam kredisi (nakit + nakit dışı) 1 milyon €'nın üstünde ise bankanın **Kurumsal Portföyü** içerisinde;
- Eğer KOBİ'nin bir bankadaki toplam kredisi (nakit + nakit dışı) 1 milyon €'nın altında ise, bankanın **Perakende Portföyü** içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2. 8. Standart Yönteme Göre Firma Sınıflandırmaları

Kredi Tutarı(K)	Yıllık Satış Cirosu(C)	Sınıflandırma
K>1.000.000 €	C>50.000.000 €	Kurumsal
K>1.000.000 €	C<50.000.000 €	Kurumsal-(KOBİ)
K<1.000.000 €	C>50.000.000 €	Kurumsal
K<1.000.000 €	C<50.000.000 €	Perakende-(KOBİ)

Kaynak;<http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans> KOBİ kitapçığı.pdf

Tabloda standart yönteme göre firma sınıflandırılmaları verilmiştir. Bu kriterler doğrultusunda birbirleriyle bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilmektedir. Bir bankada “perakende” portföyü içinde (perakende KOB  olarak) değerlendirilen bir firma toplam kullandığı kredi tutarına bağlı olarak (1 milyon  ) diğer bir bankada “kurumsal” portföyü içerisinde değerlendirilebilecektir. Yani, satışları 50 milyon  ’dan düşük olan bir firma bir bankadan 1 milyon   ‘nun altında kredi kullanırsa “perakende” portföyü içinde değerlendirilecek (Perakende-KOB ) ve anılan portföyün risk ağırlığına tabi olurken, diğer bankadan 1 milyon  ’nın üzerinde bir kredi alırsa o bankada “kurumsal” portföyünde değerlendirilecek (Kurumsal-KOB ) ve o portföyün risk ağırlıklarına tabi olacaktır. Değerlendirmede kullanılacak risk ağırlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliği için kullandığı yönteme göre farklılık arz edecektir (http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf).

Tablo 2.9. Standart Yönteme Göre Derecelendirme Sınıfları

Harici Derecelendirme Notu	Perakende KOB� Risk Ağırlığı	Diğer Firma Risk Ağırlığı (Kurumsal KOB�)
AAA’dan AA-’ye kadar	%75	%20
A+’dan A-’ye kadar	%75	%50
BBB+’dan BB-’ye kadar	%75	%100
BB-’den düşük	%75	%150
Derecelendirilmemi�	%75	%100

Kaynak: Hong Kong Monetary Authority, 2006:14-15

KOB ’lerin farklı tanımlanıp, farklı sınıflara ayrılması onların Tablo 2.10’daki gibi farklı risk ağırlıklarına tabi tutulmalarına yol açmaktadır. Örneğin standart yaklaşımda perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilirken, kurumsal krediler için ise risk ağırlığı işletmenin derecelendirme notuna göre belirlenecektir. Dolayısıyla, bu yeni uzla ının, özellikle yüksek tutarlarda kredi kullanan işletmeleri daha fazla etkileyeceği söylenebilir (ATO,2007:34). Finansal sistemde yaşanan istikrar bozukluğu reel sektöre hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Bu yüzden risk yönetiminin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Her ne kadar uygulanması belirsiz bir tarihe ertelense de BDDK

tarafından en kısa zamanda bankaların; risk ölçümüne ağırlık veren ve bu ölçümlerin sonuçlarına göre fiyatlama yapacak durumda olması arzu edilmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerin risk odaklı Basel II kriterlerine uyum sağlayabilmeleri için önlemler almaları gerekmektedir. Bu önlemler aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Yılmaz, 2006:10-12);

Mali Yapının Güçlendirilmesidir; Basel II ile birlikte firmanın derecelendirme notu kullanılan kredinin fiyatını etkileyecek bu da firmanın derecelendirme notunun yüksek veya düşük olmasına göre firmanın kullandığı kredinin maliyetinin düşük veya yüksek olmasına etki edecektir. Sermayesi güçlü firmalar bankalardan ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarından daha yüksek kredi notu alabileceklerdir. Yüksek kredi notuna sahip firmalar daha düşük maliyetli kredi imkânlarını yakalayabilecektir. Düşük kredi notuna sahip firmaların kredi maliyetleri yükselecek bunun yanında kredi taleplerinin reddi, yüksek oranlı teminat vb. gibi durumlarla karşılaşabileceklerdir. Firmanın düşük derecelendirme notu finansman giderlerini artırıcı etki yaparak firmanın kârlılığını olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle yetersiz öz kaynak ile çalışan KOBİ'lerin sermaye yapılarını güçlendirmesi gerekmektedir.

Kayıt Dışı İşlemler Kayıt İçine Alınmalıdır; Her ne kadar MTİ çalışmalarıyla firmaların reel büyüklüğü tespit edilmeye çalışılsa da Türkiye gibi gelişmekte olan birçok ülkede kayıt dışılığın yüksek oranda olmasından dolayı bilanço ve gelir tablolarının tam olarak firmanın faaliyetlerini (reel durumunu) yansıttığı düşünülmemektedir. Firmalar genellikle vergiden sakınma, vergi kaçırma vb. (Ticari faaliyetler dikkate alınmakta olup, Türk Ceza Kanuna göre suç olan uyuşturucu tacirliği, kaçakçılık vb. dikkate alınmamıştır.) amacıyla bilanço dışında tutulan varlıklar, bilanço içine alınarak daha gerçekçi mali tabloların hazırlanması sağlanmalıdır. Böylece kayıt altına alınan faaliyetlerle firmanın reel durumu ortaya çıkmakta ve daha yüksek derecelendirme notları elde edilebilme imkanı sağlanabilmektedir. Devlet vergi ve SSK oranlarını düşürerek KOBİ'lerin kayıt dışı faaliyetlerini sona erdirmelerini teşvik etmelidir. Firmaların kayıt dışılığı önlendiği takdirde, artan şeffaflıkla birlikte haksız rekabet ortamının son bulacağı düşünülmektedir.

Finansman Konusunda Uzmanlarla Çalışılmalıdır; KOBİ'ler genellikle teknik kökenli kişiler tarafından yönetilmekte olup, finansman konularına hakim nitelikli kişileri işyerlerinde istihdam etmemeleri yüzünden finansman sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları bilinen bir gerçektir. Bu yüzden KOBİ'ler nitelikli, finansal piyasalardaki değişimleri takip ederek işletmesine uyarlayabilen, risk yönetimi konusunda deneyimli, alternatif finansman tekniklerine hakim uzman finansçılarla çalışmalıdır. Raporlama ve veri tabanı oluşturma konusunda teknoloji altyapısı olan, risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlayacak çalışanları bünyesinde bulundurmaktadır. KOBİ'ler bağımsız kredilendirme kuruluşları ve bankalar tarafından talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilecek insan kaynaklarına sahip olmalıdır. Sağlıklı bilgi akışının olması durumunda KOBİ'lerin derecelendirme notu daha yüksek olabilecek, bu da daha uygun koşullarda kredi ve faiz oranları sağlama imkânı yaratacaktır.

Kurumsal Yönetim Kültürü Yerleşmelidir; İyi yönetilen şirketler krizlerden fazlaca etkilenmemektedir. “Kurumsal Yönetim” kültürü, en üst düzey yöneticilerden tüm kurum çalışanlarına kadar yaygınlaştırılmalıdır. Kurumsal firmalar eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ilkeleriyle yönetildiği için finansal performansları daha yüksek olacağından, bu tür firmalara, bankalar tarafından verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır (Yılmaz, 2006:12). Bunun yanında kurumsallaşma ile birlikte uzmanlaşma önem kazanmakta olup, firma yönetiminde uzman yöneticilerin görev almasıyla verilen kararların etkinliği artmakta firmanın yönetim riskinin düşmesi sağlanabilmektedir.

Teminat Yapısı; Basel II kriterleriyle birlikte firmanın risklilik durumunun tespiti yanı sıra firmalardan teminat olarak alınacak garantilerin de üzerinde durulmuştur. Basel II standartlarıyla birlikte özellikle Türkiye’de yaygın olarak kullanılan, grup firmaların veya firma ortaklarının kefaleti ve gerçek müşteri çeksenetleri risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmemektedir. Kredi için alınan gerçek müşteri çeki ve senedi ile ortak ve grup firmaların kefaletlerinin teminat olarak değerlendirilmesinin yanlış olacağı görülmektedir. Basel II’de yer alan risk azaltıcı unsurlar dikkate alınarak eksiklikler giderilmeli ve KOBİ’ler mevcut yapıların da değişiklik yaparak, Basel II’nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.

Tablo 2.10. BASEL II'ye Göre KOBİ'lerden Kabul Edilecek Teminatlar

Mevcut Sistemde Kullanılan Teminatlar	BASEL II 'de Kabul Edilen Teminatlar
Çek	Nakit
Senet	Altın
Kefalet	Hisse Senedi
İpotek	Tahvil
İşletme Rehini	Yatırım Fonu
	Banka Garantisi

Kaynak: KTO (Konya Ticaret Odası), 2008:2

Basel II kriterlerinin tam olarak uygulanmasıyla bankalar tarafından talep edilen teminatları karşılama konusunda sıkıntı yaşaması muhtemel olan KOBİ'ler için, Basel II'ye geçiş sırasında oluşacak radikal değişimlere uyum sağlayabilmeleri amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır. Bunlardan birisi de çeşitli sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları ortaklığında (Ortaklar: TOBB, KOSGEB, TESK, MEKSA, TOSYÖV, Halk Bankası) kurulan kredi garanti fonudur (1991 yılında kurulan fonun Basel II standartlarına uyum aşamasında önemi artmaktadır.). 2009 yılının Haziran ayında, hazine tarafından desteklenmesi gündeme gelen fonun Basel II'ye geçiş sürecinde KOBİ'lere sağladığı kredi kefalet hizmetiyle, KOBİ'lerin Basel II'ye uyumunun kolaylaştırılması düşünülmektedir. Böylece KOBİ'lere bu süreçten zarar görmeden güçlü teminat yapılarını oluşturmaları için zaman ve imkân sağlanmaya çalışılmaktadır (www.kgf.com.tr, 24.06.2009)

Derecelendirmenin Önemi; Derecelendirmenin öneminin farkında olunması gerekmektedir. Bu amaçla uluslararası kabul görmüş standartlarda şeffaf, güvenilir mali tablolar hazırlanmalıdır. Raporlama ve veri tabanı konularında gerekli teknoloji yatırımları yapılmalıdır. KOBİ'ler niteliksel verilerinin yanı sıra niceliksel verilerinin açıklanmasında da şeffaf ve gerçekçi olmalıdır. Risk yönetimine önem veren, faaliyetlerinden doğan riskleri elimine eden, bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemler arasındaki vade, döviz kuru, parite ve faiz oranı uyumsuzluğunu yok eden firmalar daha yüksek kredi derecelendirme notları alabileceklerdir. Ayrıca firmalar esas faaliyet konularında çalışmalıdırlar (Yılmaz, 2006:12).

Son olarak, Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, Avrupa Birliği'ne giriş ve Basel II sürecinde uluslararası rekabete hazır olmak zorundadırlar. Bu rekabet ortamında, yapısal rehabilitasyonlarını ve reorganizasyonlarını gerçekleştirebilen işletmeler varlıklarını geliştirerek sürdüreceklerdir. Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlayamayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetlerinin artacağı ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarının zorlaşacağını söylemek mümkündür. Bu noktada küçük ve orta ölçekli işletmelerin dikkat etmeleri gereken husus, mevcut durumu sürekli sorgulama, geleceğe yönelik tahminler ve öngörülerde bulunma, değişen trendleri yakalayarak şirketlerini şimdiden geleceğe yönelik bu sürece hazırlama ve tüm bu sayılanlar için gerekirse organizasyon yapısından iş süreçlerine, pazarlama anlayışından ürün çeşidine kadar tüm işleyişini değiştirmeye yönelik adımları atmaya kararlı olmaları gerekmektedir. Türkiye'de Basel II kriterlerinin uygulanmaya başlamasının, şirketlerde kurumsal yönetişimin artması ve kayıt dışılığın azalması yönünde doğal bir teşvik mekanizması oluşturması beklenmektedir (Basel II Çalışma Grubu, 2006:60).

2.3. Mali Tahlil ve İstihbarat Açısından Basel II'ye Geçişin Değerlendirilmesi

Basel II Türkiye'de ve standartları benimseyen diğer ülkelerde hem finans sektörünü hem kamu sektörünü hem de reel sektörü birinci derecede etkileyecek hükümler içermektedir. Bankalar yaşayacakları radikal değişimlerin yanında bankacılık sisteminin kaynaklarını kullanırken daha seçici olmak zorunda kalacaktır. Böylelikle firmaların kullandığı kredilerin limiti (firmanın yapısına göre) daralabilecek, teminat yapısı değişmek zorunda kalabilecek (teminatın tipine göre sonuç değişik olacak) ve fiyatlandırması büyük ölçüde değişebilecek, firmaların derecelendirme notu ve mali bilgilerine göre farklılıklar oluşacaktır (Özer, 2007:45).

Diğer bir ifadeyle Basel II sermaye uzlaşısının uygulanmaya başlanmasıyla firmalara kullanılacak kredi limitinin belirlenmesi ve bu limit için vermek zorunda kalacakları teminatların yapısının oluşması ve kullanılacak kredinin fiyatının belirlenmesinde esas göz önünde bulundurulacak olan firmanın taşıdığı riskin matematiksel bir göstergesi olan derecelendirme notu olacaktır. Firma için oluşturulacak derecelendirme notunun firmanın ve firma ortaklarının kısa ve uzun

vadeli yükümlülüklerini yerine getirebilme derecesini, firmanın maruz kaldığı ve karşı karşıya kalması muhtemel risklerin derecesini en iyi şekilde yansıtmayı gerektirmektedir.

Bankaların kredi ilişkisinde bulunduğu ya da bulunmayı düşündüğü gerçek ve tüzel kişi işletmelerinin kredi değerliliği ve ödeme gücüne göre hangi tutarlarda hangi tür kredilerin hangi teminatlarla kullanılması gerektiğinin tespiti ve riskin azaltılması amacıyla yapılan mali tahlil çalışmalarının temelinde de firma için bir değerlendirme derecesi oluşturmak yatmaktadır. Bankalar derecelendirme notu kullanmasa dahi yaptıkları MTİ çalışmaları firmaların krediye yakınlığına ilişkin bir değerlendirme derecesi sunmaktadır.

Basel II’de ise kredi riskinin ölçülmesinde riski daha iyi yansıttığı kabul edilen derecelendirme sistemi benimsenmiştir. Standart Yaklaşımlarda derecelendirme kuruluşlarının (S&P, Fitch, Moodys, vb) verdiği derecelerin esas alınması, ileri ölçüm yöntemlerinde (içsel derecelendirmeyi esas alan yöntemler) ise bankanın kendi içinde geliştirdiği bir yönteme göre üretilen derecelerin kullanılması öngörülmüştür.

Basel II Standart Yöntem ile Basel II İçsel Derecelendirme Yöntemi arasındaki en önemli fark şudur: Standart Yöntem’de bankalar bazı müşterilerinden derecelendirme notu talep edeceklerdir. Müşterilerin Moody’s, S&P gibi bir derecelendirme şirketinden aldıkları derece notunu bankaya ibraz etmeleri gerekmektedir. Derece notu iyi olan firmalar bankadan daha iyi koşullarda kredi kullanabilecektir. Derece notu olmayan müşterileri ise bankalar yüzde 100 riskli olarak değerlendirecektir (Yeni, 2007:48).

Standart Yöntemde bankalar müşterilerini kurumsal müşteri, KOBİ ve perakende müşteri gruplarına ayıracaktır. Bu ayrımlarda ciro ve kullanılan kredi tutarı belirleyici olacaktır. Kurumsal müşteriler, yıllık cirosu 50 milyon Avro ve üzeri olan firmalardır. Bankalar “tüm kurumsal müşterilerinden” derece notu talep edeceklerdir. KOBİ’ler ise yıllık cirosu 50 milyon Avro’dan az olan müşterilerdir. KOBİ portföyünde yer alan müşteriler de bankadan kullanacakları kredinin miktarına göre iki gruba ayrılmaktadır:

Bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi miktarı 1 milyon Avro'dan fazla olan müşteriler “Kurumsal KOBİ” olarak adlandırılacak, banka bu grupta yer alan müşterilerinden derece notu talep edecektir.

Bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi miktarı 1 milyon Avro'dan az olan müşteriler ise “Perakende KOBİ” olarak adlandırılacak, banka bu grupta yer alan müşterilerinden derece notu talep etmeyecektir.

İçsel Derecelendirme Yöntemi'ni kullanan bankalar müşterilerinden herhangi bir derece notu talep etmeyecek, müşterilerine derece notu bizzat banka tarafından verilecektir. Banka müşterilerine derece notu verirken müşterilerinin finansal ve finansal olmayan bilgilerini kullanacaktır.

Türkiye’de standart yöntemin uygulanmasında BDDK’nın 2005 yılında yayınladığı ve Basel II sürecine geçişin yol haritası olarak değerlendirdiği, süreçler takip edilmeye çalışılmıştır. Bu yol haritasına göre 2008 yılının başında uygulanması planlanan kredi riski hesaplama kullanılan yöntemleri gerek piyasa koşullarından gerekse kanuni alt yapının oluşmaması ve teknik zorluklardan dolayı ilk önce 2009 yılına daha sonra da süresiz olarak ertelenmiştir. Fakat BDDK tarafından yapılan açıklamada uyum sürecine ilişkin çalışmaların aynı hızla devam ettiği bunun yanında Basel II’nin muhtemel eksiklikleri üzerinde durulduğu da beyan edilmiştir. Öte yandan Avrupa Komisyonu tarafından Basel II standartlarına uyumun Avrupa Birliği dahilindeki tüm bankalara zorunlu tutulması, AB üyeliği yolundaki Türkiye’nin de bu standartlara uyumunu en kısa zamanda sağlaması anlamına gelmekte ve AB’ye üyelik sürecindeki Türkiye için BASEL II’nin önemi daha da artmaktadır.

BDDK tarafından yayınlanan 2008 Aralık ilerleme raporunda Türk Bankacılık sektörünün Basel II’ye uyumuna ilişkin bir anket çalışması bulunmakta olup, bu çalışmaya göre Basel II uygulamasının başlamasıyla bankaların kredi riski hesaplamalarında çoğunlukla Standart yaklaşımı kullanmayı planladıkları belirtilmiştir.

Tablo 2.11. Basel II Uygulamasının Başlamasıyla Kredi Riski Tespitinde Kullanılacak Yöntemler

Uygulamaya Başlanması	%
Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	17,80
Standart Yaklaşım	54,50
Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	-
İleri İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	11,50
Basitleştirilmiş Standart ve Standart Yaklaşım Birlikte	9,20
Standart ve Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı Birlikte	7,10
Temel ve İleri İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım Birlikte	-
Hedef Belirtmeyen	-

Kaynak: BDDK, 2008:14

Fakat söz konusu anket çalışmasında sektörün aktif büyüklüğünün %24'ünü teşkil eden bankaların 2010 yılında, %57'lik kısmının ise 2012 yılına kadar ileri yöntemlere geçmeyi planladıkları ifade edilmiştir. Bu da göstermektedir ki bankaların büyük çoğunluğu Basel II uygulamalarına geçiş sürecinde dış derecelendirme yöntemlerini sürece uyum sağlamak amacıyla bir geçiş yöntemi olarak kullanmaya çalışmakta bu süre zarfında kendi içsel derecelendirme yöntemlerine bir zemin hazırlayarak kısa süre içinde içsel derecelendirme yöntemlerine başvurma eğilimindedirler.

Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde derecelendirme kuruluşlarının yaygın olmaması veya hiç olmaması gibi durumlar standart yöntemle riske duyarlı bir sermaye hesaplanmasına engel teşkil ettiği görülmektedir. Bu nedenle özellikle gelişmekte olan ülkelerde içsel derecelendirme yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Gerek bankaların Basel II uygulamalarının hayata geçmesinden kısa süre sonra içsel derecelendirme yöntemlerini tercih etme eğiliminde olmalarında gerekse dışsal derecelendirme kuruluşlarının az olması, olmaması, maliyetli olması gibi nedenlerden dolayı kendi içsel derecelendirme sistemlerini en kısa sürede geliştirmeleri gerekmektedir. Bu durumda bankaların mevcutta risk tespiti amacıyla uyguladığı MTİ çalışmalarını önemli bir konuma taşımaktadır.

Bankaların ve derecelendirme kuruluşlarının bir firmaya derecelendirme notu verirken sadece firmanın mali yapısını hesaba katmasının sağlıklı sonuçlar vermeyeceği düşünülmektedir. Nitekim Ün (2004), Doğu Marmara Bölümünde faaliyet gösteren bankalar yaptığı anket çalışmasında; bankaların şirket mali tablolarına %83 oranında güvenmedikleri tespit edilmiştir. Güvensizlik nedenleri olarak; gerçek verileri içermemesi, kayıt dışı ekonomi, eksik ve hatalı kayıtlar, vergi kontrolündeki yetersizlikler sayılmıştır. Bu bağlamda mali tabloların yanıltıcı sonuçlar vereceği düşünülmekte olup, kredi ilişkisine girilecek firma için mali tabloların sağlıklı bir şekilde arındırılması ve güvenilir bir istihbarat çalışması yapılması riskin objektif olarak değerlendirilmesi aşamasında oldukça önem arz etmektedir.

Objektif bir değerlendirme işlemi, kredi teklif edilen firmaların finansal ve finansal olmayan (niteliksel) yapılarının ayrı ayrı değerlendirilmesiyle mümkün olmaktadır.

Finansal Değerlendirme; firmaların finansal yapısının derecelendirilmesi, firmanın likidite, mali yapı, faaliyet yapısı, büyüme ve kârlılık oranlarının analizinin yapılması ile gerçekleştirilmektedir (Özer, 2007:77).

Niteliksel Değerlendirme ise;

- Ortaklar ve yönetim kalitesinin,
- Firmanın üretim, satış, pazarlama faaliyetleri kalitesinin,
- Firmanın faaliyette bulunduğu sektörün ve
- Firmanın bankalar ile ilişkilerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi ile gerçekleştirilir (2007:78).

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında MTİ çalışmalarının önemi ve etkinliği üzerinde durulmuş olup, Basel II standartlarının uygulanmaya başlanmasıyla birlikte firmalara verilen derecelendirme notunun önem derecesi üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışma göstermektedir ki, Basel II'nin uygulanmasıyla birlikte kredi talebinde bulunan firmalar için derecelendirme notu kredi temini ve kredi maliyeti açısından temel gösterge olarak kabul edilmektedir. Özellikle Türk Bankacılık sektörünün büyük bir kısmının kredi riski tespitinde 2012'ye kadar içsel derecelendirme yöntemlerine

geçmeyi planladığı göze önüne alınarak, mevcutta firmaların krediye yakışırılığını tespit amacıyla yapılan MTİ çalışmalarının önemi artmıştır.

MTİ çalışmalarının etkinliği, firmayı değerlendirme dayanakları ve MTİ çalışanlarının Basel II standartlarına bakışının tespiti amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır ve son bölümde bu anket çalışması değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARININ BASEL II STANDARTLARINA UYUMUNA İLİŞKİN KATILIM BANKALARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Bu bölümde, teorik kısmı birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde verilen araştırmanın amacına, önemine, yöntemine, kapsam ve sınırlılıklarına yönelik bilgilere yer verilecektir. Anket çalışmasının hazırlanması başlığı altında, anket formlarının hazırlanması, veri toplamanın ve örneklem büyüklüğünün seçiminin nasıl yapıldığı ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Daha sonra, anket yöntemi ile elde edilen verilerin, ilerleyen bölümlerde belirtilecek yöntemler yardımıyla değerlendirilmesi aşamasına geçilecektir.

3.1. Anket Çalışmasının Amacı

Yukarıda açıklanan ilk üç bölümde, günümüzde MTİ’nin önemi ve etkinliği, Basel II standartları üzerinde durulmuş ve Basel II standartlarının uygulanmaya başlanmasıyla birlikte firmalara verilen derecelendirme notunun önem derecesi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Görülmektedir ki Basel II’nin uygulanmasıyla birlikte kredi talebinde bulunan firmalar için derecelendirme notu kredi temini ve kredi maliyeti açısından temel gösterge olarak kabul edilmektedir. Özellikle Türk Bankacılık sektörünün büyük bir kısmının kredi riski tespitinde 2012’ye kadar içsel derecelendirme yöntemlerine geçmeyi planladığı göze önüne alınarak, mevcutta firmaların krediye yakınlığını tespiti amacıyla yapılan MTİ çalışmalarının önemi artmıştır. Bu bağlamda yapılan anket çalışmasında MTİ’nin etkinliği, derecelendirme kriterlerinin dayanakları ve Basel II standartlarına uyumunun saptanması amaçlanmıştır. Bu çalışmayla;

- Mali Tahlil ve İstihbaratın Banka Organizasyon yapısı içerisindeki yeri,
- Mali Tahlil ve İstihbaratın dayanakları ve önem dereceleri,
- Bankalar açısından standart bir KOBİ tanımının varlığı,
- Bankaların kendi içsel derecelendirme sistemleri varlığı,

Varsa;

- Bu içsel derecelendirme sistemin dayanakları,
- Yazılan MTİ raporlarıyla derecelendirme notunun uyumu,
- MTİ çalışanlarının, derecelendirme sistemine ve Basel II standartlarına bakış açıları saptanmaya çalışılmaktadır.

3.2. Anket Çalışmasının Hazırlanması

Anket çalışması 01.08.2008 tarihinde başlamış olup, 18.03.2009 tarihinde sona ermiştir. Bankaların MTİ çalışmaları şubelerde, genel müdürlük birimlerinde ve bölge müdürlüklerinde yapılmakta olup, bazı bankalarda MTİ çalışmaları görev tanımında yer almasa da yapılan işlerin içinde MTİ çalışması yapan çalışanların olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Türkiye genelinde faaliyet gösteren bankaların tamamında kaç kişinin MTİ aşamasında faaliyet gösterdiğinin tespiti yapılamamaktadır.

Örneklem olarak Türkiye’de faaliyet gösteren 4 katılım bankası seçilmiş ve bu bankalarda MTİ alanında çalışan sayısının 220 ile 250 kişi arasında olduğu tespit edilmiştir. (Bankacılık sektöründeki çalışan sirkülasyonunun fazla olduğu düşünülerek bu rakamlardan sapmanın olması muhtemeldir. Söz konusu çalışan sayısı 16.07.2008 tarihi itibarıyla yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen rakamlardır.)

Anket çalışmasında 179 mali tahlil uzmanına ulaşılmış ve bu anketlerden 83 tanesinin geri dönüşü sağlanmıştır. Anket geri dönüşüm oranı %46,37’dir. Örneklem oranı ise yaklaşık %37,73’tür. Anketin uygulanması aşamasında 28 tane anket MTİ çalışanı ile yüz yüze görüşülerek doldurulmuş olup, 55 tane anket ise internet ortamında ve telefon görüşmeleri neticesinde cevaplandırılmıştır.

Yapılan bu anket çalışmasıyla Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren bankaların MTİ süreci, dayanakları ve çalışanlarının Basel II standartlarına uyum sürecine bakış açıları hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda yapılan anket çalışmasında ilk üç soru MTİ’nin organizasyon içindeki yerinin tespiti, sonraki beş soru MTİ’nin dayanakları ve kriterleri, 9. soru bankaların KOBİ tanımlarını ve bu tanımların Basel II standartlarıyla uyumlu olup olmadığını, 10,11,12,13’üncü sorular Basel II’nin bir getirisi olan derecelendirme sisteminin ve Basel II’ye geçişin MTİ çalışanları açısından etkinliğinin, son iki soru ise bankaların Basel II sürecinde

Çalışanları tatmin edecek derecede eğitim verip vermediğinin tespitini sağlamak amacıyla sorulmuştur ve sonuçlar uygun görülen istatistiksel yöntemler kullanılarak Exel 2007 ve SPSS 14.0 for Windows programları kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler bilgisayar ortamına aktarılırken MTİ alışanlarının yanıtlamadığı sorular boş bırakılmıştır.

3.3. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Sorulardan ilk üç tanesi MTİ'nin organizasyon içerisindeki yerini öğrenmeye yöneliktir. İlk iki soru evet-hayır şeklinde cevabı olan sorulardan oluşmakta olup, nc soru çoktan seçmeli bir koşullu sorudur. nc sorunun ikinci soruya hayır cevabı verilmesi durumunda cevaplanması istenmektedir (Anket soruları Ek:1).

İlk iki soru ankete katılan 83 kişinin tamamı tarafından cevaplandırılmış olup, katılanların %100' sadece kredilerden sorumlu bir genel müdür yardımcılıklarının olduğunu bunun yanında MTİ birimi müdürlüklerinin olduğunu beyan etmiştir. Böylece söz konusu bankalarda MTİ müdürlüklerinin sadece kredilerden sorumlu bir müdür yardımcısına bağlı olduğu tespit edilmiştir.

Bankalarda sadece kredilerden sorumlu bir müdür yardımcılığının olması ve buna bağlı olarak MTİ müdürlüklerinin bulunması MTİ çalışmalarında bulunan personelin uzmanlaşmasına, sektörleri ve ekonomiyi daha yakından takip edebilmesine ve daha objektif raporlar hazırlamasına imkân tanımaktadır (şube personellerinin müşterilerle sık sık görüştüğü ve yakın ilişkiler kurduğu düşünüldüğünde bazen verilen kararların subjektif olma riski bulunmaktadır.). Fakat MTİ çalışmalarının tek bir merkezden veya birkaç merkezden yapılması kredi verme sürecinde uzamalara neden olabilmektedir.

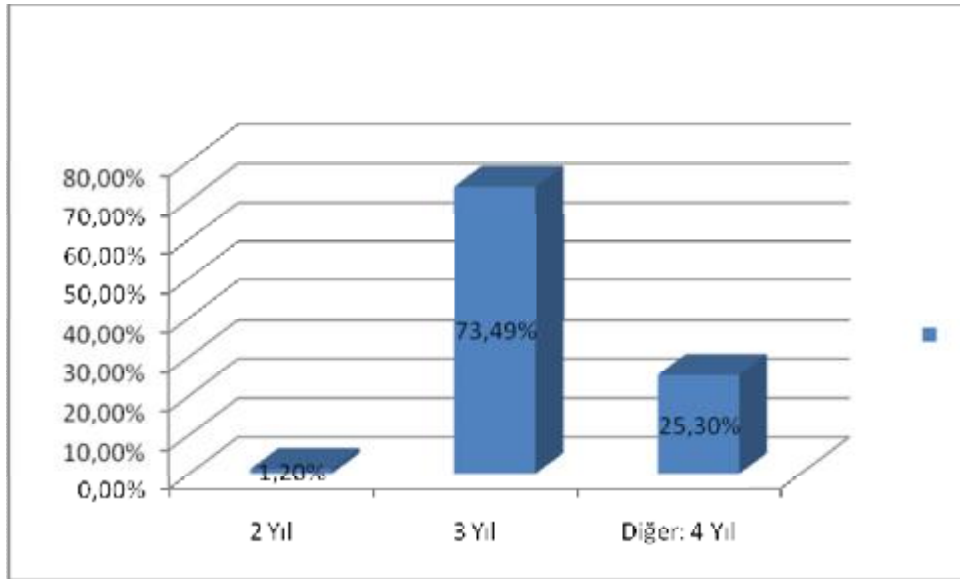
nc sorunun ikinci soruya hayır cevabı verilmesi durumunda cevaplanması istenmiş olup, ikinci soruda sorulan "Bankanızda krediler müdürlüğü haricinde MTİ müdürlüğü var mı?" sorusuna tüm katılımcılar evet demiştir. Bu nedenle nc soru cevaplandırılmamıştır.

	1.SORU		2.SORU		3.SORU	
	Frekans	Yüzde Ağırlık	Frekans	Yüzde Ağırlık	Frekans	Yüzde Ağırlık
Evet	83	100,00%	83	100,00%	0	0,00%
Hayır	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Cevapsız	0	0,00%	0	0,00%	83	100,00%
Toplam	83	100,00%	83	100,00%	83	100,00%

4.5.6.7 ve 8. Sorular mali tahlilin dayanakları ve derecelendirme sistemine ilişkin sorulardır.

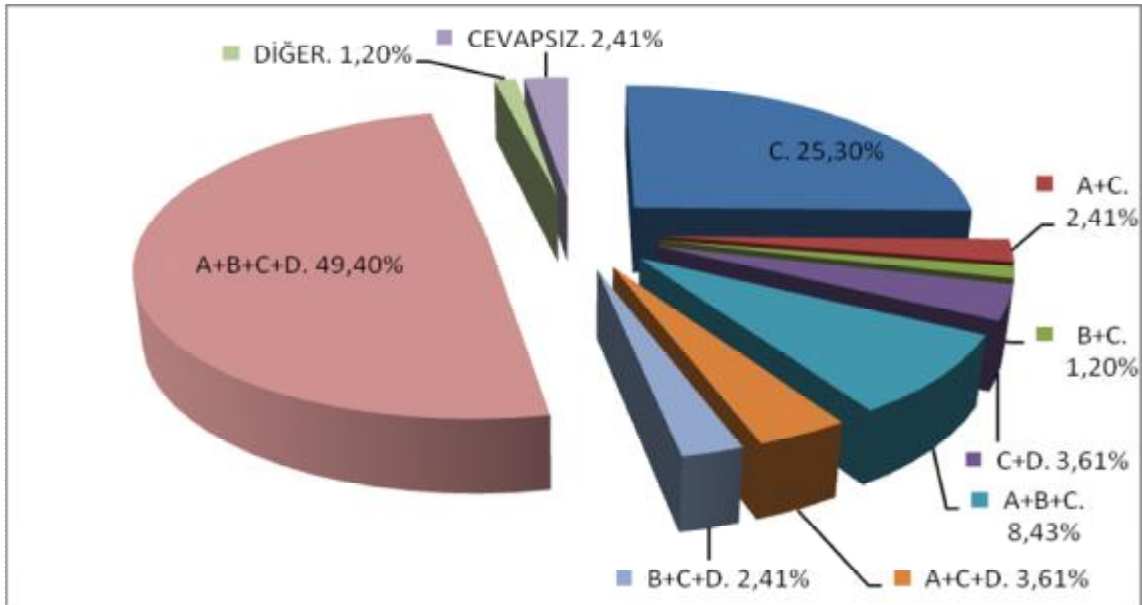
Dördüncü soruda MTİ çalışmaları için kredi talebinde bulunan firmalardan kaç dönem geriye dönük mali belge talep ettikleri sorulmuştur. Ankette alınan cevapların %1,20'lik kısmı 2 yıl geriye dönük mali bilgi talep ettiklerini, %73,50'luk kısmı ise 3 yıl geriye dönük mali veri talep ettiklerini belirtmiştir. Anket çalışmasında cevapların %25,30'luk kısmı ise diğer şıkkını işaretlemiş ve diğer şıkkını işaretleyenlerin tamamı da 4 yıl geriye dönük mali veri talep ettiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda mali tahlil çalışmalarında firmanın geçmiş dönem performanslarının ve mali yapısının mali tahlile konu edildiği ve firmanın derecelendirme notuna geçmiş yıl mali verilerinin etki ettiği görülmektedir (Cari dönemde kurulan firmalar göz ardı edilmektedir.).

	4.SORU	
	Frekans	Yüzde Ağırlık
A) 3 Yıl	61	73,50%
B) 2 Yıl	1	1,20%
C) Sadece Cari Dönem	0	0,00%
D) Diğer	21	25,30%
Cevapsız	0	0,00%
Toplam	83	100,00%

Grafik 3.1. Mali Tahlile Muhatap Firmadan Kaç Yıl Geriye Dönük Mali Belgeler İstendiğini Grafik

Beşinci soruda bankaların kendilerine ait bir derecelendirme sistemi olup olmadığı sorulmuş olup, örneklemdeki bankaların tamamının kendilerine ait bir içsel derecelendirme sistemi olduğu cevabı alınmıştır.

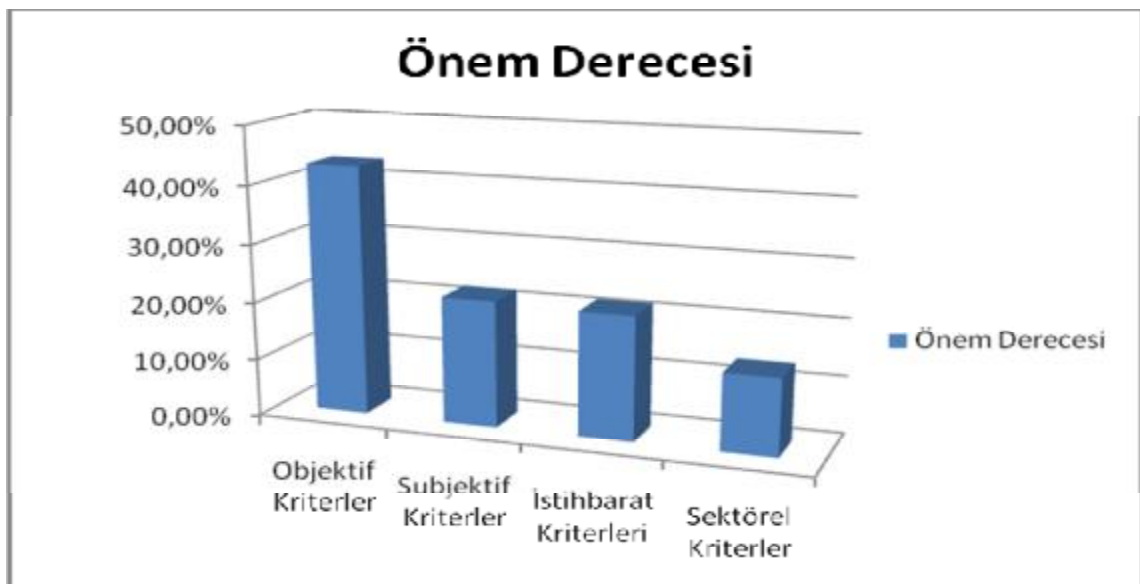

Grafik 3.2. Rating Sisteminde Göz Önünde Bulundurulmuş Faktörler

A	Ekonomik Faktörler	C	İçsel Faktörler	E	Diğer Faktörler
B	Sektörel Faktörler	D	Dışsal Faktörler		

MTİ çalışmalarında hangi faktörlerin MTİ çalışmalarında göz önünde tutulduğunun tespiti amacıyla ankette altıncı soruya yer verilmiş olup, birçok faktörün bir arada kullanılabileceği düşünülerek birden fazla şık işaretlenebilmesine imkan tanınmıştır. Söz konusu soruya %97,59 oranında yanıt alınırken, %2,41 oranında cevap verilmemiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde ankete iştirak eden MTİ uzmanlarının %49,90'lık kısmının MTİ çalışmalarında; ekonomik faktörleri (enflasyon, büyüme hızı, döviz kurları, istikrar vb.), sektörel faktörleri (sektörün büyüme hızı, rekabet durumu, dış piyasa rekabet gücü vb.), içsel faktörler (yönetim, operasyonel riskler, kurumsallaşma, kullanılan teknoloji, alacak kalitesi, stok kalitesi, kapasite kullanım oranı, kredibilite vb.) ve dışsal faktörleri (dışa bağımlılık, rekabet vb.) birlikte göz önüne aldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında içsel faktörler; soruyu cevaplandıranların %96,39'luk kısmı tarafından MTİ çalışmalarında değerlendirilirken sadece içsel faktöre çalışma yapanların oranın %25,30 olduğu görülmektedir. %71,09'luk kısım ise içsel faktörlerin yanında diğer faktör veya faktörleri de göz önüne almaktadır.

7. soruda bankaların derecelendirme sistemlerinde kullandıkları kriterlerin hangisinin daha fazla derecelendirme notuna etki ettiğinin tespiti amacıyla bir derecelendirme sorusu sorulmuştur. Soruyu katılımcılardan 76 tanesi cevaplandırmış olup, değerlendirme katılan 76 kişinin cevaplarına göre yapılmıştır.

Grafik 3.3. Rating Sisteminde Kullanılan Kriterlerin Önem Derecesi

Sorulan soruda kullanılan derecelendirme sisteminde; objektif kriterlerin (firmanın bilanço ve gelir tablosunun derecelendirme sistemine etki eden kısmı, mali verileri), subjektif kriterlerin (yönetim yaklaşımı, operasyonel riskler, kurumsallaşma derecesi, rekabet durumu, kapasite kullanım oranı, alacak kalitesi, stok kalitesi vb.), istihbarat kriterlerini ve sektörel kriterlerin önem sırasına göre dizilmesi istenmiştir. Sıralama 1 en fazla öneme sahip kriter iken 4 en az öneme sahip kriter olarak belirtilmiştir.

	Frekans (Ortalama Sayı)	Yüzde Ağırlık	Standart Sapma	Varyans	En Çok Değer	Ortanca Değer
Objektif Kriterler	32,80	43,16%	0,618997	0,383158	1	1
Sübjektif Kriterler	16,68	21,95%	0,754286	0,568947	2	2
İstihbarat Kriterleri	16,36	21,53%	0,702252	0,493158	3	3
Sektörel Kriterler	10,16	13,37%	0,558821	0,312281	4	4
Toplam	76,00	100,00 %				

7. soru genel değerlendirme neticesinde en yüksek öneme sahip olan kriter %43,16'lık değerle objektif kriterler olarak belirlenirken 2. sıradaki yüksek önem derecesine sahip kriter %16,68'lik değerle sübjektif kriterler olmuştur. 3. sırada önem sahip olan kriter %16,36'lık değerle istihbarat kriterleri, 4. sırada önem düzeyine sahip olan kriter ise %10,16'lık değerle sektörel kriterler olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda örneklemdaki bankalarda kullanılan derecelendirme sistemlerinin temelini mali verilere dayalı olduğu görülmektedir. Fakat bu çalışmada normal koşullar dikkate alındığından ekstrem durumların olması durumunda öncelik sırasının değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Örneğin firmanın fabrika binasının yanması ve bununla ilgili mali verilerde bir düzeltme yapılmamış olması durumunda istihbarat kriteri objektif kriterlere göre daha önemli olabilmektedir.).

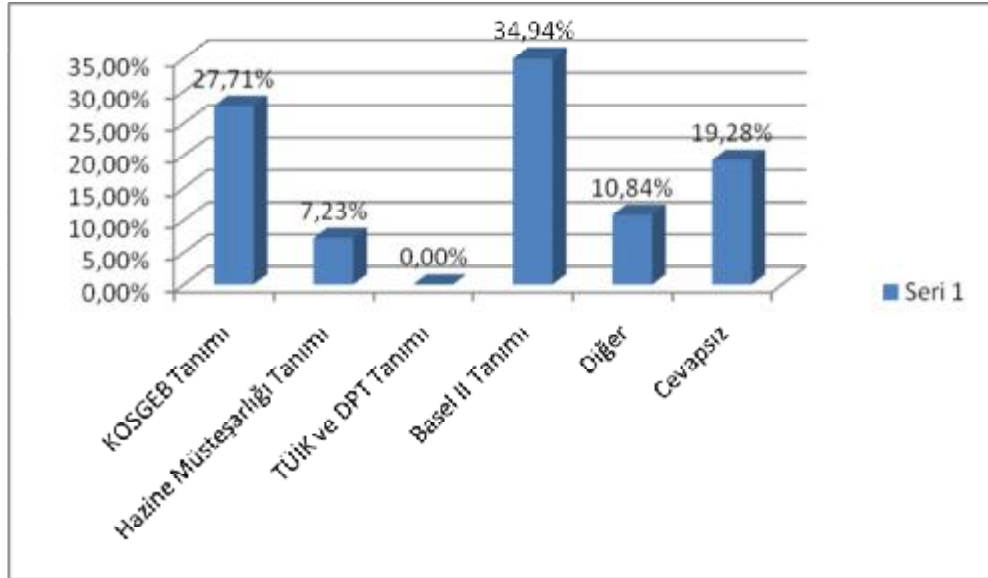
Tablo 3.1. Firma Büyüklüğünü Belirleyen Ölçütler

Konsolide Ciro	84,34%
İşçi Sayısı	0,00%
Ciro + Kredi Tutarı	0,00%
Büyüklük Önemli Değil	2,41%
Diğer	10,84%
Cevapsız	2,41%

Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sitemlerinde firma büyüklüğünün etkili olup olmadığını, büyüklük ölçütünün ne olduğunun tespiti amacıyla sorulmuş olan sekizinci soruda firma büyüklüğünün çoğunlukla konsolide edilmiş ciro büyüklüğü ile belirlendiği tespit edilmiştir. Basel II standartları çerçevesinde de konsolide edilmiş cironun firmanın ölçeğini belirlediği göz önüne alınarak, söz konusu derecelendirme sistemlerinde firma büyüklüğünün konsolide edilmiş ciro açısından hesaba katılması önem kazanmaktadır.

Basel II standartları yıllık cirosu 50.000.000 Avro üzerindeki firmaları büyük ölçekli firmalar olarak tanımlarken yıllık cirosu 50.000.000 Avro'nun altındaki firmaları da KOBİ olarak tanımlamaktadır. Fakat KOBİ tanımında kullanılan kredi miktarını ölçüt olarak perakende KOBİ ve kurumsal KOBİ olarak ikiye ayırmış ve bu firmalara derecelendirme notu olup olmamasına göre farklı risk ağırlıkları yüklemiştir. Yani Basel II standartlarıyla firmaların büyüklükleri yıllık cironun yanında kullanılan kredi miktarı da hesaba katılarak değerlendirilecektir. Fakat Türkiye'de birçok KOBİ tanımı kullanılmakta olup, bir standart oluşturulamadığı konusunu beyan eden birçok kaynak vardır. Bu bağlamda söz konusu anket çalışmasında dokuzuncu soruda bankaların KOBİ tanımları sorulmuş olup, bankaların KOBİ sınıflandırmaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

9.SORU		
Kullanılan KOBİ Tanımları	Frekans	Yüzde Ağırlık
KOSGEB Tanımı	23	27,71%
Hazine Müsteşarlığı Tanımı	6	7,23%
TÜİK ve DPT Tanımı	0	0,00%
Basel II Tanımı	29	34,94%
Diğer	9	10,84%
Cevapsız	16	19,28%
Toplam	83	100,00%

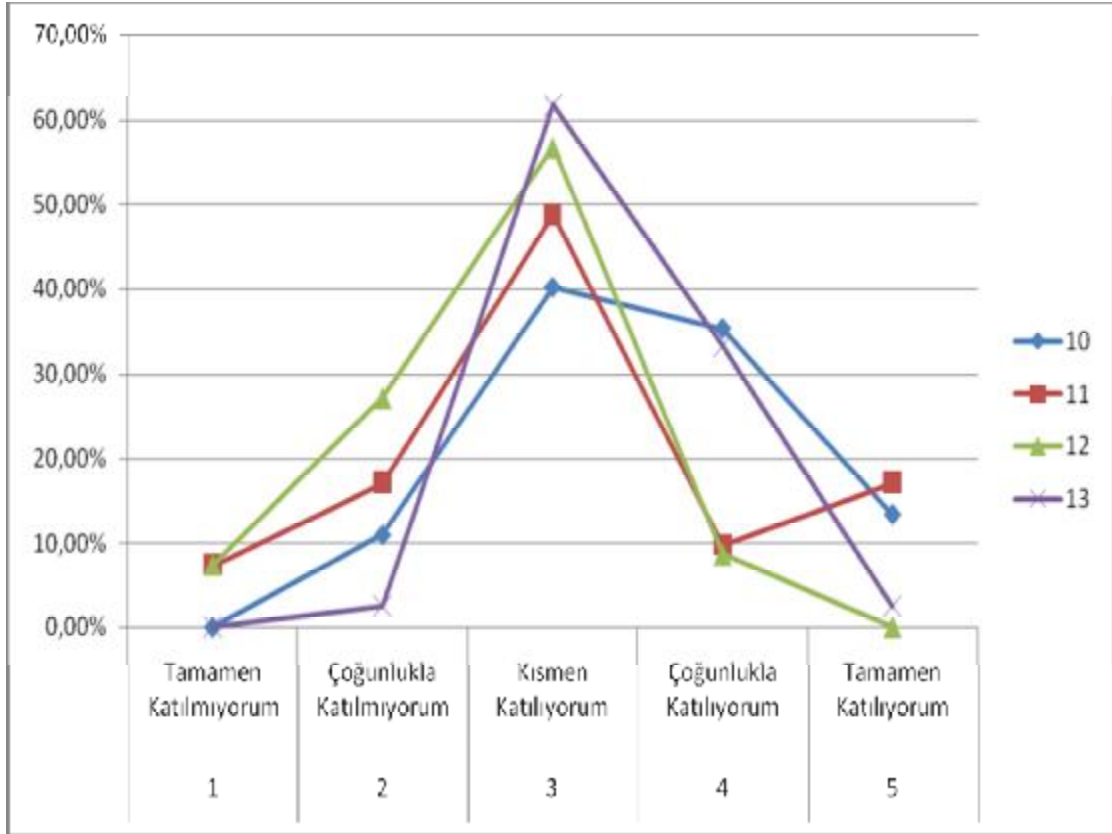

Grafik 3.4. Bankalar Tarafından Kullanılan KOBİ Tanımları

16 kişi söz konusu soruya yanıt vermezken yanıtlayanların ise farklı farklı cevap vermesi bankalarda halen standart bir KOBİ tanımının benimsenmediğini göstermektedir. Alınan cevaplar arasında en sık kullanılan KOBİ tanımının %34,98’le Basel II’nin KOBİ tanımı olduğu tespit edilmiştir.

10.11.12 ve 13. Sorular MTİ uzmanının derecelendirme sistemine ve Basel II standartlarına bakış açısını tespiti amacıyla, Likert ölçeğine göre sorulmuş sorulardan oluşmaktadır.

İlgili soruların cevap seçenekleri 1-2-3-4 ve 5 olarak sınıflandırılmış olup, tüm sorularda ortanca değer 3'tür. 1. Derece: tamamen katılıyorum, 2. Derece: çoğunlukla katılıyorum, 3. Derece: kısmen katılıyorum/katılmıyorum, 4. Derece: çoğunlukla katılmıyorum, 5. Derece ise: tamamen katılmıyorum anlamlarını içermektedir. Söz konusu soruların analizinde Exel 2007 ve SPSS 14.0 istatistiksel programlardan yararlanılmıştır. Anket değerlemesi kapsamında dört soru aşağıdaki çizgi grafik üzerinde değerlendirilmiştir.

Grafik 3.5. Mali Tahlil ve İstihbarat Uzmanlarının Rating Sistemi ve Basel II Standartlarına Bakış Açısına İlişkin Değerlendirme

10. soruda MTİ uzmanlarının yazdıkları MTİ raporlarında tespit ettikleri veya rapor sonucunda oluşan kanaatleriyle (Uzman görüşü ve olumlu/olumsuz hususlar) firma için oluşturulan derecelendirme notunun ne derecede uyumlu olduğu sorulmuştur. Böylece raporu hazırlayan uzmanın kanaatinin, derecelendirme sistemiyle ne kadar uyumlu olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

		10. Soru	11. Soru	12. Soru	13. Soru
		Yüzdesel Ağırlık	Yüzdesel Ağırlık	Yüzdesel Ağırlık	Yüzdesel Ağırlık
1	Tamamen Katılmıyorum	0,00%	7,32%	7,41%	0,00%
2	Çoğunlukla Katılmıyorum	10,98%	17,07%	27,16%	2,47%
3	Kısmen Katılıyorum	40,24%	48,78%	56,79%	61,73%
4	Çoğunlukla Katılıyorum	35,37%	9,76%	8,64%	33,33%
5	Tamamen Katılıyorum	13,41%	17,07%	0,00%	2,47%

Söz konusu soruya bir kişi cevap vermemiş olup, geriye kalan 82 kişi cevaplamıştır. Sorunun değerlendirilmesi cevap vermeyen katılımcı sayısı göz ardı edilerek yapılmıştır. Yapılan değerlendirmede katılımcıların %10,98'i çoğunlukla uzman görüşüyle oluşan derecelendirme notunun uyumlu olmadığını, %40,24'ü kısmen uzman görüşüyle oluşan derecelendirme notunun uyumlu olduğunu, %35,37'si çoğunlukla uzman görüşüyle oluşan derecelendirme notunun uyumlu olduğunu ve %13,41'i ise tamamen derecelendirme notunun uzman görüşünü yansıttığını belirtmiştir. 10. Sorunun genel değerlendirmesinde 0,94'lük standart sapmayla, ortalama 3,51 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kısmen çoğunlukla olmasa da firma için oluşturulan derecelendirme notuyla uzman görüşü arasındaki uyumun %70,2 seviyelerinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilgili soru için en sık rastlanan derecelendirme değerinin ve ortanca değerinin 3 olduğu hesaplanmıştır.

11. Soruda da Basel II standartlarının uygulanmasıyla kredinin risk ağırlığının ve teminat durumlarının tamamen derecelendirme sistemine göre belirlenmesine karşı MTİ çalışanlarının görüşü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Söz konusu soruya bir kişi cevap vermemiş olup, geriye kalan 82 kişi cevaplamıştır. Sorunun değerlendirilmesi cevap vermeyen katılımcı sayısı göz ardı edilerek yapılmıştır. Yapılan değerlendirmede bu duruma katılımcıların %7,32 tamamen karşı çıkmış, %17,07'si çoğunlukla çıkmış, %48,78'si kısmen bu duruma katılmış, %9,76'sı çoğunlukla katılmış ve %17,7'si sadece derecelendirme notuna göre kredi kullandırımı yapılmasına tamamen katılmıştır. 11. Sorunun genel değerlendirmesinde 1,16'lık standart sapmayla ağırlıklı ortalama 3,12 olarak hesaplanmıştır. Bu değer

kısmen çoğunlukla olmasa da kredinin kullandırımının ve teminat yapısının firma için oluşturulan derecelendirme notuna göre yapılmasının kısmen kabul edilebilir bir durum olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilgili soru için en sık rastlanan derecelendirme değerinin ve ortanca değerinin 3 olduğu hesaplanmıştır.

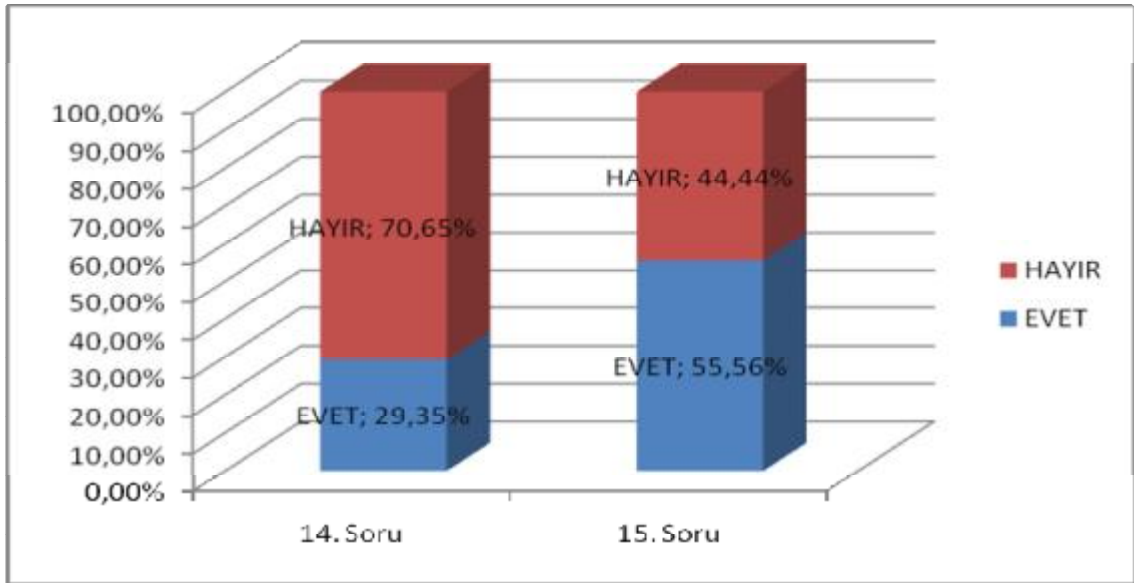
10. ve 11 sorular incelendiğinde iki sorunun derecelendirme sistemin uzman görüşünü ne derece yansıttığı ve bu derecelendirme notuna göre kredi tahsisinin ne derece kabul gördüğüne ilişkin olması, iki soruya verilen cevaplar arasında bir uyumun olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda iki soruya verilen cevapların korelasyon katsayısı hesaplanmış ve korelasyon katsayısı yaklaşık olarak 0,28 olarak bulunmuştur.

12. soruyla da MTİ uzmanlarının mali verilerle ne derecede güvendiği bilgisi temin edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu soruya bir kişi cevap vermemiş olup, geriye kalan 82 kişi cevaplamıştır. Sorunun değerlendirilmesi cevap vermeyen katılımcı sayısı göz ardı edilerek yapılmıştır. Yapılan değerlendirmede bu duruma katılımcıların %7,41'i mali verilerin tamamen şeffaflıktan uzak olduğunu, %27,16'sı mali verilerin çoğunlukla şeffaflıktan uzak olduğunu, % 56,79'u kısmen şeffaf (kısmen gerçeği yansıtmakta) olduğunu, %8,64'ü de mali verilerin çoğunlukla şeffaf olduğunu belirtmiştir. Mali verilerin tamamen gerçeği yansıttığını ifade eden olmamıştır. 12. sorunun genel değerlendirmesinde 0,84'lük standart sapmayla ağırlıklı ortalama 2,67 olarak hesaplanmıştır. Bu değer mali verilere olan güvenin düşük olduğunu göstermektedir. İlgili soru için en sık rastlanan derecelendirme değerinin ve ortanca değerinin 3 olduğu hesaplanmasına karşın %7,41'lik kısmın tamamen, %27,16 kısmın ise çoğunlukla mali verilerin şeffaf olmadığını düşünmesi ortalamayı 2,67 seviyelerine çekmiştir.

13. soru ise bir koşullu soru olup, 12. soruya verilen cevabın beşten düşük bir derece olması durumunda cevaplanması istenmiştir. 12. Soruya katılımcılardan hiçbiri 5 değeri vermemiş ve bu soruyu 81 katılımcı cevaplandırmıştır. Soru mali verilerin gerçek durumu tamamen yansıtıp yansıtmaması koşulu ile sorulmuş olup, Basel II standartlarının uygulanmasıyla mali verilerdeki çarpıklığın (eksikliğinin) giderilip giderilemeyeceğine ilişkin MTİ uzmanının görüşünün tespitine yöneliktir.

Yapılan değerlendirmede Basel II'nin tamamen uygulanmasıyla mali verilerle gerçek durum arasındaki uyumsuzluğun giderileceği tezine, katılımcıların %2,47'si çoğunlukla katılmamakta, %61,73'ü kısmen katılmakta, %33,33'ü çoğunlukla katılmakta ve %2,47 uyumsuzluğun Basel II'nin uygulanmasıyla mali veriler ile gerçek durum arasındaki uyumsuzluğun tamamen ortadan kalkacağı yönünde görüş beyan etmektedir. 13. Sorunun genel değerlendirmesinde 0,77'lik standart sapmayla ağırlıklı ortalama yaklaşık 3,36 olarak hesaplanmıştır. Bu değer Basel II standartlarına tam uyum ile birlikte mali verilerin kısmen şeffaflaşacağı görüşü anlamına gelmektedir.

14. ve 15. Sorular MTİ uzmanlarının Basel II konusunda eğitim alıp almadıklarını, eğer aldılarsa bu eğitimin yeterli olup olmadığının tespiti amacıyla sorulmuştur. Cevapları evet-hayır şeklinde olan sorulardan 15. Soru eğitim alınması durumunda eğitimin yeterli olup olmadığını tespiti amacıyla sorulmuş koşullu bir sorudur.

Grafik 3.6. Basel II Konusunda Alınan Eğitim ve Bunun Yeterliliğine İlişkin Anket Değerlendirmesi

14. soruya 82 kişi cevap vermiş olup, anket değerlendirmesi verilen 82 cevaba göre yapılmıştır. Katılımcıların %29,35'lik kısmının Basel II standartları konusunda eğitim aldığı tespit edilmiş olup, eğitim alan bu %29,35'lik kısmın %55,56'lık kesimi verilen eğitimin yeterli olduğunu düşünürken %44,44'lük kesim ise verilen eğitimin yetersiz olduğunu düşünmektedir.

3.4. Anket Sonuçlarının Yorumlanması

MTİ'nin etkinliği, derecelendirme kriterlerinin dayanakları ve Basel II standartlarına uyumunun saptanması amacıyla yapılan ve 15 sorudan oluşan anket çalışmasında elde edilen cevaplar ağırlıklı ortalamalar, yüzdeler yöntemi ve basit istatistiksel yöntemler kullanılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapılan anket çalışması neticesinde örneklem olarak seçilen katılım bankalarının MTİ uzmanları nazarında, MTİ dayanakları, derecelendirme sistemleri ve Basel II standartlarına ilişkin sonuçlar tespit edilmiştir. Bu bağlamda;

- Örneklemdaki bankaların sadece kredilerden sorumlu bir genel müdür yardımcılığı ve bu genel müdür yardımcılığına bağlı MTİ birimlerinin olduğu,
- Her bankanın kendine ait bir derecelendirme sistemi olduğu, derecelendirme notu oluşturulurken yoğun olarak ekonomik, sektörel, içsel ve dışsal faktörlerin bir arada değerlendirildiği ve bu derecelendirme sisteminde kullanılan ana kriterini öncelikli olarak firmanın mali yapısını temsil eden objektif kriterler oluşturduğu,
- Bankaların standart bir KOBİ tanımı olmasa da yoğun olarak Basel II tanımı çerçevesinde KOBİ'leri sınıflandırdıkları ve derecelendirme notu oluşturmada Basel II KOBİ tanımına paralel olarak ciro esasını dikkate aldıkları,
- MTİ çalışanlarının mali verilerin doğruluğuna tam güvenin az olduğu, Basel II standartları uygulansa dahi mali verilerle reel durum arasındaki uyumsuzluğun ancak bir kısmının düzelebileceği ve sadece derecelendirme notuna göre kredi tahsisi ve kredi teminatı istenmenin kısmen kabul edilebilir bir durum olduğu,
- Bankaların çalışanlarının az bir kısmına Basel II konusunda eğitim verdiği ve eğitim alanlarında neredeyse yarısının bu eğitimin yetersiz olduğu yönünde görüşleri olduğu tespit edilmiştir.

Bankaların, firmalar için yaptıkları değerlendirme raporu olan MTİ raporlarında ve firmayı değerlendirmenin matematiksel (sembolik) bir derecesi olan derecelendirme notlarının oluşturulmasında ekonomik, sektörel, iç ve dış faktörlerin etkin olması MTİ çalışmalarını yapan personelin ülke ekonomisi bunun yanında uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren firmaları değerlendirebilmek amacıyla dünya ekonomisi, sektörlerin trendleri, gelişimleri ve bağımlılıkları, firmanın içsel ve dışsal

faktörleri hakkında geniş bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda MTİ çalışmalarının bir müdürlük altında yapılması, çalışanların zaman içinde uzmanlaşmalarını sağlamaktadır. Fakat MTİ çalışmalarının tek çatı altında yapılması kredi verme sürecinde uzamalara ve çeşitli aksaklıklara neden olabilmektedir. Bu nedenle bazı bankalar tarafından MTİ çalışmaları şubede ticari pazarlama, işletme bankacılığı personeli veya şubede görevli MTİ uzmanları tarafından yapılabilmektedir. Bu durum süreçte kısalmalara neden olurken, görev tanımı içinde çok fazla faaliyeti bulunduran, mali analiz konusunda yeterli tecrübesi bulunmayan ve bunun yanında performans baskısı altında çalışan personel tarafından yapılan MTİ çalışmalarının objektif sonuçlar vermemesi muhtemeldir. Bu nedenle kredi riskini azaltmak için yapılan MTİ çalışmaları, firmaya, ekonomiye ve sektöre vakıf olmayan kişiler tarafından yapıldığında bankayı kredi riskinin yanında operasyonel riskle de karşı karşıya bırakabilmektedir.

Yapılan bu çalışmayla MTİ çalışanlarının firmaların mali verilerinin reel durumu yansıtması konusunda, mali verilere karşı olan güvenlerinin az olduğu tespit edilmiştir. Bankaların derecelendirme sistemlerini etkileyen birinci derece öneme sahip kriterin firmanın mali yapısı olması, mali verilere güvenmeyen çalışanlar açısından, derecelendirme sisteminin kendi görüşlerini tam olarak yansıtmadığı kanaati ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda tamamen derecelendirme sistemine göre kredi vermenin kısmen kabul edilebilir bir durum olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır.

Yapılan bu çalışma neticesinde bankaların personellerini Basel II konusunda ve Basel II standartlarının bir gereği olan derecelendirme konusundaki eğitim çalışmalarına yoğunluk vermesi gerektiği görülmektedir. Bunun yanında gerek bankaların gerek sivil toplum kuruluşlarının gerekse düzenleme ve denetim otoritelerinin Basel II standartlarının uygulanması aşamasında mali verileri sağlıklı olan firmaları, ne tür zorluklarla karşılaşacakları konusunda bilgilendirmeli ve mali verilerin en kısa sürede şeffaflaşması konusunda firmaları teşvik etmeleri gerekmektedir. Nitekim yapılan anket çalışmasından da elde edilen veriler ışığında firmalar için yapılan MTİ çalışmalarında ve bu çalışmalara nazaran verilen derecelendirme notlarında genellikle son üç ya da dört yıllık mali veriler talep edilmektedir. Bu da firmaların kısa süre içinde mali verilerini şeffaflaştırmaları gerektiğini aksi takdirde gelecek dönemde mali verileri sağlıklı olsa

dahi geçmiş dönem sağlıklı mali verilerin firmanın derecelendirme notunu etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada örneklem olarak Türkiye’de faaliyet gösteren 4 katılım bankası seçilmiş ve bu bankalarda MTİ alanında çalışan sayısının 220 ile 250 kişi arasında olduğu tespit edilmiştir. Bankacılık sektöründeki çalışan sirkülasyonunun fazla olduğu düşünülerek bu rakamlardan sapmanın olması muhtemeldir. Söz konusu çalışan sayısı 16.10.2008 tarihi itibarıyla yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen rakamlardır. Söz konusu çalışmanın örnekleminin Türkiye’de faaliyet gösteren tüm mevduat ve yatırım bankaları olarak seçildiği bir çalışma yapılmasının literatüre daha detaylı kaynak sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte artan riskler, finans sistemindeki hassasiyeti ve kırılganlığı da arttırarak sık sık finansal krizlerin ve özellikle de bankacılık krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde giderek karmaşıklaşan mali piyasalar ve finansal enstrümanlar, bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim, sermayenin serbest dolaşımı, mevcut düzenlemelerdeki yetersizlikler finansal sistemdeki kırılganlığın temel nedenlerini oluşturmuştur. Üstelik ülke ekonomilerinin birbirlerine oldukça yaklaşması ve ülkelerin finansal sistemlerinin girift hale gelmesiyle bir ülkede yaşanan sıkıntılar artık bulaşma etkisi göstermekte ve diğer ülkelere kolayca yayılabilmektedir. Bu gelişmeler krizlerin ülke sınırları içerisinde kalmasının artık söz konusu olmadığını göstermiştir. Bu nedenle ulusal bazda alınan önlemler bankaları oluşacak riske karşı kısmen korurken uluslararası düzeyde yaşanacak dalgalanmalarda bankaların yeterli düzeyde direnç sağlamasında eksiklikler ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle finansal sistemin ve bu sistemde yer alan kurumların işleyişinin küresel düzeyde yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Uluslararası işbirliğinin sağlanmasını ön plana çıkaran düzenlemeler, uluslararası finansal yapının güçlendirilmesi, rekabetçi, istikrarlı, şeffaf ve etkin bir finansal yapının oluşturulması, finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi ve denetimin etkinliğinin arttırılmasını amaçlamaktadır. Sözü edilen düzenlemelerden birisi de bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve istikrarlı işleyişinin sağlanması amacıyla getirilen “Basel II Bankacılık Sermaye Yeterliği Düzenlemeleri”dir.

Basel II’nin temel amacı bankaların finansal krizlere karşı direncini arttırmak olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda Basel II kriterleri birçok düzenlemede bulunurken, esas olarak bankalar açısından muhtemel risklerin gerçekleşmesi durumunda bankanın

ortaya çıkan kayıplarının ne kadarını karşılayabileceğinin göstergesi olan asgari sermaye yeterliliği oranı ve bu oranın hesaplanmasında kullanılacak olan girdiler ve bu girdilerin hesaplanması işlemleri üzerinde durmuştur. Bunun yanında ikinci bölümde de detaylı olarak bahsedildiği gibi Basel II denetim otoriteleri ve piyasa disiplini konusunda yeni düzenlemeleri de barındırmıştır.

Basel II standartları 2007 yılında AB ülkeleri tarafından uygulanmaya başlanmış ve 2012 yılında ise ABD tarafından uygulanmaya başlanacağı duyurulmuştur. Türkiye’de ise 2008 yılında BDDK tarafından alınan bir kararla Basel II uygulamaları süresiz olarak ertelenmiştir. Fakat BDDK tarafından Basel II standartlarına uyum çalışmalarının hız kaybetmeden devam ettiği belirtilmiştir. Ayrıca Avrupa Konseyinin Avrupa Birliğindeki tüm bankaların Basel II standartlarına uyma zorunluluğunu getirmesi, AB üyeliği yolunda olan Türkiye için Basel II kriterlerine uymayı bir nevi zorunlu hale getirmiştir. Günümüzde Basel II standartlarının tam olarak ne zaman uygulanacağına dair net bir tarih olmasa da finansal istikrarın sağlanması ve dış politika hedeflerine ulaşılabilmesi için Türkiye’nin kısa süre içinde Basel II standartlarına uyumunun tamamlaması gerektiği düşünülmektedir.

Basel II standartları hem finans sektörünü hem kamu sektörünü hem de reel üretici sektörü birinci derecede etkileyecek hükümler içermektedir. Bankalar yaşayacakları radikal değişimlerin yanında bankacılık sisteminin kaynaklarını kullanırken daha seçici olmak zorunda kalacaktır. Böylelikle firmaların kullandığı kredilerin limiti (firmanın yapısına göre) daralabilecek, teminat yapısı değişmek zorunda kalabilecek (teminatın tipine göre sonuç değişik olacak) ve fiyatlandırması büyük ölçüde değişebilecek ve bu değişim Basel II standartlarının getirisi olan derecelendirme notuna göre belirlenecektir.

Basel II’nin uygulanmasıyla kredi tahsisinde ana belirleyici etken firmalar için verilen derecelendirme notu olacaktır. Basel II standartları kredi riskinin ölçülmesinde riski daha iyi yansıttığı kabul edilen derecelendirme sistemi benimsenmiş olup, kredi derecelendirmesi konusunda iki yöntem üzerinde durulmuştur. Standart yaklaşımlarda derecelendirme kuruluşlarının (S&P, Fitch, Moodys, vb) verdiği derecelerin esas alınması, ileri ölçüm yöntemlerinde (içsel derecelendirmeyi esas alan yöntemler) ise bankanın kendi içinde geliştirdiği bir yöntemle üretilen derecelerin kullanılması

öngörülmüştür. Basel II standartları her iki yöntemi önermesine karşın bankaların kendi içsel derecelendirme sistemlerinin olması yönünde vurgularda bulunmuştur. Nitekim Basel II'nin uygulanmasıyla Türk bankacılık sektörünün büyük bir kısmının kredi riski tespitinde 2012'ye kadar içsel derecelendirme yöntemlerine geçmeyi planladığı göze önüne alınarak, mevcutta firmaların krediye yakışırılığını tespit amacıyla yapılan MTİ çalışmalarının önemi artmıştır.

Günümüzde bankaların kredi ilişkisinde bulunduğu ya da bulunmayı düşündüğü gerçek ve tüzel kişi işletmelerinin kredi değerliliği ve ödeme gücüne göre hangi tutarlarda hangi tür kredilerin hangi teminatlarla kullandırılması gerektiğinin tespiti ve riskin azaltılması amacıyla yapılan MTİ çalışmalarının temelinde de firma için bir değerlendirme derecesi oluşturmak yatmaktadır. Bankalar derecelendirme notu kullanmasa dahi yaptıkları MTİ çalışmaları firmaların krediye yakışırılığine ilişkin bir değerlendirme derecesi sunmaktadır.

Yapılan anket çalışmasında, Basel II standartlarına uyum kapsamında bankaların kendi içsel derecelendirme sistemlerini oluşturma yönünde adımlar attığı, örnekleme konu olan bankaların tamamının içsel derecelendirme sistemlerinin olduğu tespit edilmiştir. Önemli olan MTİ çalışmalarının ve bu MTİ çalışmaları neticesinde verilen derecelendirme notunun firmaları objektif olarak değerlendirmeye yetip yetmediğidir. Firmaların faaliyetlerinin birçok faktörden etkilendiği düşünüldüğünde MTİ çalışmalarının da birçok faktörü değerlendirecek düzeyde yapılması gerekmektedir. Yapılan anket çalışmasından ve diğer kaynaklardan elde edilen veriler ışığında; bankalar müşterilerini değerlendirirken ana kriter olarak firmanın mali verilerini dikkate almaktadırlar. Fakat kayıt dışılık, eksik beyan vb. nedenlerden dolayı firmaların mali verilerinin reel durumu tam olarak yansıtmadığı düşüncesine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Anket sonuçları değerlendirildiğinde; MTİ çalışmalarının ve Basel II kriterlerinin bir getirisi olan derecelendirme sisteminin dayanaklarına bakıldığında aynı amaç için uygulanan yöntemlerin temelde aynı dayanaklar üzerine oturduğu görülmektedir. MTİ çalışmaları bir süreci kapsarken derecelendirme notu ise bu süreç sonunda elde edilen verilerin matematiksel (sembolik) bir değerini yansıtmaktadır. Yapılan bu çalışmayla Basel II standartlarının uygulanmasıyla geçilecek derecelendirme sisteminin günümüzde kullanılan yöntemlere eş/benzer bir yöntem olduğu

görülmektedir. Fakat gerek mali verilere olan güvensizlikten gerekse günümüzde firma hakkında oluşan sübjektif kararların kredi verme kararlarını etkileyebilmesinden dolayı oluşturulan derecelendirme notlarının uzman görüşleriyle farklılıklar içerdiği ve derecelendirme notuna göre kredilendirme politikasının doğru olmadığına ilişkin görüşler oluşmaktadır.

Yapılan bu çalışma sonucunda bankaların personellerini Basel II konusunda ve Basel II standartlarının bir gereği olan derecelendirme konusundaki eğitim çalışmalarına yoğunluk vermesi gerektiği görülmektedir. Bunun yanında gerek bankaların gerek sivil toplum kuruluşlarının gerekse düzenleme ve denetim otoritelerinin Basel II standartlarının uygulanması aşamasında mali verileri sağlıklı olan firmaları, ne tür zorluklarla karşılaşacakları konusunda bilgilendirmeli ve mali verilerin en kısa sürede şeffaflaşması konusunda firmaları teşvik etmeleri gerekmektedir. Nitekim yapılan anket çalışmasından da elde edilen veriler ışığında firmalar için yapılan MTİ çalışmaları ve bu çalışmalara nazaran verilen derecelendirme notlarından genellikle son üç ya da dört yıllık mali veriler talep edilmektedir. Bu da firmaların kısa süre içinde mali verilerini şeffaflaştırmaları gerektiğini aksi takdirde gelecek dönemde mali verileri sağlıklı olsa dahi geçmiş dönem sağlıklı mali verileri firmanın güncel derecelendirme notunu etkileyebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan N., Tenker, N., (2005), *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Akdur, R., (2005), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumu”, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Dizisi: 23, Ankara
- Akgüç, Ö., (1999), *Finansal Yönetim*, İstanbul, Avcıol Yayınları
- Akgüç, Ö., (2005), *Mali Raporlar Analizi*, İstanbul, Arayış Yayınları
- Aksel, K. H. (2001), “Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı 21, ss. 1-3
- Aksel, K. H., (2007), “ İç Denetimin Değişen Rolü: Basel II Perspektifinden Yeni Sorumluluklar”, *Nisan-Mayıs-Haziran Sayısı*, ss. 1-9
- Aksel, K., (2000), “ Yeni Basel Anlaşması-Basel II”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Mart-Nisan Sayısı, ss. 1-11
- Aksel, K.H., (2000), “ Yeni Basel Anlaşması Uygulamaları”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:12, ss. 1-3
- Aksel, K.H., (2002), “ Basel Komitesi Kararları ve Yeni Basel Antlaşması’nda (Basel II) Beklenen Gelişmeler”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Kasım-Aralık Sayısı, No:27, ss. 1-4
- Albayrak, S. (2008), “ Basel II’nin Şirketlere Etkileri”, *İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği Dergisi*, Ocak Sayısı, ss. 1-17
- Ankara Ticaret Odası (ATO), (2007), “Basel II Kobi’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”
- Ankara Ticaret Odası (2007), Basel II Kobi’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi, *Yorum Basın Yayın*, Ankara
- ARAS, G. (2005), “Basel II Uygulamasının KOBİ’lere etkisi ve Geçiş Süreci”, Çalışma Friedrich Ebert Vakfı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün ortaklaşa olarak 24 Aralık 2005 tarihinde İstanbul’da düzenlemiş olduğu çalıştay Tebliği.

- Aras, G. (2007), “Basel II Bankacılık Düzenlemeleri ve İç Denetim”, *Deloitte*, Sayı 17”,
<http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/Makaleler/İç%20Denetim/Basel%20II%20Bankacılık%20Düzenlemeleri%20Ve%20İç%20Denetim.pdf>, Erişim Tarihi: 12.08.2008
- Aras, G. (2007), “Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları”, *Deloitte*, Temmuz-2007 sayısı, ss. 1-20
- Arslan, İ., (2007), “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”,
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2007/18/IBRAHIMARSLAN.PDF, Erişim Tarihi: 15.10.2008
- ATO. (2007), BASEL II “KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”
- Aydın, N., (2004), Finansal Yönetim, Anadolu Üniversitesi, *Açıköğretim Fakültesi yayınları*, Eskişehir.
- Aydoğmuşoğlu, K.B. (2007), “Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı’nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredilerine Etkileri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, (2007), “ Basel II Uygulamaları ve KOBİ’ler”,
Bilgilendirme Kitapçığı Dizgisi, Yayın No: BK-3/2007
- Bandopadhyay, K. (2006), “Basel II and Consolidation of Regional Rural Banks”, *The Management Accountant*, c.41, S.5, ss.347-350
- Bankasya, (2007), “ Mali Tahlil ve İstihbarat Ders Notu”
- Bartın, M., (2003), “ Basel II’nin getirdikleri ve düşündürdükleri”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Ekim Sayısı, ss. 1-4
- Basel Komite, (2000), Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi: Piyasa Disiplini, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:34, ss.116-121
- BDDK (2004), “Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu”
- BDDK (2006), “Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu”
- BDDK, (2004), “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)”
- BDDK, (2005), “Basel-II’ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)”
- BDDK, (2008), “Basel II Uygulamasının Ertelenmesine İlişkin Basın Açıklaması”,
 25.06.2008, Sayı:2008/15

- BDDK,(2005), “ Operasyonel Riske Basel II Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme”, Araştırma Raporları:2005/2
- BDDK,(2005), “Piyasa Riskinin Dahil Edildiği Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Standart Metoda Göre Hesaplanmasına İlişkin Örnek”, Risk ve Gözetim Teknikleri Araştırma Dairesi
- BDDK-Araştırma Dairesi, (2005), “10 soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)”
- Beşinci M., (2005), “Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, *Finans- Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Yıl 42, S. 498, ss. 15-27.
- Bodur Ç., Teker S., (2005) “Ticari firmaların kredi derecelendirmesi: İMKB firmalarına uygulanması”, *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, S.1, ss.26-36
- Boyacıoğlu, M. A., (2002), “ Operasyonel Risk ve Yönetim”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:43, ss.51-68
- Boyacıoğlu, M.A.,(2002) “Operasyonel Risk Yönetimi, *Bankacılar Dergisi*”, Sayı 43, ss. 59
- CURRIE C. V. (2005) “A Test Of the Strategic Effect of Basel II Operational Risk Requirements on Banks”, *Working Paper* No:141, University of Technology Sydney
- Çavuş, M. (2007). “Basel-II Kriterleri ve KOBİ’ler”, *E-Yaklaşım Dergisi*, Sayı 46
- Çelik, F., Kızıl, İ., “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, c.9, S.1, ss.19-34
- Döm, S., (2008), *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*, 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara
- Dünya Gazetesi, “BDDK’nın raporuna göre Basel-II uygulanması, bankaların küresel piyasada daha güçlü olmalarını sağladı”, 11.11.2008
- “Enterprice and Industry: SME Definition” www.europa.eu, (Erişim 01.02.2009)
- Efendioğlu, Y. C. (2003), “Türk Ticaret Bankalarının Kredi Kullanım Riskinin Tespitinde İstihbarat-Mali Tahlilin Rolü ve İlgili Anket Çalışması”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul
- Falcone, M. ve Diğerleri., (2009), “Basel II And Banking Behavior In Local Markets”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1330367, Erişim Tarihi: 20.02.2009

- Gücenme, Ü., (2003), *Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi*, Bursa, Marmara Kitabevi Yayınları
- Güçlü, H. (2006), “Bankacılıkta ve Sermaye Yeterliliği Düzenlemerinde Risk”, www.hakanguclu.com, Erişim Tarihi:08.08.2008
- Hertig G., (2005), “Using Basel II to Facilitate Access to Finance: The Disclosure of Internal Credit Ratings”, *Law Working Paper* No. 31/2005 , Swiss Federal Institute of Technology
- Hong Kong Monetary Authority, (2006). “How Basel II will affect banks and their clients”, www.info.gov.hk, Erişim Tarihi: 27.08.2008
- İç, Y. T. , Yurdakul, M. (2000). “Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Yöntemini Kullanan Bir Kredi Değerlendirme Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c.15, S.1, ss. 1-14
- Jokivuolle, E., Kauko, K., (2001), The New Basel Accord: Some Potential Implications of The New Standards for Credit Risk”, *Bank of Finland Discussion Papers*
- Karabıyık, L., Anbar, A. (2006), “Basel II’nin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:36, ss. 39-49
- Katırcıoğlu, H. (2006). “BASEL-II Standartlarına Göre Ticari Bankalarda Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama”, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kömürcü, A. (2007), “Basel II Çerçevesinde Standart Yönetim Açısından Derecelendirme Sistemi ve Bir Uygulama”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kupiec, P.H. (2006), “Financial Stability and Basel II”, <http://www.rbnz.govt.nz/research/workshops/25sep2006/2824585.pdf>, Erişim Tarihi: 08.08.2008
- Küçüközmen, C. (2004), “ Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): *Piyasa Disiplini*” BDDK
- Küçüközmen, C. Coşkun (2006), “Bankacılığın Matematiği ve Risk Ölçüm Modelleri”, *Finans Kulüp İstanbul*, http://www.finanskulup.org.tr/assets/sunum/Coskun_Kucukozmen_Bankaciligin_Matematigi_Risk_Olcum_Modelleri.pdf, Erişim Tarihi: 21.12.2008
- Mazıbaş, M. (2005), “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *BDDK Araştırma Raporu* , 2005/2.

- Mazıbaşı, M. (2005), “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *BDDK Araştırma Raporu* , 2005/1.
- Operasyonel Risk Çalışma Grubu, (2006), “ Operasyonel Risk” *Bankacılar Dergisi*, Sayı:58, s 95-112
- OECD Development Centere, (2002), “Will Basel II Affect International Capital Flows To Emerging Markets?”, *Technical Paper* No.199
- Özer, S. (2007), “Basel II Çerçevesinde Derecelendirme Modellerinin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Uygulanabilirliği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Özince, E. (2005), “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 53, s18-22
- Öztürk, İ. (2005) “Bankalardaki Ticari Kredi Uygulamalarında Mali Tahlil ve İstihbaratın Etkinliği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Öztürk, İ., (2005) “Bankalardaki Ticari Kredi Uygulamalarında Mali Tahlil Ve İstihbaratın Etkinliği (Gaziantep Halıcılık Sektörü Uygulaması: 1999-2004)”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Piskışnoğlu, A. (2003), “Operasyonel Risk Yönetiminde Yaşanan Gelişmeler”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Kasım-Aralık Sayısı, s.s. 2.
- Rabell E., Jackson P., Tsomocos D. (2003), “Procyclicality and the new Basel Accord: banks’ choice of loan rating system”, *Working paper*, no:181, Bank of England.
- Ravot, G., (2000), “Sorunlar ve Fırsatlar: Basel II’nin genel değerlendirilmesi”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Ekim Sayısı, ss. 1-3.
- Soylu, M.H. (2004), “İMKB’de Açıklama Etkisi ve Hisse Senedi Fiyatı Etkileşimi: Metal Eşya Sektöründe Bir Uygulama” *Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Stephanuo C., Mendoza J.C., (2005) “Credit Risk Measurement Under BaselII:An Overview and Implementation Issues for Developing Countries”, *World Bank Policy Research Working Paper*, Worldbank WPS3556.
- Şakar, H., (2002), *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*, 2.Baskı, İstanbul, Akdeniz Yayıncılık, s.63.

- TBB, 2007 <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc:8>, Erişim Tarihi: 17.01.2008.
- TCMB, (2005), “Bankacılık Sektörü ve Diğer Finansal Kuruluşlar”, *Finansal İstikrar Raporu*.
- Teker S. ve Diğerleri, (2005) “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c.3, S.12, ss.42-54.
- Teker, D.L., Ülengin, B., (2005), “Bankacılıkta operasyonel risk ölçüm modellerinin Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bir bankaya uygulanması”, *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, S.1, ss.13-24
- Teker, S., Bolgün, K.E., Akçay, M.B. (2005). “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c.3,S.12,ss.42-54
- Teuman, B., (2006), “Risk Notlandırma ve Kobiler”, *Fortisbank Ders Notları*.
- Tuncer, E., (2005), “Basel II sadece yeni bir sermaye yeterlilik oranı hesaplama yöntemi değildir.”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Mart-Nisan Sayısı, ss. 1-6.
- Turgut, A., (2007), “Bankalar ve KOBİ’ler için Dönüm Noktası: Basel II Standartları”, <http://iibfdergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/aralik2007/PDF/2.pdf>, Erişim Tarihi: 17.06.2008
- Türkiye Bankalar Birliği Basel II Yönlendirme Komitesi, (2004), “Risk Yönetimi ve Basel II’nin Kobilere Etkileri”, http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf, Erişim Tarihi: 10.08.2008
- Türkiye Bankalar Birliği, (2002), “Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi”
- Türkiye Bankalar Birliği, (2006), “Özel Sayı Basel II Çalışma Raporları”, *Bankacılar Dergisi*, 58. Sayı
- Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. (2003) “Gelişmekte Olan Ülkelerde KOBİ’lerin Rekabet Edebilme Gücünün İyileştirilmesi, Girişimin Gelişmesini Artırmada Finansmanın Rolü”, *TKB Araştırma Müdürlüğü*, Ankara
- Türkoğlu, T., ve diğerleri, (2008), “Finansal Tablolar ve Analiz Yöntemleri, Orman İşletmelerinde Kullanılan Belgeler ve Eğirdir Örneği”, *Finansal Tablolar Analizi Dersi Bitirme Projesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

- Yalçın H. ve Diğerleri, (2006), “Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi”, *PwC Türkiye V. Çözüm Ortaklığı Platformu*, İstanbul.
- Yalkın, M. B. (2007), “Basel II Kapsamında Şirket Derecelendirme ve Bankaların Mali Tahlil Birimleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yıldırım O., (2004), “Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Finansal Krizler (1980-2002): (Nedenleri, Sonuçları ve Ekonomik Etkileri)”, *Çalışma Sayfası*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Yılmaz, H. B., (2007), “Bankalar Tarafından Kredi Talebinin Değerlendirilmesi”, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi* (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:2 Sayı:1, ISSN 1305-7979, Erişim Tarihi:12.11.2008
- Yılmaz, H. B., (2007), “Basel II Ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri”, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi* (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 S:1, ISSN 1305-7979, Erişim Tarihi:02.11.2008
- Yılmaz, M.K., Küçükçolak, A., (2007), “Effects of BASEL-II Standards on Small-Medium Size Enterprises: Evidence from the Istanbul Stock Exchange”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=996915, Erişim Tarihi: 16.06.2008
- Yörük, N., (2007), “Basel II Standartları’nın KOBİ’ler üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik anket çalışması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* c:22, S:2, ss:367-384.
- Yörük, N., (2007), “Basel II Standartları’nın KOBİ’ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.22, S.2, ss.367-384
- Yüksel Ö., Taşkın E.S., (2005), “Basel II Kriterleri Ve Kobilerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri”, *Ege Bölgesi Sanayi Odası*, İzmir.
- Zarrara C., Hasan I., (2006), “Pricing risky bank loans in the new Basel II environment”, *Bank of Finland Research Discussion Papers*, Finland
- Zicchino L., (2005), “A model of bank capital, lending and the macroeconomy: Basel I versus Basel II”, *Research Working Papers*, Bank of England, Financial Industry and Regulation Division.

www.akademiagitim.com.tr
www.bankaciyiz.biz
www.bddk.org.tr,
www.bis.org
www.deloitte.com.tr
www.denetci.net
www.econ.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/P397.pdf
www.finanskuluporg.tr
www.intes.org.tr
www.kgf.com.tr
www.kobi.org.tr
www.kobifinans.com.tr
www.kto.org.tr
www.malitalilci.com
www.pwc.com
www.riskyonetimi.com
www.tbb.org.tr
www.tbb.org.tr

EK.1. ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI DOĞRULTUSUNDA KATILIM BANKALARINDA ÇALIŞAN MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT UZMANLARINA UYGULANAN ANKET

Sayın Yetkili ;

Bu çalışmada Mali Tahlil ve İstihbaratın Etkinliği, Derecelendirme Kriterlerinin dayanakları ve Derecelendirme Kriterlerinin Basel II Standartlarına Uyumunun saptanması ana amaçtır.

Bu araştırma ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren Bankaların Mali tahlil ve İstihbarat süreci ve süreç içinde Basel II standartlarına uyum çalışmaları hakkında bilgi edinmek amaçlanmaktadır. Bankacılık sektöründe Mali Tahlil ve İstihbarat sürecinin gizliliğindeki hassasiyet dikkate alınarak, ankette yer alan sorulara verilen cevaplar gizli tutulacaktır. Araştırmanın sonuçları talep ettiğiniz takdirde tarafınıza gönderilecektir. Göstermiş olduğunuz ilgi ve katılımınız için teşekkür ederim.

Mustafa Can SAMIRKAŞ
Ç.Ü. İşletme Anabilimdalı
Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi
[E-mail:mcsamirkas@gmail.com](mailto:mcsamirkas@gmail.com)
Tel: 0 506 460 03 48

**MALİ TAHLİL VE İSTİHBARATIN DERECELENDİRME KRİTERLERİNİN
DAYANAKLARI VE BASEL II STANDARTLARINA UYUMUNUN
SAPTANMASI AMACIYLA KATILIM BANKALARINA UYGULANAN
ANKET ÇALIŞMASI**

1. Bankanızda yalnızca kredilerden sorumlu bir genel müdür yardımcılığı var mı?

- A. Evet B. Hayır

2. Bankanızda Krediler Müdürlüğü Haricinde Mali Tahlil ve İstihbarat Müdürlüğü var mı?

- A. Evet B. Hayır

İkinci sorunun cevabı EVET ise 4. Soruya geçiniz.

3. Mali Tahlil ve İstihbarat Biriminiz hangi müdürlüğe bağlı olarak çalışmaktadır?

- A. Kredi İzleme ve Takip Müdürlüğü
B. Kurumsal / Ticari Bankacılık Müdürlüğü
C. Kurumumuzda iç kredi değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Kredi değerlendirmesi amacıyla profesyonel kredi değerlendirme kurumlarından yardım alınmaktadır.
D. Mali Tahlil ve İstihbarat Sürecinin tamamı şube bazında yapılmaktadır.
E. Diğer.....

4. Mali Tahlil Sürecinde mali tahlile muhatap firmadan kaç yıl (Dönem) geriye dönük mali belgeler istenmektedir?

- A. 3 yıl C. Sadece cari dönem mali verileri istenmektedir.
B. 2 yıl D. Diğer.....

5. Bankanıza ait bir rating sisteminiz var mı?

- A. Evet B. Hayır

Cevabınız Hayır ise 9. Soruya geçiniz.

6. Kullanılan rating sisteminde aşağıdaki faktörlerden hangisi göz önüne alınmaktadır? (Birden fazla şık işaretlenebilir?)

- A. Ekonomik Faktörler.(Enflasyon, Büyüme hızı, Döviz Kurları, İstikrar vb.)
- B. Sektörel Faktörler.(Sektörün büyüme hızı, Rekabet Durumu, Dış Piyasa rekabet gücü vb.)
- C. İçsel Faktörler.(Yönetim, Operasyonel Riskler, Kurumsallaşma, Kullanılan Teknoloji, Alacak Kalitesi, Stok Kalitesi, Kapasite Kullanım Oranı, Kredibilite vb.)
- D. Dışsal Faktörler.(Dışa Bağımlılık, Rekabet vb.)
- E. Diğer Faktörler.....

7. Kullanılan rating sisteminde aşağıda belirtilen kriterleri önem derecesine göre sıraladığınız. (1.En Önemli Kriter, 4.En az Öneme sahip Kriter)

- A.Objektif Kriterler. (Firmanın Bilanço ve Gelir Tablosunun Rating Sistemine etki eden kısmı, mali verileri)
- B.Subjektif Kriterler. (Yönetim yaklaşımı, Operasyonel Riskler, Kurumsallaşma derecesi, Rekabet Durumu,Kapasite Kullanım Oranı, Alacak Kalitesi, Stok Kalitesi vb.)
- C.İstihbarat Kriterleri.
- D.Sektörel Kriterler.

8. Kullandığınız rating sisteminde firma büyüklüğü hangi ölçüte göre değerlendirilmektedir.

- A. Konsolide Ciroya Göre
- B. İstihdam Edilen İşçi Sayısına Göre
- C. Bankalardan Kullanılan Kredi Tutarı ve Ciroya Göre
- D. Diğer.....
- E. Kullandığımız rating sisteminde firmanın büyüklüğü etkili değildir.

9. Kurumunuzun Kobi Tanımı nedir?

A. **(KOSGEB) Tanımı:** 1-50 işçi çalıştıran imalat sanayii işletmeleri küçük ölçekli, 51-150 işçi çalıştıran imalat sanayii işletmeleri ise orta ölçekli işletmelerdir.

B. **Hazine Müsteşarlığı Tanımı :** İmalat sanayiinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç net sabit yatırım tutarı 400.000 TL'yi aşmayan, 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

C. **TÜİK ve DPT Tanımı:** 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-99 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

D. **Basel II Tanımı :** Toplam yıllık satış cirosu 50 Milyon Euro'yu geçmeyen işletmeler KOBİ' dir.

E. Diğer.....
.....

10. Yazdığınız (incelediğiniz) Mali Tahlil ve İstihbarat raporlarında belirtilen olumlu ve olumsuz hususlarla (uzman görüşüyle), firma için oluşan rating notunun ne derecede uyumlu olduğunu düşünüyorsunuz? (1. Tamamen Uyumsuz, 2.Çoğunlukla Uyumsuz, 3. Kısmen Uyumlu, 4. Çoğunlukla Uyumlu, 5. Tamamen Uyumlu)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

11. Basel II'nin uygulanmasının sonucu olarak sadece rating notuna dayanılarak teminat yapısının belirlenmesi ve kredi kullandırımının olmasına katılıyor musunuz? (1. Hiç Katılmıyorum, 2. Çoğunlukla Katılmıyorum, 3. Kısmen Katılıyorum, 4.Çoğunlukla Katılıyorum 5. Tamamen Katılıyorum)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12. Firmadan Temin edilen mali verilerin ne derecede şeffaf olduğunu düşünüyorsunuz? (Firma büyüklüğü ve ticaret hacmini yansıtırma dercesi). (1. Tamamen Şeffaf Değil-Firmanın reel yapısına tamamen aykırı, 2.Çoğunlukla Şeffaf Değil, 3.Kısmen Şeffaf, 4. Çoğunlukla Şeffaf, 5. Tamamen şeffaf-firmanın reel yapısını tamamen yansıtmakta)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

13. Basel II standartlarının tam olarak uygulanmasıyla mali veriler ile fiili (reel) durum arasındaki uyumsuzluğun ne derecede giderileceğini düşünüyor musunuz? (12. soruda cevabınız 5 ise bu soruya yanıt vermenize gerek yoktur.)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

(1. Uyumsuzluğun giderilmesinde hiç etkili olmayacak, 2. Çoğunlukla etkili olmayacak, 3. Kısmen etkili olacak, 4. Çoğunlukla etkili olacak, 5. Uyumsuzluğu tamamen ortadan kaldırarak)

14. Bankanız Size Basel II konusunda eğitim verdi mi?

A. Evet B. Hayır

Cevabınız Hayır ise 15. Soruyu cevaplandırmanıza gerek yoktur.

15. Aldığınız Basel II Eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

A. Evet B. Hayır

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mustafa Can SAMIRKAŞ
Doğum Tarihi : 01.01.1984
Doğum Yeri : Mersin
Adres : Piri reis mah. 1117 sk. Manolya Apt. A Blok 2/4 Mersin
Tel : 0324 325 38 09
Gsm : 0536 296 27 61__ 0546 285 76 46
E-mail : mcsamirkas@yahoo.com

EĞİTİM DURUMU

2006 -2009 : Yüksek lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı, Adana.
2002–2006 : Lisans, Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı, Adana.
2005/(ikinci yarıyıl) : İsveç Linköping Üniversitesi, Management Science (Avrupa
Birliği Erasmus Öğrenci Değişim Programıyla), İsveç.
1998-2002 : Lise, M.T.S.O Anadolu Lisesi, Mersin.
1990–1998 : Gazipaşa İlköğretim Okulu, Mersin.

İŞ DENEYİMİ

2007- : Asya Katılım Bankası A.Ş.Mali Tahlil ve İstihbarat Müdürlüğü

STAJLAR

02/2006 : T.C Merkez Bankası Kış Dönemi Stajı.
2005 : Mersin Serbest Mali Müşavirler ve Muhasebeciler Odası
Başkanı Ofisinde Yaz Dönemi Stajı.
2004 : BOSSA T.A.Ş Genel Muhasebe Departmanı Yaz Dönemi Staj

EĞİTİM ve SEMİNERLER

- 2006 Avrupa Birliği Eğitim Kursu Sertifika Programı
- 2004 Ekonomistler Platformu Anadolu'nun Genç Liderleri Programı
- Finans Kolu, İktisat Kolu ve İş dünyasıyla İlgili Çeşitli Toplantılar ve Paneller